

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

TADEJA KLOBUČAR

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

Študijski program: Specialna in rehabilitacijska pedagogika

UPORABA PRAVLJICE PRI SPECIALNO PEDAGOŠKI
DEJAVNOSTI – SOCIALNO UČENJE V
PRILAGOJENEM PROGRAMU Z NIŽJIM
IZOBRAZBENIM STANDARDOM

DIPLOMSKO DELO

Mentorica: dr. Simona Tancig

Kandidatka: Tadeja Klobučar

Somentorica: mag. Suzana Pulec Lah

Ljubljana, junij 2011

**Hvala vsem,
ki ste mi dajali moč,
in vsem, ki ste mi
po svojih močeh pomagali.**

POVZETEK

Diplomsko delo obravnava pravljico kot sredstvo za razvijanje socialnih spretnosti pri učencih v prilagojenem programu z nižjim izobrazbenim standardom. Pri zagotavljanju kakovosti njihovega življenja ima učenje socialnih spretnosti pomembno vlogo, saj te, zanje težke vsebine, vplivajo na kakovost medosebnih odnosov, samopodobo, reševanje konfliktov, prepoznavanje in zadovoljevanje posameznikovih potreb. V teoretičnem delu sem opisala značilnosti oseb z lažjimi motnjami v duševnem razvoju, njihovo edukacijo, priporočila za učenje socialnih spretnosti, področja socialnega učenja, kratko sodobno pravljico, pomen pravljic za otroke in priporočila za njihovo posredovanje. V nadaljevanju sem proučila učni načrt za specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje, ki se izvaja od 1. do 6. razreda. Splošne in operativne cilje iz učnega načrta sem razdelila na štiri področja: čustvovanje, samopodoba, reševanje konfliktov ter spodbujanje strpnosti in pripadnosti skupini. Cilje sem analizirala in jih dopolnila. Za vsako od štirih področij sem sestavila seznam primernih pravljic. Iz treh pravljic sem izpeljala različne tipe dejavnosti za vsa štiri področja. Opredelila sem tudi medpredmetne povezave, saj so le-te, poleg povezovanja z življenjskimi izkušnjami in prikritega kurikula, pomemben element učinkovitosti socialnega učenja. Prikazala sem, kako lahko izbrana področja socialnega učenja povežemo z vsemi temeljnimi izobraževalnimi in vzgojnimi predmeti in različnimi tipi dejavnosti – kooperativnimi igrami, likovnimi, glasbenimi in gibalnimi dejavnostmi, pogovorom, dramatizacijo, multisenzornim učenjem in prilagojenimi družabnimi igrami. S pomočjo taksonomij vzgojno-izobraževalnih smotrov sem tudi analizirala nivoje operativnih ciljev zajetih v dejavnostih. Mnenje o uporabnosti izdelanega gradiva za razvijanje socialnih spretnosti v praksi sem pridobila z vprašalnikom, ki sta ga izpolnili dve učiteljici.

KLJUČNE BESEDE: prilagojen program z nižjim izobrazbenim standardom, socialno učenje, pravljica

SUMMARY

The thesis discusses the fairy tale as a means for developing social skills with pupils in an adapted education program with a lower education standard. The learning of social skills has an important role in securing their quality life, since these hard-to-learn contents influence the quality of personal relationships, the self-image, conflict resolution and the success of identifying and meeting one's needs. In the theoretic part, the characteristics of persons with minor disturbances in mental development, their education, recommendations for social skill learning, the areas of social learning, a short modern fairy tale, the importance of fairy tales for children and recommendations for their relation are described. What is more, the curriculum for a special pedagogical activity Social learning used in the grades 1 to 6 was studied. The general and operative goals of the curriculum were divided in four categories: feelings, self-image, conflict resolution and encouraging tolerance and a sense of group belonging. The goals were analyzed and upgraded. A list of appropriate fairy tales is suggested for each of four categories. Various types of activities for the categories are derived from three fairy tales. Moreover, the connections between subjects are defined, since these are an important element of effective social learning besides linking with life experience and hidden curriculum. It is presented how the chosen areas of social learning could be linked with all basic educative and pedagogical subjects and various types of activities – cooperative games, art, music and movement activities, conversation, dramatization, multisensory learning and adapted social games. With help of educative goal taxonomies the levels of operative aims in activities were analyzed. The opinion about the applicability of the material gathered for social skill development in practice was acquired by a questionnaire filled out by two teachers.

KEY WORDS: adapted education program with a lower education standard, social learning, fairy tale

KAZALO

1	UVOD	1
2	OSEBE Z LAŽJIMI MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU IN NJIHOVA EDUKACIJA	2
2.1	ZNAČILNOSTI OSEB Z LAŽJIMI MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU.....	2
2.2	SOCIALNI RAZVOJ OSEB Z LAŽJIMI MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU.....	4
2.3	PRILAGOJEN IZOBRAŽEVALNI PROGRAM Z NIŽJIM IZOBRAZBENIM STANDARDOM...	5
2.4	SPECIALNO PEDAGOŠKA DEJAVNOST – SOCIALNO UČENJE	7
3	SOCIALNE SPRETNOSTI	8
3.1	OPREDELITEV POJMA SOCIALNE SPRETNOSTI.....	8
3.2	SPLOŠNA PRIPOROČILA ZA UČENJE SOCIALNIH SPRETNOSTI.....	9
3.3	NAČINI UČENJA SOCIALNIH SPRETNOSTI.....	10
3.4	PODROČJA SOCIALNEGA UČENJA	12
3.4.1	ČUSTVOVANJE	12
3.4.2	SAMOPODOBA	14
3.4.3	SPODBUJANJE STRPNOSTI IN PRIPADNOSTI SKUPINI.....	16
3.4.4	REŠEVANJE KONFLIKTOV	16
4	PRAVLJICA	18
4.1	KRATKA SODOBNA PRAVLJICA	18
4.2	POMEN PRAVLJIC ZA OTROKE.....	19
4.2.1	RAZVOJNI POMEN PRAVLJIC.....	19
4.2.2	PSIHOLOŠKI POMEN PRAVLJIC	19
4.2.3	VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI POMEN PRAVLJIC.....	20
4.2.4	SOCIALNI POMEN PRAVLJIC.....	20
4.3	SPECIALNO DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA OBRAVNAVO PRAVLJIC PRI OTROCIH S POSEBNIMI POTREBAMI	21
4.3.1	STRATEGIJE PRED BRANJEM.....	21
4.3.2	STRATEGIJE MED BRANJEM	22
4.3.3	STRATEGIJE PO BRANJU.....	22
5	OPREDELITEV PROBLEMA IN CILJI RAZISKOVANJA	23
6	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	26
7	RAZISKOVALNA METODA	27
8	SEZNAM PRAVLJIC	29
8.1	PODROČJE ČUSTVOVANJA	30
8.2	PODROČJE SAMOPODOBE.....	33
8.3	PODROČJE SPODBUJANJA STRPNOSTI IN PRIPADNOSTI SKUPINI	34
8.4	PODROČJE REŠEVANJA KONFLIKTOV.....	36
9	PRIMERI UPORABE PRAVLJIC IN IZ NJIH IZPELJANIH DEJAVNOSTI ZA SPECIALNO PEDAGOŠKO DEJAVNOST - SOCIALNO UČENJE	37
9.1	PODROČJE ČUSTVOVANJA	39
9.1.1	PREDLOG POSREDOVANJA PRAVLJICE	39
9.1.2	PREDLOGI DEJAVNOSTI ZA DOSEGANJE CILJEV NA PODROČJU ČUSTVOVANJA...	40
9.2	PODROČJE SAMOPODOBE.....	50
9.2.1	PREDLOG POSREDOVANJA PRAVLJICE	50
9.2.2	PREDLOGI DEJAVNOSTI ZA DOSEGANJE CILJEV NA PODROČJU SAMOPODOBE....	51

9.3	PODROČJE SPODBUJANJA STRPNOSTI IN PRIPADNOSTI SKUPINI.....	60
9.3.1	<i>PREDLOG POSREDOVANJA PRAVLJICE.....</i>	60
9.3.2	<i>PREDLOGI DEJAVNOSTI ZA DOSEGANJE CILJEV NA PODROČJU SPODBUJANJA STRPNOSTI IN PRIPADNOSTI SKUPINI.....</i>	61
9.4	PODROČJE REŠEVANJA KONFLIKTOV.....	70
9.4.1	<i>PREDLOG POSREDOVANJA PRAVLJICE.....</i>	70
9.4.2	<i>PREDLOGI DEJAVNOSTI ZA DOSEGANJE CILJEV NA PODROČJU REŠEVANJA KONFLIKTOV.....</i>	71
10	REZULTATI IN INTERPRETACIJA.....	79
10.1	1. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE.....	79
10.2	2. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE.....	82
10.3	3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE.....	84
10.4	4. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE.....	87
10.5	5. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE.....	103
11	SKLEP.....	106
12	VIRI.....	108
13	PRILOGE.....	111

KAZALO SHEM

SHEMA 1: GRAFIČNA PREDSTAVITEV POTEKA RAZISKAVE	25
---	----

KAZALO SLIK

SLIKA 1: STRAH, NARISAN V POLENTI	44
SLIKA 2: IGRANJE BALINČKOV IN PREPOZNAVANJE STVARI, KI NAM POMAGAJO, DA NAS NI STRAH	45
SLIKA 3: POTAPLJANJE LADJIC Z NAŠIMI STRAHOVI	46
SLIKA 4: ZAJČKA JE STRAH, KER JE PISAL MATEMATIKO NEGATIVNO.	48
SLIKA 5: ŽABCA JE STRAH, KER JE PREVRNIL VAZO Z ROŽAMI	48
SLIKA 6: NEKAJ SE SKRIVA POD ODEJO.	54
SLIKA 7: PREDMETI, KI PREDSTAVLJAJO NAŠA MOČNA PODROČJA.	54
SLIKA 8: PLAKAT ZA BODOVO FOTOGRAFSKO RAZSTAVO.	55
SLIKA 9: NASMEJANI KAKTUS IN NAŠA ŠIBKA PODROČJA.	56
SLIKA 10: SLIKI ŽALOSTNEGA IN VESELEGA BODA.	59
SLIKA 11: BAROMETER NAŠEGA POČUTJA MED URO.	69
SLIKA 12: KOŠTRUN PREPIRUN.	74
SLIKA 13: MOST REŠEVANJA KONFLIKTOV.	77

KAZALO TABEL

TABELA 1: SEZNAM PRAVLJIC S PODROČJI, NA KATERA SEGAJO.	80
TABELA 2: ZASTOPANOST RAZLIČNIH TIPOV DEJAVNOSTI.	83
TABELA 3: ZASTOPANOST MEDPREDMETNIH POVEZAV.	85
TABELA 4: TAKSONOMIJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH CILJEV ZA PODROČJE ČUSTVOVANJA.	90
TABELA 5: TAKSONOMIJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH CILJEV ZA PODROČJE SAMOPODOBE.	93
TABELA 6: TAKSONOMIJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH CILJEV ZA PODROČJE SPODBUJANJA STRPNOSTI IN PRIPADNOSTI SKUPINI.	95
TABELA 7: TAKSONOMIJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH CILJEV ZA PODROČJE REŠEVANJA KONFLIKTOV.	98

1 UVOD

Za zagotavljanje kakovosti življenja ljudi s posebnimi potrebami je učenje socialnih spretnosti zelo pomembno. Posamezniku omogoča prepoznavanje in zadovoljevanje njegovih osnovnih potreb, oblikovanje pozitivne samopodobe, kakovostne medosebne odnose, sposobnost učinkovitega reševanja konfliktov, premagovanje življenjskih izzivov in konstruktiven prispevek k skupnosti. Najprej ima za razvoj socialnih spretnosti pomembno vlogo otrokova družina, kasneje se pridruži tudi šola. V predmetniku osnovne šole s prilagojenim programom in nižjim izobrazbenim standardom imajo od 1. do 6. razreda eno uro na teden namenjeno specialno pedagoški dejavnosti – socialno učenje. Poleg tega imata na usvajanje socialnih spretnosti izreden vpliv tudi prikriti kurikul in medpredmetne povezave. Priporočljivo je aktivno, izkustveno učenje in učenje s pomočjo opazovanja in vrednotenja svojih izkušenj. V ta namen lahko uporabimo pogovor v krogu, dramatizacijo, igro vlog, pantomimo, socialne in kooperativne igre, pravljico, likovne in glasbene dejavnosti, prilagojene družabne in gibalne igre, multisenzorno učenje.

V diplomski nalogi bom raziskovala, kako se teme, vezane na socialno učenje, pojavljajo v pravljičah. Seznam pravljič bom razdelila na štiri področja – čustvovanje, samopodoba, reševanje konfliktov ter spodbujanje strpnosti in pripadnosti skupini. Prikazala bom različne možnosti posredovanja pravljič. Zanimalo me bo, ali lahko pravljičico uporabimo kot izhodišče za izdelavo programa dejavnosti za razvijanje različnih socialnih spretnosti. Skušala bom pokazati, kako lahko pravljičico uporabimo za pripravo kooperativnih iger, likovnih in glasbenih dejavnosti, prilagojenih gibalnih in družabnih iger, dramatizacije in multisenzornega učenja. Opredelila bom, katere dejavnosti lahko medpredmetno povežemo in na ta način razširimo okolje učenja socialnih spretnosti. Sestavila bom tudi vprašalnik, s katerim bom od dveh učiteljic pridobila mnenje o uporabnosti sestavljenega seznama pravljič in dejavnosti v praksi.

Za temo diplomske naloge sem se odločila, ker me vedno znova navduši, kako lahko vsebino pravljičice, ki otroke pritegne, vpletemo v številne dejavnosti in različne predmete. S svojim delom sem želela ponuditi seznam uporabnih pravljič in primer dinamičnega in vsebinsko bogatega programa za razvijanje socialnih spretnosti. Na ta način bi rada prispevala k zavedanju o pomenu kvalitetne izrabe ur, namenjenih specialno pedagoški dejavnosti – socialno učenje, ki je v veliko večji meri kot ostali predmeti prepuščeno samoiniciativnosti specialnega in rehabilitacijskega pedagoga.

2 OSEBE Z LAŽJIMI MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU IN NJIHOVA EDUKACIJA

2.1 ZNAČILNOSTI OSEB Z LAŽJIMI MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU

Ameriško združenje za osebe z motnjami v duševnem razvoju (AAMR) je leta 1992 za motnjo v duševnem razvoju podalo naslednjo definicijo: "Motnja v duševnem razvoju odraža resnejše omejitve v delovanju posameznika, ki so nastale pred 18. letom starosti. Označuje jo pomembno znižanje intelektualnega delovanja in resnejše omejitve na dveh ali več prilagoditvenih sposobnostih: komunikaciji, skrbi za samega sebe, bivanju, socialnih spretnostih, vključevanju v širše okolje, samostojnosti, branju, pisanju in računanju, izkoriščanju prostega časa in delu." (AAMR, 1992, v Novljan, 1997, str. 11)

Poleg definicije AAMR-ja obstaja še več drugih definicij. Omenila bi definicijo Đorđevića, ki pravi, da je lahko mentalna zaostalost primarnega oz. dednega ali sekundarnega oz. miljejskega značaja. Mentalna zaostalost se kaže v upočasnjem splošnem razvoju, težji učljivosti in prilagajanju socialnim zahtevam. Zato je tem ljudem potrebna dodatna zaščita, vzgoja, izobraževanje, nega in zagotavljanje možnosti dela pod posebnimi pogoji (Đorđević, 1982).

Sistem klasifikacije na lažje, zmerne, težje in težke motnje v duševnem razvoju je še vedno nedovršen. Včasih se je klasificiralo samo na osnovi intelektualne kategorije, danes pa klasificiramo predvsem po težavnosti simptomov. Po Stanford - Binetu lažjim motnjam v duševnem razvoju ustreza IQ od 52 do 62, po Wechsler - Bellvueju pa IQ od 54 do 69. Piaget trdi, da se mentalna zaostalost kaže kot funkcioniranje na nižjih razvojnih stopnjah. Lažjim motnjam v duševnem razvoju ustreza faza konkretnih operacij. Osnove abstraktnega mišljenja osvojijo le nekateri.

"Osnovna značilnost otroka z lažjo motnjo v duševnem razvoju v primerjavi z vrstniki je zaostanek v spoznavnem razvoju." (Novljan, 1997, str. 29) Le-ta se kaže v primanjkljajih na področju zaznavanja okolja, integriranja zaznav v celoto, presojanja, reagiranja in prilagodljivosti. Veliko težav imajo v šolskem okolju. Uspešnejši so ob sprotne učenju, ki temelji na izkušnjah. Njihovo mišljenje se nagiba h konkretnosti. Pogosto dajejo stereotipne odgovore. Težave imajo na področju reševanja problemov. Imajo skromno verbalno in neverbalno domišljijo (Novljan, 1997).

Pomnjenje je po svojem obsegu in trajanju slabše razvito. Učne snovi si ne znajo organizirati. Ker ne razumejo smisla tega, kar se učijo, si počasneje zapomnijo pravila. Naučeno znanje težko pokažejo zaradi omejenega besednega zaklada (Novljan, 1997).

Imajo kratkotrajno pozornost, majhnega obsega, ki jo hitro zmotijo zunanji dražljaji. Veliko težav imajo s selektivno pozornostjo (Novljan, 1997). Njihovo pozornost lahko vzdržujemo dlje časa, če jih uspemo notranje motivirati. Pri tem so pomembne zanimive vaje in zgodbe, privlačen material, gibalne dejavnosti in aktivna participacija. Potrebno je, da specialni pedagog poudari pomembno, odstrani moteče, razdeli nalogo na več delov, uči sistematičnosti pri reševanju nalog ter opozori na spremembo.

Zaradi zastoja v vidnem zaznavanju opazijo manj predmetov v okolici ali na sliki. Težko preusmerjajo pozornost in so počasnejši pri opazovanju. Slike velikokrat poenostavijo (Novljan, 1997). Zaradi slabše razvitega sluha večkrat težko razlikujejo posamezne glasove. Erikson meni, da imajo prav zaradi slabše razvitega zaznavanja tudi manj razvito mišljenje (Erikson, 1968, v Novljan, 1997).

Imajo malo predstav in še te so pogosto vsebinsko ozke, nepopolne in netočne. Šibki so v prostorski predstavljenosti, prav tako pa tudi v analiziranju in sintetiziranju. Težko prepoznajo zveze med predmeti, razlike in podobnosti ali razvrščajo predmete po določenih kriterijih (Novljan, 1997).

Razvoj govora je odvisen od motorike in mišljenja. Govorne motnje so lahko vsebinske ali oblikovne. Med oblikovne štejemo motnje artikulacije, tempa ali fonacije. Na šolsko znanje imajo ponavadi večji vpliv vsebinske motnje, ki zajemajo upočasnjen govorni razvoj, skromen besedni zaklad in agramatično jezikovno strukturo. Osebe z lažjimi motnjami v duševnem razvoju imajo pogosto veliko večji pasivni kot aktivni besedni zaklad (Novljan, 1997). Potrebno je spontano spodbujanje govora s pomočjo nazornosti, pojasnjevanja, ponavljanja daljših besed in govornih inštrukcij.

Na testih motorike dosegajo slabše rezultate kot vrstniki, še posebej, če je naloga kompleksna. Pogosto imajo manj gibalnih predstav ter občutkov in slabšo orientacijo. Večkrat imajo tudi težave na področju fine motorike. Le-to vpliva na učenje navad in spretnosti (Novljan, 1997).

Lažje motnje v duševnem razvoju večkrat odkrijemo šele pred vstopom v šolo. To še posebej velja za otroke iz družin, kjer ni potrebno veliko prilagajanj, in lahko tako starši hitro spregledajo, da otrok teže in počasneje dojema svet okoli sebe (Žmuc - Tomori, 1983).

V šoli ne dosegajo enakih standardov kot vrstniki, zato so usmerjeni v prilagojen program z nižjim izobrazbenim standardom. Ob ustreznem šolanju se usposobijo za manj zahtevne poklice.

2.2 SOCIALNI RAZVOJ OSEB Z LAŽJIMI MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU

“Njihov socialni razvoj poteka tako kot pri vrstnikih, samo prehod iz ene faze v drugo je počasnejši in včasih bolj zapleten.” (Novljan 1997, str. 32) Zato pri njem potrebujejo pomoč in vodenje, zlasti pa načrtno učenje socialnih veščin, ki jim bodo po končanem šolanju omogočile lažjo vključitev v družbo (Novljan, 1997). Če so se v predšolskem obdobju njihove omejitve najbolj kazale na senzomotoričnem področju in v šolskem pri učenju, se v odraslosti poleg težav z gospodarsko neodvisnostjo najbolj kažejo v težavah s socialnim prilagajanjem. “Njihove glavne pomanjkljivosti so nesamostojnost, slaba iniciativnost, pomanjkljiva samokontrola, težko se obvladajo in odložijo trenutne želje.” (Novljan 1997, str. 32).

Njihove osebne težave so povezane s pogostim doživljanjem frustracij, težavami v socialnem okolju in nesprejetostjo v družini, med vrstniki, v družbi. Ob pogostem doživljanju stresa postanejo nemirni, agresivni, nepozorni, lahko se zaprejo vase in nočejo sodelovati (Novljan 1997). Če so kulturne in socialne zahteve okolja za otroka prevelike, to lahko privede do čustvenih motenj ali delikventnega vedenja (Žmuc - Tomori, 1983).

Čustva oseb z lažjimi motnjami v duševnem razvoju so v vrtcu spontana in labilna, adolescenca pa je obdobje intenzivnejšega čustvovanja. Čustva zelo vplivajo na obnašanje teh oseb, saj “pogosto reagirajo bolj čustveno kot intelektualno” (Novljan, 1997, str. 32).

Pri njih opazimo:

- strah z večjo stopnjo joka,
- anksioznost,
- sram, zbeganost in negotovost ob nepoznanih življenjskih okoliščinah,
- jezo zaradi slabega odnosa okolice ter pogostih neuspehov in frustracij,
- zavist ob boljših uspehih vrstnikov,
- žalost,
- ljubezen, predvsem do družine,
- radost in srečo, ki sta močneje izraženi kot pri njihovih vrstnikih (Đorđević, 1982).

Čustveno zrelost, ki ima velik vpliv na sprejetost v družbi, opredeljujeta kontrola čustev in zmožnost prilagajanje različnim situacijam, na kar lahko vplivamo tudi z vzgojo (Novljan, 1997).

Osebe z lažjimi motnjami v duševnem razvoju velikokrat impulzivno ali agresivno odreagirajo na obsodbe. Fantje v prepirih pogosto uporabijo fizično moč, dekleta pa veliko kletvic. Njihovo presojanje situacij je manj zrelo. Ker se poleg tega zaradi svojih znižanih sposobnosti težje prilagajajo drugim, so pogosto nepriljubljeni in osamljeni (Đorđević, 1982).

Pri adolescentih z lažjimi motnjami v duševnem razvoju je pogosta nerealistična ali pa negativna samopodoba. To je posledica pogostih slabih izkušenj, težav v procesu osamosvajanja in drugačnega obravnavanja v družini in širšem okolju (Brooks, 1985, v Novljan, 1997). Velik vpliv imajo inteligentnost, vrstniki, družina, šola in fizični videz (Đorđević, 1982). Svoje življenje doživljajo kot prazno in brez smisla. Lahko so ljubosumni na vrstnike, ki jim gre bolje. Če primerjamo fante in dekleta z lažjimi motnjami v duševnem razvoju, imajo nižjo samopodobo dekleta (Levi in sodelavci, 1990, v Novljan, 1997).

2.3 PRILAGOJEN IZOBRAŽEVALNI PROGRAM Z NIŽJIM IZOBRAZBENIM STANDARDOM

Učenec je vključen v prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom na osnovi odločbe o usmeritvi. Največkrat so vanj usmerjeni otroci z lažjo motnjo v duševnem razvoju. Program traja devet let in je sestavljen iz treh triad. Učitelj pri pouku uporablja notranjo diferenciacijo in individualizacijo. V prvem in drugem triletju se znanje učencev ocenjuje opisno, v zadnjem triletju pa številčno. Ob koncu obdobja so nacionalni preizkusi znanja, ki so prostovoljni.

V predmetniku je največ ur posvečenih slovenščini in matematiki. Tujega jezika se začnejo učiti šele v 7. razredu. V prvih treh letih imajo spoznavanje okolja nato pa družboslovje in naravoslovje. V vseh razredih imajo likovno, glasbeno in športno vzgojo. V višjih razredih imajo še izbirni predmet, gospodinjstvo ter tehniko in tehnologijo. V 4., 5. in 6. razredu imajo specialno pedagoško dejavnost - računalniško opismenjevanje, od 1. do 6. razreda pa še specialno pedagoško dejavnost - socialno učenje.

Če učenec pri določenem predmetu dosega minimalne standarde znanja programa osnovne šole, lahko pri njem prehaja med programi, kot je določeno z Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami.

Cilji vzgoje in izobraževanja učencev z lažjimi motnjami v duševnem razvoju po Splošnem delu programa in predmetnika 2006 so:

- “razvijati senzomotorične, spoznavne, socialne in gibalne sposobnosti in spretnosti kot osnovo za celoviti razvoj, za samostojno življenje in za vključevanje v širše socialno okolje;
- v procesu socialnega učenja otrokom omogočiti usvajanje socialnih spretnosti za uspešno vključevanje v skupine in za premagovanje neustreznih oblik vedenja;
- omogočiti učencu usvojiti osnovna znanja iz naravoslovja, umetnosti in družboslovja ob prilagajanju metod in oblik dela, ki ustrezajo individualnim sposobnostim in potrebam učenca;
- omogočiti učencu odkrivanje vrednot in lepot njegove okolice, zlasti naravnih in kulturnih znamenitosti in jih navajati na varstvo narave in okolja;
- učencu nuditi možnost samokontrole in samoocene lastnega dela;
- razvijati učencu samokritičnost in avtonomijo;
- vključevati učenca v različne oblike dela tako, da nova vedenja pridobiva po vseh senzornih poteh in z vidika praktične uporabe;
- omogočati učencu številne priložnosti, da s pomočjo različnih praktičnih ravnanj zbira informacije, utrjuje usvojeno učno snov in razvija ročne spretnosti;
- usmeriti učenca v številne oblike praktično manualnega dela in mu s tem omogočiti smiselno in polno življenje ob izbrani zaposlitvi;
- skrbeti za učenčev telesni razvoj in gibanje,
- razvijati govorno jezikovne spretnosti, spodbujati kulturno komunikacijo, razvijati sposobnost izražanja lastnih doživetij, razumevanja novih pojmov in ga govorno jezikovno spodbujati v operacionalizacijskem (uporabnem) smislu;
- z individualiziranim programom redno preverjati napredovanje vsakega posameznega učenca, program po potrebi dopolnjevati in evalvirati;
- vključevati, svetovati in dajati navodila staršem za pomoč njihovemu otroku doma;
- vključevati starše pri načrtovanju in izvajanju individualiziranega programa in drugih oblik dela;
- pomagati staršem pri premagovanju stisk in težav, ki jih preživljajo ob spoznanju, da imajo otroka z lažjimi motnjami v duševnem razvoju;

- usmerjati in svetovati staršem, kje lahko dobijo dodatno strokovno pomoč za celotno družino ali samo za otroka;
- razvijati, pripravljati in spodbujati učenca tako, da se bo lahko uspešno, aktivno in enakopravno vključil v širše socialno okolje;
- s timskim delom učiteljev in drugih strokovnjakov šole zagotavljati vsestranski socialni, emocionalni, gibalni in intelektualni razvoj vsakega posameznega učenca in spodbujati medpredmetne povezave;
- starše in učenca seznanjati z možnostmi nadaljnjega poklicnega izobraževanja, skupaj s starši usmerjati učenca v ustrezen program poklicnega izobraževanja;
- seznanjati starše in učence z možnostmi spremljanja absolventov v srednjem izobraževanju, jim nuditi občasno učno pomoč, pomagati pri iskanju zaposlitve in opravljati evalvacijo uspešnosti učencev po zaključku osnovnošolskega in kasneje srednješolskega izobraževanja;
- seznanjati učence in starše z možnostmi nadaljevalnega izobraževanja v obdobju odraslosti.” (Splošni del programa in predmetnik 2006, str. 2–4)

2.4 SPECIALNO PEDAGOŠKA DEJAVNOST – SOCIALNO UČENJE

Od prvega do šestega razreda osnovne šole s prilagojenim izobraževalnim programom in nižjim izobrazbenim standardom je v predmetniku ena ura na teden namenjena specialno pedagoški dejavnosti - socialno učenje.

Pomen učenja socialnih spretnosti za otroke s posebnimi potrebami je še večji kot za druge, saj so pri njih dostikrat “problemi antisocialnega vedenja še posebno resni. Obstajajo namreč dokazi, da so otroci s posebnimi potrebami pogosteje žrtve nasilja (Whitney in sod., 1992; Thompson in sod.,1994). Raziskave navajajo dva pomembna dejavnika: prvič, otroke s posebnimi potrebami je lažje zastrašiti zaradi njihovih specifičnih značilnosti in drugič, otroci s posebnimi potrebami imajo ponavadi manj prijateljev, ker niso močno socialno vpeti v skupino.” (Warden in Christie, 2001, str. 24–25) Ob dobro razvitih socialnih veščinah se bodo lahko bolje vključili v razred.

Jelena Horvat v svoji diplomski ugotavlja, da je velika škoda, da specialno pedagoške dejavnosti – socialno učenje, ni tudi v zadnjem triletju, saj so v tem času otroci oz. mladostniki dojemljivi za izkustveno učenje in ga tudi potrebujejo. Sama je možnost za učenje socialnih spretnosti našla pri razrednih urah. Oblikovala je program za 7., 8. in 9. razred (Horvat, 2005).

3 SOCIALNE SPRETNOSTI

3.1 OPREDELITEV POJMA SOCIALNE SPRETNOSTI

V učnem načrtu za specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje je zapisano: “Socialno učenje vključuje vse vrste vedenja, ki jih mora obvladovati posameznik, da se lahko učinkovito in konstruktivno vključi v socialno okolje. Socialno učenje zajema modele spoznavanja, razumevanja in usmerjanja sebe, drugih ljudi in medosebnih interakcij v formalnih in neformalnih skupinah. ... Učinkovita in konstruktivna socialna integracija pomeni sposobnost učenca, da v socialni sredini uspešno zadovoljuje svoje osnovne psihosocialne potrebe in upošteva potrebe drugih. ... Brez socialnih spretnosti učenci ne morejo učinkovito funkcionirati v medosebnih odnosih, se spopadati z življenjskimi zahtevami in konstruktivno prispevati k razvoju družbe, ko odrastejo.” (Caf, Šah Štok in Gramc, 2006, str. 3) Vidimo lahko, da sodobno pojmovanje socialne spretnosti opredeli kot nenadomestljive za kakovostno življenje posameznika v družbi (Rozman, 2006). Kot kažejo raziskave, imajo na kakovost življenja večji vpliv kot IQ, saj vplivajo na vsa področja človekovega življenja: odnose, uspeh v šoli, zdravje, vedenje (Schilling, 2000). V nasprotju z današnjim pojmovanjem pa starejše definicije socialnih spretnosti govorijo le o prilagajanju in sprejemljivem vedenju (Rozman, 2006).

“Socialne veščine se dogajajo na treh ravneh: na osebni ravni (te posameznik potrebuje za graditev samopodobe, reševanje lastnih težav, izražanje svojih zamisli), na ravni odnosov (pogajanje in sodelovanje, sklepanje kompromisov, gradnja in vzdrževanje lastnih socialnih mrež) in na ravni širše družbe ali makrosistema (občutljivost za druge, prispevanje za dobrobit države).” (Rozman, 2006, str. 29)

Gardner, v svoji teoriji o več inteligencah, govori o dveh osebnih inteligencah, ki imata pomemben vpliv na učenje socialnih spretnosti. Prva je interpersonalna ali medosebna. Ljudem omogoča prepoznavanje razpoloženja, temperamenta, želja in motivacije drugih. Na osnovi tega omogoča primeren odziv. Druga je intrapersonalna ali ponotranjena. Pomembna je zaradi dostopa do lastnih čustev in zavedanja svojih močnih in šibkih področij, želja in inteligentnosti (Gardner, 1995). Zahodna kultura tema dvema inteligencama posveča dosti manj pozornosti kot ostalim. Tako danes žal mnogo otrok preživi veliko časa pred televizijo ali računalnikom. S tem izgubljajo možnosti za razvijanje socialnih spretnosti (Warden in Christie, 2001).

3.2 SPLOŠNA PRIPOROČILA ZA UČENJE SOCIALNIH SPRETNOSTI

Preden se lotimo učenja socialnih veščin moramo ugotoviti točne potrebe razreda in posameznikov v njem. Učencem moramo predstaviti pomen tega učenja in poudariti, da bodo z njim pridobili vsi in ne le tisti s težavami (McGrath in Francey, 1996).

Dejavnosti za učenje socialnih spretnosti moramo organizirati tako, da so odprto naravnane, sistematične, raznolike in prilagojene dinamiki razreda in razvojni stopnji ter socialnemu statusu skupine in posameznikov. "Še posebej je poudarjeno aktivno ali izkustveno učenje in učenje s pomočjo opazovanja drugih. Osnove za tovrstno učenje predstavljajo spontane izkušnje, ki jih učenci dobijo doma, v vrtcu, v šoli, v skupini, med vrstniki, ali pa načrtno sprožene izkušnje, ki jih v razredu ali skupini izzove učitelj." (Caf idr., 2006, str. 9)

Socialno učenje ni omejeno zgolj na ure specialno pedagoške dejavnosti, ampak je prisotno v celotnem življenju in etosu šole ter širše okolice. Vključujemo ga lahko v interesne dejavnosti, kulturne, športne in naravoslovne dneve, šolo v naravi. Učenje je najučinkovitejše, ko je sproščeno (Caf idr., 2006).

Za učenje socialnih spretnosti je pomemben koncept multidisciplinarnega poučevanja, ki zajema prepletanje klasičnih predmetov in socialnega učenja. To otrokom omogoča povezavo med različnimi vrstami inteligentnosti in šolskim znanjem ter življenjskimi izkušnjami. Na ta način znajo otroci naučeno uporabiti tudi v konkretni življenjski situaciji (Schilling, 2000). Poleg tega se moramo zavedati tudi pomembnosti prikritega kurikula. Potrebno je jasno raziskati formalni in neformalni nivo šole ter ju aktivno vključiti v razvijanje socialnih spretnosti. Tako je potrebno spodbujanje pozitivnega šolskega okolja, iskanje ustreznih mest v učnem načrtu za učenje socialnih veščin in izbira primernih metod (Warden in Christie, 2001).

V šoli lahko naredimo veliko s tem, da izkoristimo razburjanje, prepire in pretepe kot možnost, da otroke naučimo obvladovanja impulzov, komunikacije, empatije in konstruktivnega reševanja problemov. Kaznovanje tako nadomestimo z razvijanjem spretnosti, kar ima dolgoročni vpliv na zmanjšanje težav z disciplino (Schilling, 2000). Poleg tega je pomembno tudi, da se odzovemo na prosocialno vedenje in ga pohvalimo, nagradimo, saj raziskave kažejo, da se veliko bolj odzivamo na antisocialno vedenje (Warden in Christie, 2001).

Schillingova navaja, da sta Joan Caulfield in Wayne Jennings, strokovnjaka na področju izobraževanja, ki temelji na znanju o delovanju možganov, "določila štiri temelje za

vključevanje čustvene inteligence v šole: 1. Varnost, zaščita, brezpogojna ljubezen in vzgoja za vsakega otroka. 2. Stimulativno okolje razreda, ki možganom dovaja različne čutne vtise. 3. Izkustveno učenje; možnosti za uporabo spretnosti, znanja in prepričanj v številnih življenjskih preizkušnjah. 4. Koristna in pravočasna povratna informacija o dosežkih.” (Schilling, 2000, str. 14)

3.3 NAČINI UČENJA SOCIALNIH SPRETNOSTI

Obstaja mnogo načinov za učenje socialnih spretnosti. Učenci jih lahko pridobivajo preko socialnih, kooperativnih in gibalnih iger, likovnega in glasbenega izražanja, pantomime, iger z lutkami, iger vlog, pogovora v krogu, delavnic in branja pravljic.

Ne glede na način, ki ga izberemo, ima pri socialnem učenju izreden pomen učenje poslušanja. “Z njim se otroci učijo vživljanja, zbirajo informacije, razvijajo odnos sodelovanja in gradijo zaupanje. Dobro poslušanje je potrebno za udeležbo v pogovorih in razpravah, dogovarjanje o sporazumih, reševanje sporov in še za mnoge druge čustvene in kognitivne sposobnosti.” (Schilling, 2000, str. 13) Poslušanja bi se morali učiti bolj načrtno, saj ugodno vpliva na šolsko in socialno učenje in ima trajno vrednost (Schilling, 2000).

Socialne oz. interakcijske igre so igre, katerih primarni cilj je razvijanje socialnih spretnosti. Ker so čustveno nabite, moramo učencem omogočiti, da so vanje vključeni prostovoljno. Za socialne igre si moramo vzeti čas, jih počasi in večkrat preigrati. Pomembno je, da se po igri pogovorimo in izpostavimo, kako se je kdo počutil in kako je sprejel ostale člane. Učenci s pomočjo socialnih iger navežejo medsebojni stik, razvija se solidarnost, toleriranje različnosti, zmanjša se napetost, osamljeni otroci se vključijo v skupino, preveč vsiljivi pa se učijo prilagajanja pravilom. Otroci se sprostijo, saj lahko izrazijo svoja čustva in stališča v zavedanju, da bodo le-ta naletela na pozitiven odziv. Učitelji imajo možnost, da preko teh iger vzpostavijo bolj neposreden, enakopraven in prijateljski odnos z učenci. Z otroki se lahko tudi pozabavajo. Ob njih vidijo posameznika, njegovo reagiranje v skupini, dinamiko razreda (Virk - Rode in Belak - Ožbolt, 1991). Te igre lahko dobro dopolnimo tudi z gibalnimi dejavnostmi in na ta način vnesemo v pouk medpredmetno povezovanje, ki pripomore k sproščenemu vzdušju. Idealni izhodišči za medpredmetne povezave sta tudi likovno in glasbeno ustvarjanje. Ob vsem tem imamo pogosto tudi element kooperativnih iger.

Pri igri vlog, pantomimi ali igri z lutkami moramo poudariti, da ni potrebno, da bi bila igra popolna. Ne igramo za druge, ampak zase. V nižjih razredih je dobro, da tudi učitelj igra z otroki. Učencem omogočimo igranje pred malo skupino in predhodno vajo. Bolj plahe lahko spodbudimo tako, da jim omogočimo, da nastopijo prej kot najsamozavestnejši in najglasnejši. Na koncu vse pohvalimo (McGrath in Francey, 1996).

Pogovor v krogu nam omogoča okolje, v katerem so prisotni vsi štirje dejavniki, ki sta jih kot pomembne določila Joan Caulfield in Wayne Jennings. Uporabimo ga lahko v kateremkoli delu ure. Njegovo dolžino in zahtevnost moramo prilagoditi starosti in sposobnostim učencev. Učitelj mora biti zgled zdravega, odgovornega vedenja in komuniciranja. Mlade ne le uči o odnosih, ampak jim odnos omogoča. Pogovor v krogu posamezniku omogoča, da spregovori, drugi pa ga aktivno poslušajo. Paziti moramo, da lahko spregovori vsakdo, ne le najbolj glasni. Če nekdo nečesa ne želi povedati, mu to omogočimo. Prepovedano je prekinjanje, klepetanje in poniževanje. Učitelj naj na koncu povzame vsebino pogovora in se učencem zahvali za sodelovanje. S takim pogovorom se učenec nauči prepoznavati in spoštovati svoje vzgibe in sprejeti drugega. Razvija se sodelovanje. Pogovor v krogu omogoča, da posameznik spozna svoje močne točke. To mu dvigne samozavest. Hkrati s tem se uči sprejemati svoje pomanjkljivosti kot del resničnosti (Schilling, 2000).

Učenje socialnih veščin lahko izvedemo tudi v obliki delavnic. Največkrat na začetek delavnice damo kakšno spoznavno ali sprostilno igro. V glavnem delu imamo eno ali več iger na izbrano temo ali krajše predavanje. Pomembno je, da učencem omogočimo izkustveno učenje. Delavnico končamo z reflektiranjem, povzetkom dogajanja in zaključki, ki smo jih odkrili. Poudarimo tudi, kako lahko to uporabimo v življenju (Rozman, 2006).

Za učenje socialnih spretnosti nam ni vedno potrebno sestavljati povsem novih dejavnosti, ampak lahko ustrezno prilagodimo že znane. Tako lahko enostavno uporabimo prilagojene družabne igre, ki jih učenci poznajo in imajo radi.

O uporabi pravljice govori moja diplomska naloga. O pravljici v povezavi s socialnimi igrami je v diplomski pisala že Kolar Martina. Ugotovila je, da njihova uporaba prispeva k večji socialni prilagojenosti otrok (Kolar, 2000).

3.4 PODROČJA SOCIALNEGA UČENJA

Program specialno pedagoške dejavnosti – socialno učenje sem za potrebe svoje diplomske naloge razdelila na štiri področja: samopodoba, čustvovanje, reševanje konfliktov ter spodbujanje strpnosti in pripadnosti skupini. Več o teh štirih področjih bom napisala v naslednjih podpoglavjih. Poleg omenjenih glavnih področij je nekaj ciljev v učnem načrtu usmerjenih tudi v razvijanje samostojnosti, kritičnega mišljenja, vztrajnosti ter etične in državljanske občutljivosti.

3.4.1 ČUSTVOVANJE

Čustva so duševni procesi in stanja, ki izražajo človekov vrednostni odnos do zunanjega sveta ali do samega sebe. Pojavljajo se ob objektih, ki jih ocenjujemo kot pomembne. Vplivajo na kognitivne procese, obnašanje, motorične funkcije in motivacijo. Ob ustreznem čustvenem razvoju se oblikuje čustvena zrelost, ki je pogoj za pozitivno doživljanje sebe in okolice, dobre medčloveške odnose in komunikacijo, ustrezno zaznavanje situacije ter sposobnost spoprijemanja s stresom. Če posameznik ne doseže čustvene zrelosti, to pomembno vpliva na kakovost njegovega življenja.

Na področju čustvovanja je pri učencih potrebno razvijati prepoznavanje svojih in tujih čustev, obvladovanje čustvenih reakcij, jasno izražanje prijetnih in neprijetnih čustev na besednem in nebesednem nivoju, vživljanje v čustva drugih in samokontrolo. Učenci se lahko pri urah specialno pedagoške dejavnosti – socialno učenje učijo izražati čustva besedno, gibalno ali likovno (Caf idr., 2006).

Pomembna so predvsem tri področja: izražanje, prepoznavanje in uravnavanje čustev.

Izražanje čustev je pogosto nezavedno, zato so izrazi čustev, ki se kažejo v izrazu obraza, gibih oči, smeri gledanja, glasu in nejezikovnih zvokih, drži telesa, kretnjah, uporabi socialnega prostora, dotiku in vonju, dokaj zanesljivi kazalci čustvenih stanj. Kot sprožilci univerzalnega čustvenega izraza delujejo dogodki v okolju, na končni izraz pa vplivajo še kulturne norme (Smrtnik Vitulić, 2007).

“Prepoznavanje čustev je pretežno rezultat učenja. Vključuje znanje o pomenu različnih situacij, gest, lastnih čustvenih izrazov in drugih značilnosti čustvenega izražanja ... Prepoznavanje lastnih čustev pogosto vključuje kombinacijo treh vidikov: opisa situacije, določenega vedenja in specifičnega doživljanja.” (Smrtnik Vitulić, 2007, str. 28) Včasih ljudje svojih čustev ne želijo pokazati zaradi družbenih norm, osebnih razlogov ali

zavajanja. Zato si pri prepoznavanju čustev drugih pomagamo z opazovanjem celotne situacije, časovno razporeditvijo izrazov in neskladjem med besednimi in nebesednimi sporočili (Smrtnik Vitulić, 2007).

“Uravnavanje čustev je skupen izraz za začasno ali trajno prilagajanje (preoblikovanje) kakovosti in intenzivnosti posameznih komponent čustev (izrazov, doživljanja, procesov mišljenja) določeni situaciji ali drugim ljudem.” (Smrtnik Vitulić, 2007, str. 30) Nezavedno uravnavanje poteka pod vplivom družbenih pravil za izražanje čustev. Zavestno pa se lahko ljudje trudimo spremeniti misli, vedenje ali telesne znake čustva. (Smrtnik Vitulić, 2007).

Učence je tekom specialno pedagoške dejavnosti – socialno učenje najprej potrebno učiti izražanja, prepoznavanja in uravnavanja temeljnih čustev, kot so veselje, strah, jeza in žalost.

Veselje doživimo, kadar dosežemo oz. se zgodi, nekaj, kar smo si želeli (Milivojević, 1999, v Smrtnik Vitulić, 2007). Ob tem nas spremljajo prijetni občutki. To nas spodbudi, da željeno vedenje utrjujemo. Vesel človek pogloblja pozitiven odnos z ljudmi v zunanjem svetu (Smrtnik Vitulić, 2007).

Strah je čustvo, ki ga doživimo, kadar se ne počutimo dovolj sposobni, da bi se spoprijeli z nevarnostjo (Milivojević, 1999, v Smrtnik Vitulić, 2007). Lahko nas je strah zase ali za koga drugega. Človek, ki ga je strah, se lahko nevarni situaciji izogne, zbeži, svoj strah pokaže ali pa reagira agresivno. Obstaja več vrst strahu. Dve najbolj nasprotni sta panika in anksioznost. “Panika je izrazito intenziven strah, ki je lahko povezan s kaotičnim vedenjem, paralizo ali nezavestjo.” (Smrtnik Vitulić, 2007, str. 32) Anksioznost pa je občutek nemira in ogroženosti, ki ga ne moremo opredeliti oz. mu določiti vzroka. Strah je socialno ustrezen, kadar je upravičen, sorazmeren v intenzivnosti glede na nevarnost, ga izražamo na socialno sprejemljiv način in nam pomeni najbolj učinkovito prilagoditev v nevarni situaciji. Podobni kriteriji so tudi za socialno ustreznost jeze in žalosti (Smrtnik Vitulić, 2007).

Jeza doživimo, kadar ocenimo, da so naše želje ali vrednote neupravičeno ogrožene (Milivojević, 1999, v Smrtnik Vitulić, 2007). Nastane, kadar nas nekdo ovira v naši dejavnosti ali želji, z njo pa želimo pokazati svojo dominantnost. Cilj izražanja jeze je, da bi druga oseba začutila neugodje in zaradi tega spremenila vedenje. Jeza največkrat usmerjamo na ljudi in dogodke okoli sebe, lahko pa jo usmerimo tudi sami nase (Smrtnik Vitulić, 2007).

Žalost doživimo, kadar dokončno izgubimo nekaj za nas pomembnega (Milivojević, 1999, v Smrtnik Vitulić, 2007). Intenzivnost žalosti je odvisna od pomembnosti izgubljene osebe ali stvari. "Pri žalosti se posameznik spopriema z dogajanjem, ki jo je sprožilo in ga v nasprotju z jezo ne želi spremeniti. Pozornost usmerja nase in na svoje doživljanje. Posameznik, ki žaluje, predeluje in rekonstruira svoj vrednostni sistem, se »poslavlja« od izgubljene osebe ali objekta, prilagaja novim pogojem življenja in se pripravlja na morebitno ponovno navezanost." (Smrtnik Vitulić, 2007, str. 33).

3.4.2 SAMOPODOBA

Samopodoba je skupek pojmovanj in predstav, ki jih imamo o sebi in svojih zmožnostih in vpliva na naše zaznavanje in vedenje. Sestavljena je iz telesne, čustvene, socialne in akademske samopodobe. Telesno samopodobo sestavljata mnenje o telesnih sposobnostih in telesnem videzu, čustvena je močno odvisna od pozitivnih čustev, ki nam prinašajo notranjo stabilnost, socialna od kakovosti naših odnosov z drugimi, akademska pa od naših dosežkov na šolskem področju. Na otrokovo samopodobo vplivajo njegove osebne značilnosti, dednost, trenutne okoliščine, v katerih se otrok nahaja, njegova družina, šola, vrstniki in zgodovinsko, politično ter socialno-družbeno okolje.

Za razvoj samopodobe je izrednega pomena obdobje otroštva, saj se "v tem obdobju oblikujejo in že utrdijo temelji samopodobe, ki pogojujejo ves njen nadaljni razvoj." (Jurišević, 1999, str. 7) Vloga družine je zelo pomembna pri oblikovanju otrokove samopodobe tudi v šolskem obdobju, saj starši močno vplivajo nanjo s čustveno obarvanim oblikovanjem stališč, ki jih imajo do otrokovega uspeha v šoli, nagrajevanjem njegovih uspehov, nivojem zahtevnosti v odnosu do njegovih individualnih sposobnosti, raznolikimi priložnostmi za učenje in tudi prostim časom, ki ga preživijo z otrokom (Jurišević, 1999).

Cilj na področju samopodobe pri specialno pedagoški dejavnosti – socialno učenje je "razvijanje realne podobe in pozitivno samovrednotenje." (Caf idr., 2006, str. 4) V šoli je poleg otrokovih uspehov za razvoj samopodobe pomembno tudi vzdušje ter odnosi med vrstniki in z učiteljico. Otrok se primerja z drugimi, prav tako pa nenehno dobiva tudi verbalne in neverbalne ocene svoje uspešnosti. Učiteljeva vloga je zelo pomembna, saj je on tisti, ki otroka usmerja v procesu učenja, mu zagotavlja pogoje za maksimalen razvoj in mu pomaga pri oblikovanju spoznanj o lastnih zmožnostih. Zato je še posebej na začetku šolanja dobro, da ima otrok v šoli možnost doživeti uspeh. Zelo pomembno pri tem je učiteljevo dajanje povratne informacije o uspehu oz. neuspehu, ki lahko pogosto deluje kot

samouresničujoča napoved, saj opredeljuje otrokov uspeh in hkrati kaže na učiteljeva pričakovanja do njega. Višje kot otrok priznava učitelja na lestvici pomembnih drugih, večja bo zanj pomembnost njegovih pričakovanj. Na ugodno klimo za razvoj pozitivne samopodobe pomembno vplivajo učiteljeve osebne lastnosti, njegova strokovna usposobljenost in predvsem njegova pozitivna samopodoba (Juriševič, 1999).

Otrok ki je motiviran za šolsko nalogo, si bo prizadeval določen problem rešiti. Ko bo doživel uspeh in pohvalo učitelja, bo to prispevalo k oblikovanju pozitivne šolske samopodobe, s tem pa mu bo še narasla notranja motivacija za naslednjo nalogo. Kadar je otrok na nekem področju uspešen, bo svoje uspehe pogosteje pripisoval lastnim sposobnostim kot sreči in neuspehe manj pogosto svojim nesposobnostim (Juriševič, 1999).

Značilnosti visoke samopodobe otrok so: psihološka trdnost, ko se sooča s težavami in njihovo konstruktivno reševanje, veselje do pridobivanja novih izkušenj, zmožnost postavljanja ustreznih ciljev, zdravi medosebni odnosi, samozavest, pripravljenost na sodelovanje, pripravljenost deliti stvari z drugimi, sprejemanje odgovornosti, sočutje, odločnost, zaupljivost, optimizem, sposobnost kompenziranja šibkih področij, odsotnost potrebe po nenehnih potrditvah drugih, odprtost za nasvet, ne da bi v njem videli kritiko, zadovoljstvo s seboj (Youngs, 2000).

Učenci z nizko samopodobo pa kažejo znake, kot so nenehna zahteva po pozornosti, vedenjski problemi ali popoln umik. Večkrat se podcenjujejo, občudujejo druge brez da bi poskusili z njimi tekmovati, se umaknejo ali iščejo pozornost in potrditve na neprimeren način, kritizirajo, so pretirano zaskrbljeni glede mnenja, ki ga imajo o njih drugi, so slabe volje, prestrašeni in brez cilja (Youngs, 2000).

Kadar je posameznikova pozitivna samopodoba ogrožena, jo skušamo velikokrat zaščititi z obrambnimi mehanizmi. Pri učencih tako lahko opazimo strategije izogibanja nalogam, za katere menijo, da so pretežke zanje, zanikanje pomembnosti znanja, odlaganje naloge, razvrednotenje povratnih informacij, primerjanje z učenci, ki so manj uspešni od njih, zagotavljanje uspeha z nizko postavljenimi cilji in pritegovanje pozornosti na neprimeren način (Juriševič, 1999).

Rozina Simona je v svoji diplomski nalogi izdelala individualizirane programe za deset učencev z negativno samopodobo na različnih področjih in ugotovila, da se je večini samopodoba izboljšala. Napredek je bil opazen predvsem na področju čustvene samopodobe, kar ugodno vpliva na celotno samopodobo, saj je čustvena njen temelj. Najmanjši rezultat se je pokazal na področju akademske samopodobe. V

individualiziranem programu je močno poudarila razvijanje šibkih področij s pomočjo močnih (Rozina, 1997).

3.4.3 SPODBUJANJE STRPNOSTI IN PRIPADNOSTI SKUPINI

K področju, ki se dotika spodbujanja strpnosti in pripadnosti skupini, spada razumevanje različnosti kot kvalitete, prepoznavanje medsebojnih podobnosti in razlik, učenje sobivanja, razvijanje medsebojne pomoči, spoznavanje pomena sporazumevanja, upoštevanja interesov drugih, skupnih pravil, sposobnost uveljavljanja v skupini, razvijanje občutka sprejetosti, zaupanja, varnosti in povezanosti (Caf idr., 2006).

Če se učenci v razredu počutijo varne in sprejete, se počutijo povezane z razrednimi cilji in raje prispevajo k skupinskim dejavnostim in ciljem. Med njimi se razvije večja strpnost za različnost in individualne potrebe posameznika. Med seboj so se pripravljene poslušati, spoštovati in sprejemati. To pozitivno vpliva na njihovo samozavest in na razvoj medsebojnega zaupanja, zaradi česar so boljše pripravljene reševati tudi nastale konflikte. V takem razredu se vedenjski odkloni posameznika omilijo, prav tako učenci manj kršijo pravila, saj so pri njihovem oblikovanju tudi sami sodelovali (McGrath in Francey, 1996).

Za ustvarjanje takega pozitivnega vzdušja v razredu je pomembno, da učitelj preprečuje nastajanje podskupin, kar ne pomeni, da prepove druženje med najboljšimi prijatelji, ampak da omogoči vsem učencem dejavno medsebojno spoznavanje in sodelovanje. Potrebno je, da oblikuje neformalne razmere, v katerih se bo razred sproščeno, prijetno počutil in omogoča varno klimo v razredu tekom celega dneva z doslednostjo pri izpolnjevanju pravil. Na oblikovanje pripadnosti skupini lahko pozitivno vpliva razredni projekt, ki ga izvaja le določen razred (Mcgrath in Francey, 1996).

3.4.4 REŠEVANJE KONFLIKTOV

Konflikt je situacija "v kateri dejanje ene osebe onemogoča, otežuje ali ovira dejanje druge osebe" (Lamovec, 1991, str. 61). Konflikti so prisotni v vsakem medosebnem odnosu, pri čemer imajo lahko pozitivne ali negativne posledice. Negativne posledice imajo konflikti, ki niso konstruktivno rešeni. Po drugi strani pa je konflikt, ki ga uspešno rešimo, lahko zelo koristen tako za posameznika kot za odnos, saj lahko z njegovo pomočjo ozavestimo problem, ki ga je potrebno rešiti, spodbudimo spremembe, razbijemo monotonost življenja, povečamo motivacijo, boljše spoznamo samega sebe, utrdimo in poglobimo odnos,

medsebojno zaupanje in sposobnost ponovnega reševanja skupnih konfliktov (Lamovec, 1991).

Za reševanje konfliktov je potrebno vživljanje v različne vloge, učenje komunikacijskih strategij, razumevanje vpliva vedenja na doživljanje in ravnanje drugih, prevzemanje odgovornosti, učenje konstruktivnega reševanja konfliktnih situacij, sklepanje kompromisov (Caf idr., 2006). Poleg tega je pomembno točno zaznavanje konflikta, točno sporazumevanje, zaupanje in sodelovanje pri reševanju konflikta. Ko govorimo o težavah pri točnem zaznavanju, mislimo na zaznavna izkrivljanja, ki se pogosto pojavijo. Dokler smo popolnoma prepričani, da imamo prav in da se drugi moti, da je hudoben, mi pa nedolžni, dokler vidimo stvari le črno – belo, je konflikt destruktiven. S točnim sporazumevanjem je opredeljena učinkovita in neprekinjena komunikacija, brez laži, prevar ali goljufanja. Zaupanje dosežemo tako, da odkrito pokažemo svoje šibke točke in nikoli ne izkoristimo slabosti drugega. Kadar je v odnosu prisotno nezaupanje, moramo najprej rešiti ta problem. Nezaupanje je potrebno iskreno izraziti in navesti njegov vzrok. In nenazadnje je pomembno tudi sodelovanje, ko oba vpletena prevzameta odgovornost in izvedeta skupno akcijo, usmerjeno k istemu cilju (Lamovec, 1991).

Pri reševanju konfliktov imajo pomembno vlogo aktivno poslušanje in JAZ-sporočila, ki so pomemben del metode rešavanja konfliktov brez poraženca. Le-ta poteka po 6-stopenjskem modelu, ki zajema definiranje problema, iskanje možnih rešitev, ovrednotenje rešitev, odločitev o najboljši rešitvi, odločitev o načinu izvedbe in preverjanje njene uspešnosti (Gordon, 1989).

Kolar Nataša je v svoji diplomski raziskovalni deli raziskovala vpliv treninga strategij reševanja konfliktov na samopodobo in ugotovila, da se le-ta kot posledica treninga izboljša, čeprav meni, da za učinkovito ponotranjanje ne zadošča le intenziven trening dolg tri mesece, temveč bi moral trening trajati vsaj eno leto in vključevati tudi posameznikovo družino. Za konec dodaja, da je pri usvajanju ustreznih strategij zelo pomemben tudi učiteljev zgled v vsakodnevnih situacijah. Trening je zasnovan za učence osmega razreda osnovne šole, tako da vključuje aktivno poslušanje in jaz-sporočila in je za potrebe moje diplomske naloge nekoliko pretežak (Kolar, 2004).

4 PRAVLJICA

Pravljica je izrednega pomena za otrokov celostni razvoj. Najprej se je prenašala z ustnim izročilom, zato ne vemo točnega časa njenega nastanka. Prva sta začela ljudske pravljice zbirati in zapisovati brata Grimm. Leta 1812 sta izdala zbirko pravljič.

Pravljice lahko v osnovi delimo na ljudske, katerih avtor ni znan in so se iz roda v rod prenašale po ustnem izročilu, in na umetne, katerih avtor je znan. Umetno ali avtorsko pravljico lahko delimo na klasično umetno pravljico, ki se po eni strani navezuje na ljudsko pravljico, na drugi pa na vzorec Andersenove pravljice, in na sodobno umetno pravljico, h kateri spada kratka sodobna pravljica in fantastična pripoved (Kobe, 1987).

4.1 KRATKA SODOBNA PRAVLJICA

V drugi polovici 20. stoletja je model klasične umetne pravljice nadomestila sodobna pravljica, ki jo lahko drugače imenujemo tudi moderna pravljica, moderna fantazijska pravljica, domišljajska pripovedka ali antipravljica. Poznamo dve vrsti sodobnih pravljič – kratko sodobno pravljico in fantastično pripoved (Kobe, 1999).

Kratka sodobna pravljica obsega od 1,5 do 10 strani in se že s tem pomembno razlikuje od fantastične pripovedi, ki lahko obsega tudi 300 ali več strani (Kobe, 1999). Namenjena je mlajšim bralcem. Ponavadi izide kot slikanica (Kranjc, 2001). To ji daje dodatno vrednost, saj ilustracije bralcu pomagajo razumeti vsebinsko sporočilo (Kobe, 1999).

Glavni literarni lik je lahko otrok, oživljena igrača ali predmet, poosebljena žival, rastlina, nebesno telo ali pa lik, ki je znan iz ljudskega izročila (Kobe, 1999). Najpogostejša je kratka sodobna pravljica z otroškim glavnim literarnim likom (Kranjc, 2001).

Osnovna značilnost kratke sodobne pravljice je v vdoru domišljije v svet resničnosti, tako da gre za dvodimenzionalno dogajanje. Prostor in čas sta razvidna in natančno določena – večkrat gre za mestno okolje in pisateljev čas. Selitev v domišljajski svet je lahko posledica čustvene stiske, ki je otrok v realnem svetu ne more rešiti, potrebe po igri, dolgočasje, bolezni, želje. V ospredju dogajanja sta otrokov domišljajski svet in igra (Kobe, 1999). Liki odraslih so lahko prisotni ali ne (Kranjc, 2001). Pisec pravljice je ponavadi na strani otroškega lika, pojavi se sporočilo odraslim. Pravljica je brez značilnega začetka in konca. Večina kratkih sodobnih pravljič ne pozna moralnega nauka, kakršnega imajo ljudske pravljice. (Kobe, 1999)

4.2 POMEN PRAVLJIC ZA OTROKE

S pomočjo pravljice lahko odrasli vstopijo v otrokov svet. Pravljica otroka "vzgaja in poučuje, in sicer na ravni, ki jo le-ta razume. Ob njej otrok čustveno, intelektualno, moralno in socialno dozoreva brez moraliziranja in nepotrebnega ocenjevanja, izključevanja. Uči se preko identifikacije s pravljичnim likom, spontano in nevsiljivo" (Rutar, 2008, str. 299). S pravljичnim junakom preživlja njegove preizkušnje in se veseli ob zmagi dobrega nad hudim. To izkušnjo si zapomni bolj kot naše moraliziranje (Rutar, 2008).

V pravljicah lahko otrok najde vse vrste problemov in vprašanj, s katerimi se srečuje ter tudi primere njihovih začasnih in trajnih rešitev. Odkrije tudi pomen vrednot – od ljubezni, miru, poguma, pa vse do pravice in različnosti (Rutar, 2008).

4.2.1 RAZVOJNI POMEN PRAVLJIC

"Pravljica seznanja otroka z njegovo razvojno potjo in odraščanjem." (Kucler, 2002, str. 23) Ob identifikaciji s pravljичnim junakom lahko otrok podoživi lastne občutke zapuščenosti, izobčenosti, majhnosti, nemoči in tako lažje premaguje probleme svojega odraščanja. Otroku ob petju uspavank, gledanju kartonskih zgibank, poslušanju pravljic, ki mu jih berejo starši ali učiteljica, ali samostojnem branju napreduje na spoznavnem, čustvenem in socialnem področju (Kucler, 2002).

4.2.2 PSIHOLOŠKI POMEN PRAVLJIC

Pravljice otrokom dajejo občutek varnosti. Življenje v pravljici je smiselno in varno, saj dobre osebe, s katerimi se otroci identificirajo vedno zmagajo (Kordigl, 1994, v Kucler, 2002). Pravljica pomaga otroku reševati različne strahove, ko mu pokaže, da vsi niso utemeljeni oz. da se večino stvari da rešiti. Ob njenem prebiranju se otroci učijo prepoznavanja in sprejemanja lastnih čustev in ustreznega izražanja le teh (Kucler, 2002). Za otroka je dobro, kadar lahko svoja lastna neprijetna čustva projicira na like v pravljici in tako lažje sprejme in živi realnost (Cass, 1967, v Kucler, 2002).

Poleg tega pravljica "...zelo resno razume eksistencialne probleme in se ukvarja neposredno z njimi; s potrebo, da je človek ljubljen in s strahom, da ga bodo imeli za manjvrednega, z ljubeznijo do življenja in s strahom pred smrtjo." (Bettelheim, 1979, str.

25) Nikoli ne slepi s tem, da bomo živeli večno, a ponudi rešitev v zreli ljubezni, ki osrečuje tekom življenja (Bettelheim, 1979).

4.2.3 VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI POMEN PRAVLJIC

Pravljica ima vzgojno-izobraževalni vpliv na otroka preko identifikacije z glavnim likom. Ker je v njej vedno prisotno dobro in zlo, daje otroku številne nasvete in sugestije, kako naj se bori proti slabemu. Otroka uči zavestnega sprejemanja odločitev v različnih življenjskih okoliščinah in vztrajnosti v naporih. Poslušanje zgodb otroke tudi pripravlja na samostojno branje (Kucler, 2002).

4.2.4 SOCIALNI POMEN PRAVLJIC

Zgodbe učijo otroka vedenja v različnih situacijah, saj pravljичni junak otroku kaže, kakšno vedenje je v določeni situaciji, težavi primerno. Pravljica otroku pomaga razumeti, da na svetu ni sam, temveč je del skupnosti. To lahko najprej začuti ob materi, ko mu le-ta pripoveduje pravljico, mu namenja svojo pozornost, ga stisne k sebi. Ko sprejme sebe, lahko sprejme tudi druge (Kucler, 2002).

4.3 SPECIALNO DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA OBRAVNAVO PRAVLJIC PRI OTROCIH S POSEBNIMI POTREBAMI

Pri izbiri pravlјice moramo biti pozorni na to, da ustreza razvojni stopnji otroka in njegovim trenutnim potrebam. Natančno moramo vedeti, kaj želimo s pravlјico doseči. Nadalje je potrebno otroku dati čas, ki ga potrebuje, da se navadi na zgodbo in da ga ni strah groznih bitij v njej. Če postane njegovo doživljanje premočno, ga moramo umiriti z različnimi sprostitvenimi dejavnostmi (Kucler, 2002).

Ilustracija v knjigi olajšuje identifikacijo, prav tako pa otroku pomaga bolje razumeti samo vsebino zgodbe. Otroci najraje sežejo po knjigah, v katerih je dovolj slik s privlačnimi barvami in nekaterimi podrobnostmi. Ilustracije lahko izzovejo pozitivne ali negativne občutke, če je npr. naslikano nasilje. Na to moramo biti pozorni, da lahko pravočasno ustrezno odreagiramo (Rubin, 1978, v Reščič Rihar in Urbanija, 1999).

Če želimo, da bi pravlјica dosegla svoj namen, moramo poleg izbire primerne pravlјice glede na vsebino, zahtevnost in ilustracije biti pozorni tudi na to, da otroci pravlјico kar najbolje poslušajo, sprejmejo in razumejo. Delo z umetnostnimi besedili mora zato biti naravnano komunikacijsko, tako da se lahko učenci nanje odzivajo čimbolj ustvarjalno in interpretativno (Kmecl idr., 2003).

Branje pravlјice mora potekati "po postopku, ki je priporočen model za razvijanje bralne sposobnosti. Stopnje tega postopka so:

- uvodna motivacija,
- napoved besedila, umestitev in (učiteljevo) pripovedovanje/interpretativno branje,
- premor po pripovedovanju/branju,
- izražanje doživetij,
- ponovno sprejemanje in nove naloge." (Kmecl idr., 2003, str. 92)

Za razvijanje recepcijskih sposobnosti lahko uporabimo strategije pred, med in po branju.

4.3.1 STRATEGIJE PRED BRANJEM

Uvodna motivacija je izrednega pomena, saj pritegne otrokovo pozornost in ga usmeri na temo pravlјice. Dobro je, če je hkrati čustvena in predstavna. Za uvodno motivacijo lahko uporabimo jezikovne igre, glasbene, likovne, gibalne dejavnosti ali otrokove izkušnje. Vse to otroku pomaga, da zdrsne v razpoloženje pravlјice in se tako lažje poistoveti z njeno vsebino (Kmecl idr., 2003).

4.3.2 STRATEGIJE MED BRANJEM

Strategije med branjem prispevajo k otrokovemu razumevanju in poglobljanju doživetja ter mu pomagajo vzdrževati pozornost. Ker je pripovedovanje sugestivnejše od branja, je dobro, da pravljico otroku najprej pripovedujemo in mu tako omogočimo boljše doživljanje vsebine (Kmecl idr., 2003). Poleg tega nam pripovedovanje omogoča, da otroke in njihove odzive opazujemo, se jim prilagajamo, z njimi vzdržujemo očesni kontakt in tako govorimo neposredno njim. Pripovedovati moramo razločno, doživeto in dovolj počasi. Lahko si pomagamo tudi z lutkami (Rutar, 2008).

Vsaka skupina potrebuje tudi jasna pravila in omejitve, kaj med pripovedovanjem lahko dela, hkrati s tem, pa se moramo tudi mi prilagoditi njenim individualnim potrebam – uporabimo npr. aktivne zgodbe za hiperaktivne otroke, zgodbe z veliko ponavljanja za otroke s šibko pozornostjo in pomnjenjem (Kucler, 2002).

Premor po pripovedovanju otrokom pomaga, da v tišini podoživijo, kar so slišali v pravljici.

4.3.3 STRATEGIJE PO BRANJU

Med dejavnosti po branju lahko uvrščamo metodo pogovora, metodo usmerjenega branja (učenci v pravljici iščejo določene elemente), igro vlog, likovno ustvarjanje (risba, strip...), dramatizacijo, spreminjanje delov besedila, konca besedila, dodajanje izmišljene osebe, spreminjanje časa, prostora, sestavljanje narobe pravljice (Kmecl idr., 2003).

Otroci lahko svoje lastne vtise zelo dobro izrazijo z ilustracijo. Na ta način lahko povzamejo vsebino pravljice, hkrati pa pridejo na dan tudi njihove misli in občutja. Če se ob otrokovi ilustraciji z njim pogovorimo, lahko bolje razumemo, kako je pravljico sprejel (Ortner, 1997). O njegovem doživljanju bomo izvedeli več, če ga bomo vprašali, kakšna se mu je zdela pravljica, kot če bi ga vprašali, ali mu je bila všeč, ker bi na to vprašanje verjetno vedno odgovoril pritrdilno.

Na koncu je dobro, da učence povabimo tudi k zaznavanju književnega dogajanja z zornega kota tistih oseb, s katerimi se niso identificirali (Kmecl idr., 2003).

5 OPREDELITEV PROBLEMA IN CILJI RAZISKOVANJA

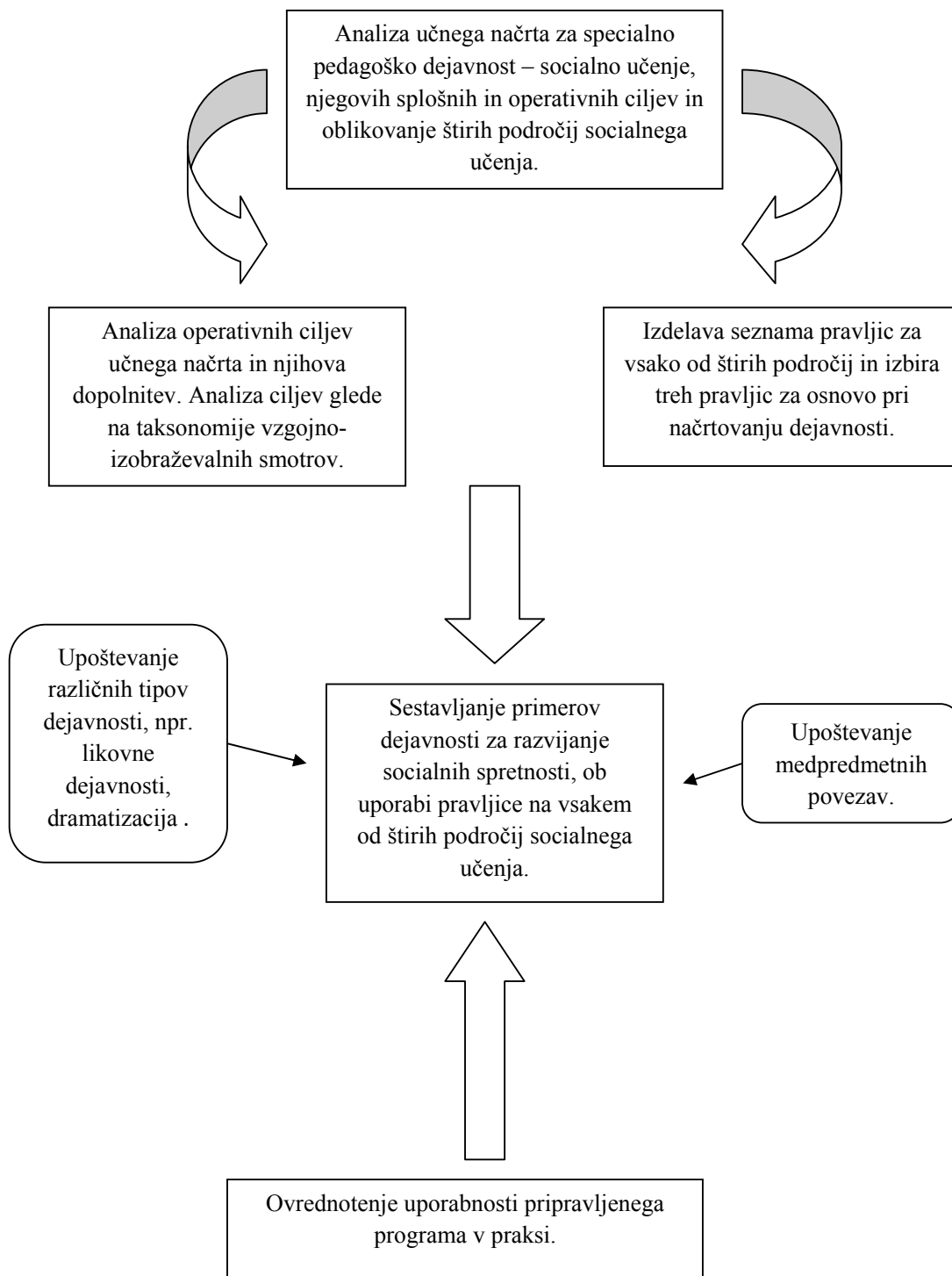
V diplomskem delu sem se osredotočila na to, kako lahko učence z lažjimi motnjami v duševnem razvoju učimo socialnih spretnosti, saj ima to velik vpliv na kakovost njihovega življenja. Poleg učenja socialnih veščin skozi vsakodnevne interakcije v učnem okolju in vpliva prikritega kurikula je za učence z lažjimi motnjami v duševnem razvoju pomembno tudi sistematično učenje. Učni načrt za specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje je precej shematičen, nudi zgolj osnovne, pretežno ciljne smernice za načrtovanje dela in manj metodičnih smernic za načrtovanje ter uresničevanje dejavnosti. Poleg tega so tudi ciljne smernice oblikovane manj sistematično in koherentno.

Iz izkušenj pri delu z učenci z lažjimi motnjami v duševnem razvoju, ki sem jih pridobila tekom obvezne prakse v času študija, vem, da imajo radi pravljico. Le-to sem velikokrat uporabljala tudi pri vodenju najmlajših skavtov. Njen vzgojno-izobraževalni, razvojni, psihološki in socialni pomen potrjuje tudi literatura, ki sem jo navajala v teoretičnem delu. Zato sem se odločila, da sestavim seznam pravljič, primernih za razvijanje socialnih spretnosti, v nadaljevanju pa načrtujem dejavnosti za uresničevanje ciljev specialno pedagoške dejavnosti – socialno učenje, ki so izpeljane iz pravljič. Za potrebe diplomskega dela sem ob analizi učnega načrta, njegove splošne in operativne cilje razdelila na štiri področja – čustvovanje, samopodoba, reševanje konfliktov ter spodbujanje strpnosti in pripadnosti skupini. Tako razporejeni cilji iz učnega načrta so mi bili izhodišče za načrtovanje dejavnosti, pri čemer sem jih dopolnila, preoblikovala, kakšnega dodala ali izpustila ter jim določila nivoje po taksonomijah za vzgojno-izobraževalne smotre na kognitivnem, afektivnem in psihomotoričnem področju. V učnem načrtu so med priporočenimi dejavnostmi kooperativne igre, gibalne in likovne dejavnosti ter dramatizacija (igre z lutkami, igre vlog in pantomima). Sama sem glede na izhodišča iz teoretičnega dela in splošna priporočila za delo z učenci z lažjimi motnjami v duševnem razvoju dodala še pogovor, glasbene dejavnosti, prilagojene družabne igre in multisenzorno učenje. Ker ima pri učenju socialnih spretnosti pomembno vlogo tudi medpredmetno povezovanje, sem dejavnosti povezovala s slovenskim jezikom, matematiko, družboslovjem, naravoslovjem, likovno, glasbeno in športno vzgojo. Uporabnost pripravljenega gradiva v praksi sem ovrednotila s pomočjo učiteljic, ki izvajata specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje na Osnovni šoli Jela Janežiča. Potek opisane raziskave je pregledno prikazan v shemi na strani 25.

CILJI RAZISKOVANJA

- Sestaviti seznam sodobnih pravljič, primernih za realizacijo ciljev specialno pedagoške dejavnosti – socialno učenje za področja čustvovanja, samopodobe, reševanja konfliktov ter spodbujanja strpnosti in pripadnosti skupini.
- Za vsako od štirih področij socialnega učenja izbrati eno izmed pravljič in predstaviti različne načine njenega posredovanja.
- Za izbrane pravljič sestaviti različne tipe dejavnosti, ki upoštevajo temeljne principe učenja socialnih spretnosti in dejavnosti, ki so predlagane v učnem načrtu za specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje.
- Za posamezno dejavnost opredeliti možnosti medpredmetnih povezav.
- Operativne cilje posameznih dejavnosti analizirati po taksonomijah vzgojno-izobraževalnih smotrov za kognitivno, afektivno in psihomotorično področje (več o izbranih taksonomijah na str. 87 - 89).
- Ovrednotiti uporabnost pripravljenega programa za uresničevanje ciljev specialno pedagoške dejavnosti – socialno učenje.

Shema 1: Grafična predstavitev poteka raziskave

6 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Preko izdelave seznama pravljic, primerov njihovega posredovanja, iz njih izpeljanih dejavnosti, tabel in vprašalnika za dve učiteljici bom preverila naslednja raziskovalna vprašanja:

- Ali lahko s pomočjo vsebine sodobnih pravljic realiziramo cilje specialno pedagoške dejavnosti – socialno učenje s področja čustvovanja, samopodobe, reševanja konfliktov ter spodbujanja strpnosti in pripadnosti skupini?

- Kako lahko s pomočjo vsebine pravljice in v njej nastopajočih likov izpeljemo različne tipe dejavnosti, priporočene za realizacijo ciljev socialnega učenja?

- Na kakšen način lahko s pomočjo pravljice in medpredmetnih povezav socialne veščine razvijamo tudi pri drugih predmetih?

- Kako lahko z dejavnostmi ob posamezni pravljici realiziramo različne nivoje vzgojno-izobraževalnih ciljev po taksonomijah za kognitivno, afektivno in psihomotorično področje?

- Kako vrednotijo uporabnost seznama pravljic in program dejavnosti učiteljice, ki poučujejo specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje?

7 RAZISKOVALNA METODA

Raziskava je sestavljena iz dveh delov – teoretičnega in empiričnega. V teoretičnem delu sem preko študija in navajanja literature pokazala pomen učenja socialnih spretnosti za učence z lažjimi motnjami v duševnem razvoju in uporabe pravljice na tem področju. Analizirala sem učni načrt za specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje, razvrstila njegove operativne in splošne cilje na štiri področja, jih dopolnila ter analizirala tudi z vidika taksonomij vzgojno-izobraževalnih smotrov za kognitivno, afektivno in psihomotorično področje. Sestavila sem seznam pravljic, ki segajo na področje socialnega učenja, in z deduktivnim izpeljevanjem ob upoštevanju vsebin pravljic, različnih medpredmetnih povezav in tipov dejavnosti, iz analiziranih operativnih ciljev načrtovala dejavnosti. Zastopanost posameznih nivojev vzgojno-izobraževalnih ciljev sem predstavila v odstotkih. V empiričnem delu sem uporabnost pripravljenega gradiva ovrednotila s pomočjo povzemanja odgovorov dveh učiteljic, ki sta izpolnili vprašalnik.

Vzorec:

Dve učiteljici na Osnovni šoli Jela Janežiča, Škofja Loka, ki izvajata specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje.

Pripomočki:

- Seznam pravljic in iz njih izpeljane dejavnosti. (Sestavila sem seznam pravljic, ki segajo na področje čustvovanja, samopodobe, reševanja konfliktov in spodbujanja strpnosti ter pripadnosti skupini. Več o načinu izbora in predstavitve je napisano na strani 29. Na osnovi vsebin in junakov treh pravljic sem načrtovala dejavnosti za vsa omenjena področja. Več o tem je napisano na straneh 37 in 38.)
- Vprašalnik za vrednotenje uporabnosti pripravljenega gradiva za učiteljici. (Vsebuje splošna vprašanja, štiri vprašanja v obliki ocenjevalne lestvice in tri vprašanja odprtega tipa, za podajanje posebno vrednega elementa, morebitnih pomanjkljivosti in kratkega osebnega mnenja. Vprašalnik je podan v prilogi na str. 111- 112.)

Postopek zbiranja in obdelava podatkov

Pravljice sem zbirala glede na primernost njihovega vsebinskega poudarka, težavnost, obseg in oblikovno vrednost. Načrtovala sem različne dejavnosti za realizacijo ciljev specialno pedagoške dejavnosti – socialno učenje, ki se navezujejo na vsebino pravljice ali v njej nastopajočih likov. Pri posamezni dejavnosti sem opredelila operativne cilje pri socialnem učenju, medpredmetne povezave, operativne cilje pri medpredmetnih povezavah, učna sredstva in potek dejavnosti. Zastopanost različnih tipov dejavnosti, medpredmetnih povezav ter nivojev operativnih ciljev dejavnosti glede na taksonomije vzgojno-izobraževalnih smotrov sem prikazala v tabelah in jih analizirala. Kontaktirala sem dve učiteljici na Osnovni šoli Jela Janežiča v Škofji Loki in ju prosila, da ovrednotita uporabnost pripravljenega gradiva s pomočjo vprašalnika.

8 SEZNAM PRAVLJIC

Tem, ki so vezane na socialno učenje, se dotika veliko pravljic. V spodnji seznam sem vključila tiste, ki so se mi zdele najbolj primerne za učence od *prvega do šestega razreda* prilagojenega programa z nižjim izobrazbenim standardom glede na sporočilnost, težavnost, obseg in oblikovno vrednost. Poleg tega sem želela z izbranimi pravljicami osvetliti čim več različnih vidikov posameznega področja. Za vsako sem poleg osnovnih podatkov zapisala povzetek glavnega sporočila. Poudarila sem, če katera od pravljic izstopa glede preprostosti, ponavljanja in oblikovne vrednosti. Opredelila sem tudi, katere pravljice bi potrebovale prilagoditve zaradi dolžine, zapisa v obliki stripa, manjše preglednosti, težje vsebine ali manj primerne besedišča. Kljub določenim pomanjkljivostim sem jih uvrstila v seznam, saj menim, da se jih da z majhnimi prilagoditvami kakovostno uporabiti.

V teoretičnem delu sem program specialno pedagoške dejavnosti – socialno učenje razdelila na štiri področja: čustvovanje, samopodoba, reševanje konfliktov ter spodbujanje strpnosti in pripadnosti skupini. Med prebiranjem pravljic sem opazila, da jih veliko hkrati posega na več področij socialnega učenja. V spodnji seznam sem jih razvrstila po izstopajoči temi. Tabela, iz katere so razvidna vsa področja, ki se jih določena pravljica dotika, sem dodala pod poglavje številka 10 – Rezultati in interpretacija.

8.1 PODROČJE ČUSTVOVANJA

• VESELJE

- V knjigi **Vsak je kdaj ... srečen** (Jane Bingham, ilust. Helen Turner, Murska Sobota: Pomurska založba, 2007) avtorica pripoveduje o tem, kako je, če si srečen in kako lahko osrečiš druge. Knjiga je konkretna in nudi dobre iztočnice za pogovor. Nima povsem tipične oblike pravljice. V isti zbirki so izšle tudi knjige na temo žalosti, veselja in strahu.

- **Sapramišja sreča** (Svetlana Makarovič, ilust. Daša Simčič, Dob: Miš, 2008) spregovori o tem, kako je naša sreča ali pa nesreča odvisna od našega razmišljanja in kako smo v veliki meri zanjo odgovorni sami. Zanj se moramo potruditi. Ima nazorne ilustracije.

- Pravljica **Sreča je** (Neli Kodrič Filipič, ilust. Elvira Lusa Dzumhur, Maribor: Litera, 2008) spregovori o polžku, ki se je ves čas pritoževal in bil nezadovoljen. Šele ko je za las ušel smrti, se je zavedel, da je sreča to, da sploh živi. Vsebuje kar nekaj težjih besed. Ima nazorne ilustracije.

- Čeprav nosi knjiga naslov **Zakaj si tako žalosten, rjavi zajček?** (Sheridan Cain, ilust. Jo Kelly, Tržič: Učila, 1997), govori tudi o veselju, pripadnosti, o tem, da moraš imeti nekoga, s komer se lahko igraš in deliš veselje. Spregovori tudi o sprejemanju različnosti, saj osamljeni zajček najde družino pri treh račkah, ki so izgubile mamo. Pravljica ima preprosto besedilo, ki ga spremljajo preproste in nazorne slike.

- Sreča ni v materialnih stvareh, ampak v tem, da živimo v preprostosti in medsebojnem prijateljstvu. O tem spregovori knjiga **Čarobna krogla** (Arcadio Lobato, ilust. Arcadio Lobato, Ljubljana: Epta, 1995). Nima zelo jasnih ilustracij.

• JEZA

- V knjigi **Vsak je kdaj ... jezen** (Jane Bingham, ilust. Helen Turner, Murska Sobota: Pomurska založba, 2007) avtorica pripoveduje, kdaj smo jezni in kako jezo občutimo. Spodbudi nas, da se opravičimo, če v jezi koga prizadanemo. Knjiga je konkretna in nudi dobre iztočnice za pogovor. Nima povsem tipične oblike pravljice.

- **Mandi, ne jezi se** (Brigitte Weninger, ilust. Eve Tharlet, Ljubljana: Kres, 1999) je pravljica o dveh zajčkih, ki nista mogla sprejeti pomanjkljivosti drug drugega in sta se sprla. Kmalu jima je postalo dolgčas. Ko sta si priznala, da je vsakdo v nečem dober, sta si dobrohotno priskočila na pomoč in s spoštovanjem premagala jezo. Pravljico lahko uporabimo tudi pri temah reševanja konfliktov in prijateljstva.

- O jezi, ki je posledica neuresničene otroške želje po čokoladi ali trmi, spregovori pravljica **Matevž, očka je rekel ne - O zajčku, ki je nehal trmoglaviti** (Aline de Petigny, ilust. Clara Svetens, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2008).

- Pravljica **Pa tako rad bi bil jezen** (Dorothea Lachner, ilust. Gusti, Ljubljana: Kres, 2000) pripoveduje o dečku, ki se je razjezil, ker mu ni bilo všeč kosilo. Ko je jezo premagal s prijaznostjo in dobroto, je nepričakovano dobil za malico prav tisto, kar si je želel za kosilo. Ilustracije niso tako nazorne, saj vključujejo veliko podrobnosti.

- Jeza je lahko tudi pozitivno čustvo, saj se zaradi nje lahko za kakšno stvar bolj potrudimo ali spremenimo situacijo. O tem nam spregovori knjiga **Paglavček Marko je zelo jezen** (Gaja Ross, ilust. Nina Rupel, Ljubljana: Založba Alba 2000, 2010). Pravljica uporablja nekoliko manj spoštljiv jezik. Ilustracije niso tako nazorne, saj vsebujejo veliko dodatkov.

• ŽALOST

- V knjigi **Vsak je kdaj ... žalosten** (Jane Bingham, ilust. Helen Turner, Murska Sobota: Pomurska založba, 2007) avtorica spregovori o tem, kdaj smo žalostni in kako lahko drugemu pomagamo, ga potolažimo. Podobno vsebino ima tudi knjiga z naslovom **Žalost** (Brian Moses, ilust. Mike Gordon, Ljubljana: Grlica, 2006). Na koncu spregovori tudi o tem, da so včasih lahko zaradi nas žalostni drugi. Knjigi sta konkretni in nudita dobre iztočnice za pogovor. Nimata povsem tipične oblike pravljice.

- Pravljica **Žalostni princ** (Barbara Andrews, ilust. Miroslav Šuput, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1993) govori o princu, ki je imel veliko bogastvo, a je bil žalosten, ker ni imel prijateljev. Dobro jo lahko povežemo tudi s temo prijateljstva. Je nazorna in preprosta, žal pa ima neizrazite črnobeke ilustracije.

- O žalosti zaradi osamljenosti ob selitvi spregovori knjiga **Zakaj je bil rožnati slonček žalosten in kako je spet postal srečen** (Monika Weitze, ilust. Eric Battut, Ljubljana: Slovenska knjiga, 1999). V njej najdemo tudi dobre nasvete, kako lahko žalost premagamo. Ima preproste in nazorne ilustracije.

- O žalosti ob smrti govori veliko knjig. Pravljica **Dedka ni več** (Ann de Bode, ilust. Rien Broere, Ljubljana: Založba Kres, 1997) subtilno opisuje doživljanje žalosti, obrede ob smrti in razlaga besedne zveze, s katerimi še drugače poimenujemo smrt. Je nekoliko daljša.

- O tem, kako lahko premagamo žalost z zavedanjem, da tudi mrtvi lahko še naprej živijo v našem spominu, spregovori knjiga **Jazbečeva darila v slovo** (Susan Varley, ilust. Susan Varley, Ljubljana: Educy, 2001). Za izhodišče pogovora lahko uporabimo tudi pravljico

Medvedkov dedek (Nigel Gray, ilustr. Vanessa Cabban, Tržič: Učila, 1999). O smrti govori bolj posredno, poetično.

- STRAH

- V knjigi **Vsak je kdaj ... prestrašen** (Jane Bingham, ilustr. Helen Turner, Murska Sobota: Pomurska založba, 2007) avtorica spregovori o tem, kdaj smo prestrašeni in kako to čustvo občutimo. Knjiga je konkretna in nudi dobre iztočnice za pogovor. Nima tipične oblike pravljice.

- Strah nas je različnih stvari – od teme pa do tega, da se ne bi prijateljem pripetilo kaj hudega. O tem nam spregovori pravljica **Žabec se boji** (Max Velthuijs, ilustr. Max Velthuijs, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2002). Ima nazorne ilustracije.

- Pravljica **Mavrične ribice ni več strah** (Marcus Pfister, Ljubljana: Epta, 2001) spregovori o strahu, ki ima velike oči in nam lahko prepreči, da bi storili nekaj dobrega ali da bi nekomu pomagali. Ima nazorne in barvite ilustracije.

- Veliko otroških pravljič se dotakne strahu pred temo in osamljenostjo. Knjigi **Ne moreš zaspati, mali medo?** (Martin Waddell, ilustr. Barbara Firth, Ljubljana: Epta, 1993) in **Mami, kje si?** (Martin Waddell, ilustr. Patrick Benson, Ljubljana: Epta, 1994) sta preprosti pravljici z veliko ponavljanja. Obe imata ilustracije, ki poudarijo njuno vsebino. Knjiga **Bavbav** (Brigitte Weninger, ilustr. Eve Tharlet, Ljubljana: Založba Kres, 2008) ima poleg preproste vsebine in ponavljanja na koncu tudi navodilo za izdelavo malega bavbava. Pravljica **Strah me je teme** (Ann de Bode, ilustr. Rien Broere, Ljubljana: Založba Kres, 1997) je nekoliko daljša. O tej temi pa govorita tudi knjigi **Rik se ne boji** (Guido Van Genechten, Ljubljana: Kres, 2004) in **Matevž noče zaspati** (Aline de Pétigny, ilustr. Clara Suetens, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2007).

- O strahu pred zdravnikom, injekcijo in bolečino spregovori pravljica **Matevž pri zdravniku** (Aline de Pétigny, ilustr. Clara Suetens, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2007).

8.2 PODROČJE SAMOPODOBE

- Pravlјica **Jaz sem nekaj posebnega** (Ann Meek, ilust. Sarah Massini, Tržič: Učila International, 2006) pripoveduje o mami, ki obrne vsako zavračanje vrstnikov v otrokovo dobro in mu pomaga odkriti njegovo vrednost. Pokaže na vpliv, ki ga ima na otroka zaupanje staršev.

- **Misli dobro in modro** (Matjaž Pikalo, ilust. Ana Šalamun, Šmarje Sap: Buča, 2007) našteva nasprotja oziroma stvari, v katerih smo si različni. Izpostavi, da so vsa dobra. Knjiga je kratka in preprosta. Njena posebnost je, da je hkrati napisana v slovenščini, angleščini, španščini in kitajščini. Ima umetniške ilustracije.

- Pravlјica **Žabec je junak** (Max Velthuijs, ilust. Max Velthuijs, Ljubljana: Slovenska knjiga, 1997) spregovori o tem, da smo dobri v različnih stvareh. Na ta način si lahko pomagamo. Ima nazorne ilustracije.

- O različnih spretnostih govori tudi knjiga **Blaž je ljubosumen** (Dominique de Saint Mars, ilust. Serge Bloch, Maribor: Obzorja, 1999). Žal je napisana v obliki majhnega in nekoliko nepreglednega stripa.

- Iskanje enakosti in dokazovanje pred drugimi je lahko boleče. O tem spregovori pravljica **Nosorog Jani je hotel leteti** (Alenka Klopčič, ilust. Marta Bartolj, Ljubljana: Debora, 2009). Najpomembneje je, da nas sprejmejo naši najbližji in da jih tudi mi cenimo. Pravlјica je nekoliko daljša.

- O spremembah skozi odraščanje govori pravljica **Paglavček Kvako** (Giuliano Ferri, Ljubljana: Založba Kres, 2008). Poudari, da sčasoma ugotovimo, da je dobro, da smo točno taki, kot smo, čeprav nam mogoče na začetku kakšna stvar ni bila všeč. Ima nazorne ilustracije.

- **Pegasta jagoda** (Julianne Moore, ilust. Leuyen Pham, Ljubljana: CFA, 2009) je deklica, z veliko pegicami, ki se sprva preveč obremenjuje s svojo zunanostjo. Ko sprejme pegice, preide iz osamljenosti k druženju s prijatelji. Del zgodbe je oblikovan tudi kot strip.

8.3 PODROČJE SPODBUJANJA STRPNOSTI IN PRIPADNOSTI SKUPINI

- Pravljica **Najlepše darilo** (Jonathan Emmett, ilustr. Vanessa Cabban, Tržič: Učila International, 2008) predstavi prijateljstvo kot nekaj izredno dragocenega. To lahko še posebej občutimo, kadar smo v stiski. Ima barvite in nazorne ilustracije.
- O ljubezni in pripadnosti govori pravljica **A veš, koliko te imam rad?** (Sam McBratney, ilustr. Anita Jeram, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2009). V njej zajec Rjavec in zajček Rjavček tekmujeta, kdo ima koga raje. Je preprosta in vsebuje veliko ponavljanja. Ima nazorne ilustracije.
- **Prijatelja** (Pirkko Vainio, ilustr. Pirkko Vainio, Ljubljana: Kres, 2000) je preprosta pravljica s ponavljanjem, ki opisuje prijateljstvo med zajčkom in medvedom kljub njuni različnosti. Ima nazorne ilustracije.
- O tem, kako hitro se lahko spremo, če ne sprejmemo različnosti oziroma začnemo sami ustvarjati skupine "naših" in "vaših", spregovori knjiga **Mavrično moštvo** (Annette Aubrey, ilustr. Patrice Barton, Murska Sobota: Pomurska založba, 2007).
- Skozi zgodbo **Žabec in tujec** (Max Velthuijs, ilustr. Max Velthuijs, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005) spoznamo, kako lahko nekoga hitro na prvi pogled zavrnamo. Kako spreten in dober prijatelj je, ugotovimo šele ob druženju z njim. Ima nazorne ilustracije.
- O moči prvega vtisa spregovori tudi pravljica **Pujsa imamo za soseda** (Claudia Fries, ilustr. Claudia Fries, Radovljica: Didakta, 2000). Ilustracije niso tako nazorne, saj vsebujejo veliko podrobnosti.
- O žalosti zaradi nesprejemanja svoje drugačnosti pripoveduje knjiga **Uhlji takšni in drugačni** (Guido Van Genechten, ilustr. Guido Van Genechten, Ljubljana: Kres, 2004). To lahko prerasteš, ko te nekdo pomiri in se zmoreš smejati na svoj račun. Ima nazorne ilustracije.
- Tudi pravljica **Volkec** (Gerda Wagener, ilustr. Józef Wilkoń, Ljubljana: Epta, 1996) spregovori o žalosti zaradi nesprejetosti. Le to lahko prerastemo, ko drugačnost sprejme cela družina. Ima nazorne ilustracije.
- V zgodbici **Drugačen** (Kathryn Cave, ilustr. Chris Riddel, Ljubljana: Educy, 2001) postaneta prijatelja Drugačen in Čuden. Zdaj nista več osamljena. Ilustracije niso tako nazorne, saj vsebujejo veliko podrobnosti.
- Pravljica **Brez tebe** (Stefan Gemmel, ilustr. Marie - Jose Sacre, Olševke: Narava, 2000) preprosto spregovori o bolečini nesprejetosti. Poudari, da lahko vsakdo skupini da nekaj

edinstvenega, čeprav na prvi pogled njegov prispevek mogoče izgleda nekoristno. Zgodbo se da dobro uporabiti tudi pri razvijanju samopodobe. Ima barvite ilustracije.

- **Veveriček posebne sorte** (Svetlana Makarovič, ilustr. Daša Simčič, Dob pri Domžalah: Miš, 2007) je veveriček, ki se je rodil s poškodovano tačko. Čeprav so zaradi tega na začetku vsi žalostni, sčasoma postane najpametnejši veveriček v gozdu, saj ne porabi vsega svojega časa za skakanje po drevesih, tako kot njegovi vrstniki. Pravljica ima nazorne ilustracije.

- **Lev Rogi ali Sreča v nesreči** (Igor Plohl, ilustr. učenci OŠ Bojana Iliča Maribor, Maribor: Založba Pivec in Ljubljana: Zveza paraplegikov Slovenije, 2009) je resnična zgodba učitelja mariborske osnovne šole, ki je zaradi padca z lestve postal paraplegik. Postavljena je v živalski svet. Spregovori o tem, kako hitro lahko postaneš drugačen in kako lahko tudi v taki preizkušnji najdeš smisel. Njena posebnost je, da so ilustracije prispevali učenci osnovne šole.

- **Želva Elva** (Bojan Bitežnik - Bočko, Nova Gorica: A-Media, 1996) spregovori o drugačnosti zaradi govorne napake, kar pa ni ovira za prijateljstvo. Za posredovanje bi jo bilo potrebno skrajšati. Ima preproste in nazorne ilustracije.

8.4 PODROČJE REŠEVANJA KONFLIKTOV

- Pravljica **Koštrun prepiron ali Kako se lahko izognemo prepiru** (Bärbel Spathelf, ilust. Susanne Szesny, Ljubljana: Kres, 2004) razloži otrokom prepire s pomočjo pravljичnega lika koštruna prepiruna. Preprosto in nazorno pokaže, katerih pravil naj se držimo, da le-ta ne bo mogel zrasti. Je nekoliko daljša, vendar se jo z uporabo dramatizacije in samostojnega dela učencev da posredovati dinamično. Njene ilustracije niso tako nazorne, saj vsebujejo veliko podrobnosti.

- Knjiga **Očka in mama se prepirata** (Dominique de Saint Mars, ilust. Serge Bloch, Maribor: Obzorja, 1999) govori o pomenu komunikacije pri reševanju konfliktov, o grobih besedah, ki jih izrečemo v jezi in strahu otrok ob prepirih staršev. Iz iste zbirke bi lahko uporabili tudi knjige **Kaja se grdo vede**, **Blaž se pretepa** in **Kaja se prepira z bratom**. Prva knjiga govori o bolečini, ki jo povzroča nevljudnost, in osamljenosti, ki iz nje izhaja. Druga govori o nasilju med vrstniki. Tretja kot povod za prepir izpostavi Blažovo vožnjo s Kajinim kolesom brez njenega dovoljenja. Pomankljivost omenjene zbirke je, da je napisana v obliki majhnega in nekoliko nepreglednega stripa.

- Pravljica **Vsi se spravljajo name** (Ann de Bode, ilust. Rien Broere, Ljubljana: Kres, 1997) spregovori o nasilju med vrstniki. Poudari pomen pogovora s starši in na šoli. Na koncu nas spodbudi k temu, da naredimo prvi korak, odpustimo, obiščemo prijatelja... Je nekoliko daljša.

- O nespoštovanju, ki je povod mnogih konfliktov, govori knjiga **Bodimo prijazni** (Kate Tym, ilust. Sarah Wade, Murska Sobota: Pomurska založba, 2009). Ista avtorica v knjigi **Reci prosim** poudari pomen vljudnosti. Obe zgodbi sta napisani v obliki stripa in bi bili bolj nazorni, če bi jih otrokom dramatizirali.

- **Tudi paglavčki se kregajo** (Gaja Ross, ilust. Nina Rupel, Ljubljana: Alba 2000, 2009) je pravljica, ki govori o tem, da so posledice prepira in nasilja žalost, osamljenost in teža slabe vesti. Pot iz tega je v opravičilu. Uporablja nekoliko manj spoštljiv jezik. Njene ilustracije niso tako nazorne, saj vsebujejo veliko dodatkov.

9 PRIMERI UPORABE PRAVLJIC IN IZ NJIH IZPELJANIH DEJAVNOSTI ZA SPECIALNO PEDAGOŠKO DEJAVNOST - SOCIALNO UČENJE

V tem poglavju bom predstavila tri pravljice in iz njih izpeljane dejavnosti. Za področje čustvovanja sem izbrala pravljico Žabec se boji. Pravljica Koštrun prepirun ali Kako se izognemo prepiru mi je bila izhodišče na področju reševanja konfliktov. Za samopodobo ter spodbujanje strpnosti in pripadnosti skupini sem izbrala pravljico Brez tebe, ki posega na obe področji in ju zajame kot neločljivo celoto.

Za vsako področje socialnega učenja sem najprej podala kratko vsebino uporabljene pravljice in predlog njenega posredovanja. Za tem sem napisala splošne in operativne cilje, izluščene iz učnega načrta za specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje. Le-ti so bili osnova za sestavljanje predlogov različnih dejavnosti. Vsak predlog zajema operativne cilje pri socialnem učenju, medpredmetne povezave, operativne cilje pri medpredmetnih povezavah, učna sredstva in potek. Po težavnosti so dejavnosti najbolj primerne za učence *druge triade* osnovne šole s prilagojenim programom in nižjim izobrazbenim standardom.

Program dejavnosti sem oblikovala tako, da sem za vsako področje socialnega učenja uporabila različne tipe dejavnosti. V učnem načrtu za specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje so med predlaganimi dejavnostmi kooperativne igre, gibalne in likovne dejavnosti ter dramatizacija (igre z lutkami, igre vlog in pantomima). Sama sem glede na izhodišča iz teoretičnega dela in splošna priporočila za delo z učenci z lažjimi motnjami v duševnem razvoju dodala še pogovor, glasbene dejavnosti, prilagojene družabne igre in multisenzorno učenje.

Čeprav v učnih načrtih ni opredeljene možnosti medpredmetnega povezovanja s specialno pedagoško dejavnostjo – socialno učenje, je le-to izrednega pomena za razvijanje socialnih spretnosti. Ker sem želela pokazati, da je tako medpredmetno povezovanje možno, sem dejavnosti povezovala s slovenskim jezikom, likovno in gibalno vzgojo, pa tudi z družboslovjem, naravoslovjem, glasbeno vzgojo in matematiko.

Zastopnost različnih tipov dejavnosti in medpredmetnih povezav je najbolj pregledno podana v tabelah pod poglavjem številka 10 - Rezultati in interpretacija.

Na koncu vsakega področja sem dodala predlog refleksije. Pri tem se moramo zavedati, da ni dovolj izvajanje refleksije le na koncu sklopa dejavnosti iz določenega področja.

Najprimerneje je izvesti kratko refleksijo na koncu vsake ure. V ta namen si lahko pomagamo tudi s predlogi refleksij iz drugih področij.

9.1 PODROČJE ČUSTVOVANJA

PRAVLJICA: ŽABEC SE BOJI

Avtor: Max Velthuijs

Vsebina: Neke noči je bilo žabca zelo strah. Vsepovsod je slišal čudne glasove. Skozi temen gozd je stekel do račkine hiše in jo prosil, če lahko ostane pri njej. Sprejela ga je in mu zagotovila, da se ničesar ne boji. A kmalu sta žabec in račka oba prestrašena tekla k pujsku. Tam se je situacija ponovila. Trije prijatelji so v strahu tolažili drug drugega in na koncu izčrpani zaspali.

Naslednje jutro je k žabcu prišel zajec. Ni ga našel. Tudi račke ni našel in zato se je tudi on prestrašil. Ko je potrkal pri pujsku, so se trije prijatelji prebudili in zakričali. Mislili so, da je duh. Ko so videli, da je zajec, so mu začeli pripovedovati o strašnih duhovih in pošastih. Zajec pa jim je priznal, da se je zjutraj zelo ustrašil zanje.

9.1.1 PREDLOG POSREDOVANJA PRAVLJICE

Zatemnimo učilnico in učence povabimo, da se uležejo na blazino. Zunaj je noč in mi začnemo počasi, tiho in doživeto pripovedovati zgodbo, ne da bi otrokom pred tem povedali naslov. Poskrbimo, da se v ozadju sliši rahel ropot, prasketanje, čudni glasovi ... Ko v zgodbi nastopi jutro, počasi odgrnemo okna in pripovedujemo zgodbo do konca. Po zgodbi naredimo kratek premor, da lahko učenci podoživijo, kar so slišali. Temu sledi pogovor in ponovno pripovedovanje zgodbe ob gledanju ilustracij.

Učence lahko na koncu prosimo, da poskusijo tudi sami v razredu ustvariti strašljivo ozračje. Pri tem si lahko pomagajo z nekaj preprostimi predmeti ali instrumenti (npr. ropotulje, lesene palčke, glavnik, kovinsko strgalo, vilica...) in ustvarjanjem strašljivih senc na tabli, ki je edini osvetljeni del v drugače zatemnjeni učilnici.

9.1.2 PREDLOGI DEJAVNOSTI ZA DOSEGANJE CILJEV NA PODROČJU ČUSTVOVANJA

SPLOŠNI CILJI v učnem načrtu:

- Prepoznavanje čustev in obvladovanje čustvenih reakcij.
- Vzpodbujanje jasnega izražanja čustev.
- Prepoznavanje in spoštovanje čustev drugih ljudi.
- Spoznavanje in razumevanje sebe v socialnem okolju.
- Vživljanje v različne vloge. (Caf idr., 2006)

OPERATIVNI CILJI v učnem načrtu:

- Opazujejo lastna čustva in spremljajo lastno počutje med igrami oz. dejavnostmi.
- Prepoznavajo različne čustvene izraze pri sebi in drugih.
- Prepoznavajo različne čustvene odzive pri sebi.
- Prepoznavajo različne čustvene odzive pri drugih.
- Prepoznajo čustveno izražanje drugih.
- Nebesedno in besedno izražajo svoja čustva.
- Izražajo svoja čustva, tako prijetna kot neprijetna.
- Razvijajo jezikovno spretnost v pogovoru o lastnih občutkih, čustvenih odzivih in medsebojnih odnosih.
- Gibalno izražajo misli, čustva, želje.
- Likovno izražajo misli, čustva, želje.
- Besedno izražajo misli, čustva, želje.
- Zaznavajo čustva in motive drugih.
- Vživljajo se v čustva drugih.
- Samokontrolirano in situaciji ustrezno odreagirajo v različnih čustvenih situacijah.
- Vživljajo se v občutke drugih v medsebojnih interakcijah in ob tem razvijajo občutljivost do čustev drugih (Caf idr., 2006).

1. POGOVOR PO PRIPOVEDOVANJU ZGODBE

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Pri sebi identificirajo in ubesedijo čustvo strahu.
- Pripovedujejo o svoji izkušnji in diskutirajo z drugimi.

Medpredmetne povezave: slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah*:

- Obnovijo zgodbo s pomočjo ilustracij.
- Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.

Učna sredstva: blazine za sedenje, knjiga Žabec se boji

Potek: Učence povabimo, da se posedejo na blazine na tleh v obliki kroga. Vprašamo jih, kako so se počutili ob poslušanju zgodbe in ali se tudi v vsakdanjem življenju kdaj počutijo tako. Spodbujamo jih, da nam pripovedujejo o svojih izkušnjah. Nato jih vprašamo, kakšna se jim je zdela pravljica. Prosimo jih, da jo obnovijo s pomočjo ilustracij.

2. PANTOMIMA – ČESA ME JE STRAH

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Identificirajo svoj strah.
- Veselijo se zmage ali pa čestitajo zmagovalcu.

Medpredmetne povezave: slovenski jezik, likovna vzgoja

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Spontano se izrazijo preko pantomime.
- Narišejo svoj strah s trdimi slikarskimi materiali – npr. ogljem.

Učna sredstva: strah iz rjuhe, kartončki, oglje, klinčki

Potek: Spomnimo jih, kako so bile živali v zgodbi prestrašene, in jih prosimo, da tudi sami poiščejo svoj strah. Posedemo se kot v gledališču. Na tabli je obešena lutka iz rjuhe, ki predstavlja strah. Najprej svoj strah s pantomimo pokažemo sami, potem pa po vrsti še drugi učenci. Vsi ostali ugibajo, kaj kaže njihov sošolec. Ko uganemo vse naše strahove, jih povabimo, da vsak svoj strah nariše s pomočjo oglja. Slike zaščitimo s sprejem in jih s klinčki obesimo na lutko strahu na tabli.

* Cilji, ki so napisani pri medpredmetnih povezavah, niso povsod operativno izraženi, vendar so kot taki opredeljeni v učnih načrtih, iz katerih so vzeti in jih zato nisem spreminjala.

3. PUJSKOVA HIŠKA

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Identificirajo svoj strah.
- Zavejo se pomena skupine, prijateljev pri premagovanju strahov.
- Sprejemajo telesni stik.

Medpredmetne povezave: gibalna vzgoja, slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Razvijajo gibalne sposobnosti (koordinacija gibanja, ravnotežje, hitrost, moč, gibljivost, natančnost).
- Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.

Učna sredstva: karton, na katerem je narisana pujskova hiška

Potek: Preden začnemo z igro, moramo umakniti stole in mize, da je v učilnici čim več prostora. Učencem pokažemo karton, na katerem je narisana pujskova hiška in ga položimo na sredino učilnice. Spomnimo jih, da sta se vanjo zatekla žabec in račka, ker ju je bilo strah, potem pa so s pujskom tolažili drug drugega. Potem jih povabimo, da se prosto gibljejo po prostoru. Pri tem spreminjamo navodila – enkrat skačejo, drugič hodijo čepe, potem vsakemu dajo roko, se požgečkajo, hopsajo ... Ko zakličemo: “Joj, kaj pa je to?”, se morajo ustaviti in prisluhniti. Takrat rečemo npr. pajek, matematična naloga, neprijazen gospod v mestu, tema, zobozdravnik ... Tisti učenci, ki jih je te stvari strah, se morajo čim hitreje zateči v pujskovo hiško. Če jih je več, se morajo v njej bolj stisniti. S pomočjo te izkušnje poudarimo pomen skupine, prijateljev pri premagovanju strahov. Učence prosimo, da tudi sami pripovedujejo o svojih izkušnjah.

4. KAJ VIDIŠ V OGLEDALU?

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Prakticirajo nebesedno izražanje čustev.
- Pozorno opazujejo in identificirajo čustvene izraze na obrazih drugih.

Medpredmetne povezave: slovenski jezik, naravoslovje

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- S pantomimo pokažejo, kako vsako jutro poskrbijo za osebno higieno.
- Pojasnijo pomen osebne higiene pri preprečevanju bolezni.
- Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.
- Spontano nastopijo pred razredom.

Učna sredstva: veliko ogledalo

Potek: Z učenci stopimo v krog. Z izrazom na obrazu in drugimi telesnimi gestami pokažemo, da smo prestrašeni. Vprašamo jih, katero čustvo smo pokazali. Spodbudimo jih, da ponovijo za nami. Zatem pokažemo veselje, žalost in jezo. Pogovorimo se o značilnostih izražanja posameznega čustva.

Nato jih povabimo, da se posedejo na blazine pred velikim ogledalom. Učenec, ki ga izberemo, je žabec. S pantomimo nam pokaže, kako se zjutraj zbudi, pretegne, gre v kopalnico, kjer si umije obraz in zobe, se počee in se pogleda v ogledalo. Ostali učenci morajo iz izraza na obrazu, ki ga vidijo v ogledalu, ugotoviti, kako se žabec počuti v tistem jutru – ga je strah, je žalosten, jezen ali vesel. Prvemu žabcu sledijo še ostali učenci.

Na koncu jih prosimo, da nam razložijo, zakaj je potrebno umivati zobe in roke. Vprašamo jih tudi po drugih dejavnikih, ki pomagajo ohranjati zdravje. Prosimo jih, da nam pojasnijo pomen osebne higijene za preprečevanje bolezni. Pogovorimo se o njihovih navadah.

5. DOMINE S ČUSTVI

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Pozorno opazujejo in identificirajo različne čustvene izraze na naslikanih obrazih.
- Povedo stavek, v katerem je čustvo povezano z njegovim vzrokom.
- Veselijo se zmage ali pa čestitajo zmagovalcu.
- Prakticirajo gibalno izražanje svojih čustev.

Medpredmetne povezave: slovenski jezik, glasbena vzgoja, gibalna vzgoja

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Vadijo čimbolj tekoče in pravilno glasno (šepetajoče) branje tiskanih (pisanih) povedi in kratkih besedil.
- Poslušajo instrumentalno glasbo.
- Identificirajo čustvo, ki ga izraža skladba.
- Ob poslušanju ustvarjalno gibalno izrazijo čustvo.

Učna sredstva: prilagojene domine, list s povedmi, radio, cd z instrumentalno glasbo, ki izraža različna čustva.

Potek: Pripravimo domine, na katerih so žabec, račka, medved in zajec z različnimi čustvenimi izrazi na obrazu. Pokažemo jih učencem. Skupaj iščemo sliko, na kateri je zajec žalosten, potem tisto, kjer je medved vesel ... Nato jim razložimo pravila običajne igre z dominami. Pri tem dodamo, da bo vsakdo, ki bo položil domino v verigo, prebral eno od povedi iz našega lista npr. Zajec je danes vesel, ker ga je obiskal medved. Če želijo, lahko poved sestavijo sami.

Po koncu igre se lahko ob različnih čustvih ustavimo še s pomočjo glasbe. Vsakemu damo tri domine. Povabimo jih, da pozorno prisluhnejo instrumentalnim skladbam in nato ugotovijo, katero čustvo predstavljajo ter pogledajo, če imajo na kateri od svojih domin narisano žival, ki se tako počuti. To domino potem dvignejo in vsem pokažejo ustrezno sliko. Nato jih povabimo, da čustvo ob glasbi tudi sami ustvarjalno pokažejo z gibom.

6. KAKO SE STRAH VIDI V POLENTI?

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Prakticirajo likovno izražanje svojih čustev.
- Zavejo se intenzivnosti svojega doživljanja strahu.

Medpredmetne povezave: likovni pouk, slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Obnovijo vsebino pravljice.
- S prstom narišejo risbo v polento ali drugo nenavadno podlago.

Učna sredstva: pladnji s polento

Potek: Z učenci obnovimo vsebino pravljice in jih prosimo, da vsak v svoj pladenj s polento nariše tisti del zgodbe, kjer ga je bilo najbolj strah. Spomnimo jih, da se velikokrat, ko nas je strah, začnemo tresti. Povabimo jih, da risbo narišejo s tresočo roko. Nato lahko poskušajo ugotoviti, kateri del zgodbe je kdo narisal.

Slika 1: Strah, narisano v polenti.

7. KAJ MI POMAGA, DA ME NI STRAH?

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Zavejo se, kaj jim pomaga, kadar jih je strah in to povedo.
- Slišijo ideje za strategije spopadanja s strahovi.

Medpredmetne povezave: slovenski jezik, gibalna vzgoja

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.
- Z balinčkom zadanejo plakat.

Učna sredstva: strah, narisano na plakatu, balinčki, listki z odgovori (bližina mame, bližina očeta, plišasta igračka, lučka v temni sobi, izgovarjanje pogumnih besed, misel na kaj lepega, pogovor s prijateljem, dobra priprava na test...)

Potek: Učence vprašamo, kako so se v zgodbi živali soočale s strahom in kaj jim je pomagalo, da so ga premagale. Nato na tla postavimo plakat, na katerem je narisano strah. Na primerni razdalji narišemo črto, izza katere učenci poskušajo z balinčkom zadeti sliko in s tem prekriti podobo strahu oz. jo zmanjšati. Ko jim uspe, dobijo listek, na katerem je napisana stvar, ki lahko pomaga pri premagovanju strahov. Ko listek glasno preberejo, povedo, ali to zanje drži. Nato vprašamo o izkušnjah še ostale učence.

Slika 2: Igranje balinčkov in prepoznavanje stvari, ki nam pomagajo, da nas ni strah.

8. POTAPLJANJE LADJIC S STRAHOVI

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Identificirajo svoj nepotreben strah in ga napišejo na ladjico.
- Odločijo se, da ga želijo premagati in se za to trudijo.
- Najdejo stvar, ki jim bo pomagala pri premagovanju strahu, in jo napišejo na kamenček.

Medpredmetne povezave: likovna vzgoja, slovenski jezik, naravoslovje, matematika

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- S pomočjo demonstracije in besednih navodil izdelajo papirnate ladjice.
- Razumejo izraze levo, desno, daljša, krajša, spodaj, zgoraj.
- Spontano govorno nastopijo.
- Ugotovijo, da se ladjica potopi, ko jo preveč obtežimo.

Učna sredstva: papir, nalivnik, kamenčki, vodoodporni flomaster, velika posoda z vodo

Potek: Z učenci naredimo papirnate ladjice. Postopek izdelave spremljamo z demonstracijo in besednimi navodili. Nato vsak učenec z nalivnikom na svojo ladjico napiše, česa ga je strah po nepotrebem, podobno kot je bilo žabca strah namišljenih glasov. Skupaj se slovesno odločimo, da želimo te strahove potopiti. V ta namen vsak na kamen z vodoodpornim flomastrom napiše, kaj mu bo pri tem pomagalo, in se za to v prihodnjih mesecih res potruži. Postavimo se okoli velike posode z vodo. Najprej položimo na gladino vode svojo ladjico in povemo, česa nas je strah. Nato povemo, kako se bomo trudili ta strah premagati in na ladjico položimo kamen. Ko se le ta potopi, se zbriše strah, napisan z nalivnikom in simbolno tudi naš strah. Nadaljujejo učenci.

Slika 3: Potapljanje ladjic z našimi strahovi.

9. STRAH JE DOBER, KADAR ...

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Zavejo se pozitivnega pomena strahu.
- Se izogibajo resničnim nevarnostim.

Medpredmetne povezave: slovenski jezik, naravoslovje, družboslovje

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Pozorno poslušajo in skupaj uganemo pomen stavka.
- Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.
- Vadijo pisanje tiskanih črk in se učijo in vadijo pisanje pisanih črk.
- Naštejejo resnične nevarnosti iz okolja in razložijo, zakaj je dobro, da jih je strah.

Učna sredstva: tabla, kreda, list, svinčnik, škarje

Potek: Z učenci se igramo igro telefončki. Besedo za besedo jim narekujemo stavek: "Strah je dober, kadar nas zavaruje pred nevarnostjo." Učenec, ki je zadnji v vrsti pove, kar je slišal in se premakne na začetek vrste. Besedo zapišemo na tablo. Na koncu poskusimo skupaj razvozlati pomen stavka na tabli. Če je naloga pretežka, jim pomagamo z različnimi besednimi namigi, gestami ... Pravilni stavek jim lahko tudi razrežemo na besede, ki jih morajo oni postaviti v ustrezni vrstni red. Ko odkrijemo sporočilo, jih vprašamo, kako ga razumejo. Skupaj razmišljamo, koga je bilo v pravljici bolj upravičeno strah – žabca ali zajčka. Prosimo jih, da naštejejo in razložijo resnične nevarnosti iz našega okolja (npr. tekanje po cesti, kurjenje na sredini travnika ...). Spodbudimo jih k temu, da se teh nevarnosti izogibajo.

10. KAJ NAJ STORI ŽABEC?

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Pretehtajo, kateri je najbolj primeren odziv na situacijo, v kateri je živali strah, ker so naredile nekaj narobe.
- Opišejo, kako so se v zgodbi počutili goska in zajčkovi starši.

Medpredmetne povezave: slovenski jezik, družboslovje

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

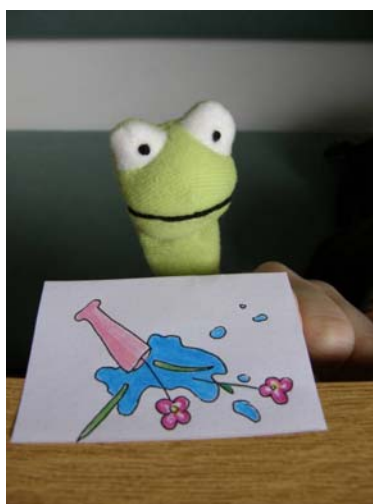
- Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.
- Sodelujejo v skupinski dramatizaciji.
- Zavejo se odgovornosti do sebe in drugih.

Učna sredstva: naprstni lutki zajčka in žabca, list z matematično nalogo, list s sliko prevrnjene vaze

Potek: Učence razdelimo v dve skupini. Prvi skupini damo naprstno lutko zajčka in listek, na katerem je kontrolna naloga iz matematike, ki jo je pisal negativno. Drugi skupini damo žabca in listek, na katerem je narisana prevrnjena vaza. Razložimo jim, da je žabec zamahnil z roko in po nesreči razbil goskino novo vazo. Zelo ga je strah, kaj bo sedaj rekla goska. Zajčkovi skupini pa povemo, da je zajček pisal matematično nalogo negativno, ker je namesto učenja raje igral košarko. Zdaj ga je zelo strah, kaj bosta rekla mama in oče. Učence nato spodbudimo, da razmislijo, kaj morata žabec in zajček narediti. Nekdo iz skupine z naprstno lutko to zaigra drugi skupini. Pri tem tudi povedo, kako so se počutili goska in zajčkovi starši. O tem se na koncu skupaj pogovorimo. Najti skušamo še kakšen drug podoben primer.

Slika 4: Zajčka je strah, ker je pisal matematiko negativno.

Slika 5: Žabca je strah, ker je prevrnil vazo z rožami.

11. PREDLOG REFLEKSIJE

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Zavejo se, kako so se počutili in to pokažejo z izbiro balona.
- Zavejo se, katere dejavnosti so jim bile všeč, katere ne in to pokažejo z izbiro balona.
- Opišejo, kaj so se novega naučili.

Medpredmetne povezave: slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Spontano govorno nastopijo v razredu.

Učna sredstva: balon z veselim obrazom, balon z žalostnim obrazom

Potek: Na sredino razreda postavimo balon z veselim in balon z žalostnim obrazom. Učence prosimo, da se postavijo okoli tistega balona, ki predstavlja, kako so se počutili tekom dejavnosti. V nadaljevanju želimo na isti način natančneje izvedeti, katere dejavnosti so jim bile všeč in katere ne. Za konec jih povabimo v krog. Nasmejan balon potuje od enega do drugega. Pri tem vsak pove, kaj se je novega naučil.

9.2 PODROČJE SAMOPODOBE

PRAVLJICA: BREZ TEBE

Avtor: Stefan Gemmel

Vsebina: Globoko v gozdu je živel zmaj Bodo. Bil je srečen. Rad je opazoval metulje pri plesu in jim ploskal, se igral z ribami in s kresničkami vadil nov ples. Čebele je vedno pohvalil, kako dober med nabirajo. Nekega dne je k njemu pristopil lev in dejal, naj izgine, ker je nekoristen. Bodo je bil zelo žalosten. Hodil je in hodil tri dni in tri noči in se nazadnje od utrujenosti zgrudil v puščavi. Nenadoma je za njim priletela papiga in ga prosila, naj pride nazaj. Dejala je, da ga pogrešajo. Metulji nočejo več plesati, ribe so žalostne, čebele ne nabirajo več medu in kresničke ponoči nočejo več svetiti. Vsi imajo že polno bušk. Bodo se je odločil, da se vrne v gozd. Ko je videl, da proti njemu teče lev, se je zelo prestrašil. A na njegovo presenečenje ga je le-ta objel in ga prosil, naj nikoli več ne odide. Dejaj je, da je najboljši takšen, kot je. V gozd se je vrnilo veselje.

9.2.1 PREDLOG POSREDOVANJA PRAVLJICE

Pred pripovedovanjem pravljice poskrbimo za uvodno motivacijo z igrico, preko katere učenci spoznajo živali, ki nastopajo v pravljici (zmaj, lev, kresničke, metulji, ribe, čebele, papiga). Imena živali odkrivamo preko igre Vislice. Po končani uvodni motivaciji jih povabimo, da se posedejo v krog. Povemo jim naslov zgodbe in jih povabimo, da pozorno prisluhnejo. Počasi in nazorno jim pripovedujemo zgodbo. Knjigo imamo obrnjeno proti njim, da lahko med pripovedovanjem opazujejo ilustracije. Pri najbolj napetih delih zgodbe naredimo kratek premor. Ko končamo, jih povabimo, da vsakdo pove, kakšen vtis je pravljica naredila nanj. Nato jo še enkrat preberemo.

9.2.2 PREDLOGI DEJAVNOSTI ZA DOSEGANJE CILJEV NA PODROČJU SAMOPODOBE

SPLOŠNI CILJI v učnem načrtu:

- Spoznavanje in razumevanje sebe v socialnem okolju.
- Razvijanje realne podobe in pozitivno samovrednotenje.
- Ozaveščanje in razumevanje svojih temeljnih potreb za kakovostno življenje (Caf idr., 2006).

OPERATIVNI CILJI v učnem načrtu:

- Opisujejo sami sebe.
- Prepoznavajo svojo podobo v ogledalu, na fotografiji.
- Ugotavljajo telesne podobnosti in razlike med posamezniki.
- Spoznavajo medsebojne podobnosti in razlike.
- Prepoznavajo razlike med spoloma.
- Zavedajo se svojih potreb in spoštujejo potrebe drugih.
- Razumejo in sprejemajo svoje prednosti in pomanjkljivosti.
- Ustrezno ocenjujejo svoje zmogljivosti.
- Naučijo se smiselno načrtovati svoja dejanja.
- Naučijo se odgovornosti in postopnosti v procesu doseganja lastnih ciljev.
- Naučijo se dolgoročnega postavljanja ciljev.
- Gradijo svoje samoocenskevalne spretnosti in se zavedajo učinkovitosti.
- Krepijo pozitiven odnos do življenja (Caf idr., 2006).

1. ODTIS TELESA

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Sodelujejo v paru in na velik plakat obrišejo telo sošolca.

Medpredmetne povezave: likovna vzgoja, gibalna vzgoja

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Rišejo na veliko površino.
- Razvijajo gibalne sposobnosti.

Učna sredstva: veliki plakati, barvice

Potek: Učencem pripovedujemo, kako je bila ena izmed priljubljenih iger Boda tudi odtisovanje njegovega telesa v blatu. Včasih so se mu pridružile še druge živali. Prav zabavno je bilo ugibati, kateri odtis pripada kateri živali. Povabimo jih, naj tudi oni odtisnejo svoja telesa. Ker nimamo blata, bomo uporabili velike plakate in barvice. Razdelimo jih v pare. Povabimo jih, da se eden iz para uleže na plakat, drugi pa ga obriše z barvico. Nato vlogi zamenjata. Plakate zložimo na kup in se posedemo v krog. Po vrsti iz kupa jemljemo obris teles in skušamo ugotoviti, komu pripadajo.

Kadar se Boda druge živali niso utegnile pridružiti, si je odtisovanje svojega telesa v blatu popestril s tem, da je naredil odtise v čim več različnih oblikah. Učence spodbudimo, da se tudi oni poskusijo postaviti tako, kot se je postavil Boda – npr. se zvijejo v klopčič, široko razprostrejo roke in razširijo prste, poskušajo narediti špago ...

2. TO JE MOJE TELO

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Primerjajo svoje telesne značilnosti drug z drugim in se zavejo svoje enkratnosti.

Medpredmetne povezave: matematika, družboslovje, likovna vzgoja

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Določijo, kdo v razredu je največji, najmanjši, ima najdaljše ali najkrajše lase ...
- Primerjajo dolžine.
- Merijo s standardnimi in nestandardnimi enotami.
- Ocenijo, izmerijo in zapišejo dolžine z merskim številom in enotami (m, dm).
- S pomočjo prstnih barv odtisnejo svojo dlan.
- Pogovarjajo se o svojih telesnih značilnostih in se zavejo razlik med ljudmi.

Učna sredstva: obrisi teles na plakatih, svinčnik, šiviljski meter, kreda, jabolko, nož, prstne barve

Potek: Vsak učenec ima pred seboj plakat z obrisom svojega telesa. Skupaj razmišljamo o tem, da so obrisi naših teles že na prvi pogled različni. Dlje kot se opazujemo, bolj lahko ugotavljamo, da je vsak enkraten. Učence spodbudimo, da poiščejo tistega, ki je v razredu največji, tistega, ki je najmanjši, ki ima najdaljše ali najkrajše lase, ki ima največjo nogo, najmanjšo roko, najtemnejšo polt, najsvetlejšo oči... Spodbudimo jih k primerjanju dolžin. Prosimo jih, da izmerijo dolžino svoje roke najprej s pomočjo svinčnika, nato pa še z metrom. Najbolje je, če dejavnost izvajamo v paru. Enako naredimo z merjenjem telesnih višin. Rezultate s številom in merskimi enotami zapišemo v tabelo na tablo.

Nato učence povabimo, da si premažejo dlan s prstnimi barvami in jo odtisnejo vsak na svoj plakat. Skupaj opazujemo prstne odtise. Pogovarjamo se o tem, da ima vsak enkratnega. Za konec jih prosimo, da vsak ugrizne v svoj krhelj jabolka in primerjamo še odtise naših zob.

3. KAJ JE MOJE MOČNO PODROČJE?

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- S tipanjem prepoznajo različne predmete.
- Ob predmetu povedo dejavnost, pri kateri ga uporabljamo.
- Naredijo seznam svojih močnih področij.

Medpredmetne povezave: slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.

Učna sredstva: velika vreča, v kateri so različni predmeti – žoga, čopič, flavta, zvezek, ravnilo, knjiga, dojenček, lego kocke, sestavljanica, kuhalnica ... (pomembno je, da vanjo vključimo predmete, za katere vemo, da bodo predstavljali močna področja naših učencev), kartončki za zapisovanje močnih področij, svinčniki

Potek: Pogovarjamo se o tem, da lev v pravljici najprej ni mogel sprejeti Bodovega močnega področja, tistega, v katerem je bil dober. Tudi nam se kdaj dogaja, da ne vidimo naših spretnosti. Učence zato povabimo, da se poskušajo dotipati do svojih močnih področij. Enemu izmed njih zavežemo oči. Prosimo ga, da iz vreče potegne predmet in skuša s tipanjem ugotoviti, kateri je. Če mu je težko, mu lahko pomagamo z opisom. Nato se pogovarjamo, kaj vse lahko s tem predmetom delamo. Učence vprašamo, ali so oni v teh dejavnostih spretni. Tistega, ki je v kakšni dejavnosti dober, povabimo, da si to zapiše na svoj kartonček in tako sestavlja seznam svojih močnih področij. Ko v vreči zmanjka predmetov, poskušamo kakšno močno področje najti še preko pogovora.

Slika 6: Nekaj se skriva pod odejo.

Slika 7: Predmeti, ki predstavljajo naša močna področja.

4. BODOVA FOTOGRAFSKA RAZSTAVA

Operativni cilji pri socialnem učenju:

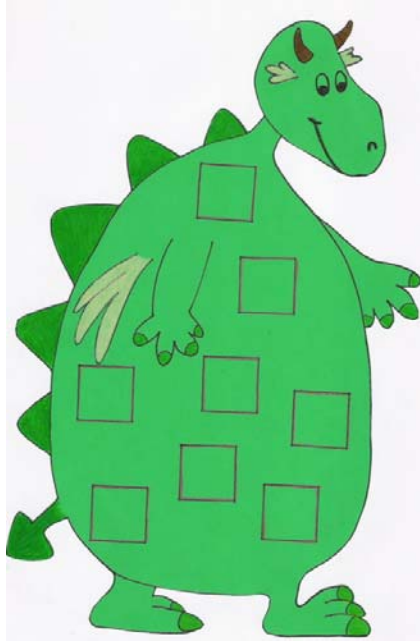
- Fotografirajo se s predmeti, ki predstavljajo njihova močna področja.
- Prepoznajo sebe na fotografiji.

Medpredmetne povezave: /

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah: /

Učna sredstva: fotoaparati, predmeti iz prejšnje dejavnosti, plakat v obliki zmaja, lepilo, flomastri

Potek: Zaradi Boda so živali v gozdu spoznale, da vsakdo lahko prispeva nekaj enkratnega za skupino. Da tega ne bi nikoli pozabile, so se odločile pripraviti Bodovo fotografsko razstavo. To bomo sedaj naredili tudi mi. Vsakega učenca povabimo, da se slika skupaj s predmetom ali predmeti, ki kažejo na njegova močna področja. Slike nato razvijemo ali pa natisnemo. Učenci jih prilepijo na velik plakat, ki ima obliko zmaja. Zraven fotografije s flomastrom napišejo svoje ime. Plakat obesimo na častno mesto v razredu.

Slika 8: Plakat za Bodovo fotografsko razstavo.

5. KAJ LAHKO PRISPEVAM K SKUPINI?

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Učenec si s pomočjo učitelja postavi realen cilj, kako bo s svojim močnim področjem prispeval k dobremu počutju vseh v razredu in ga tekom leta uresniči.

Medpredmetne povezave: odvisno od močnih področij učencev, slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Vadijo pisanje tiskanih črk in se učijo ter vadijo pisanje pisanih črk.

Učna sredstva: svinčnik, plakat s fotografijami iz prejšnje naloge, nalepke

Potek: Učitelj vsakega učenca spodbudi, da razmisli, kako bi lahko s svojim močnim področjem obogatil skupino. Vodi ga, da si izbere ustrezen cilj (npr. Pri gibalni vzgoji bom vsakič pokazal tri vaje za ogrevanje. Sošolce bom naučil dve novi izštevanki. Za vsakega bom izdelal zapestnico. Čez leto bom pomagal sošolcu na vozičku pripraviti vse potrebno za likovni pouk.), ki ga bo uresničeval tekom leta. Učenec cilj nato zapiše poleg svoje fotografije. Cilje redno preverjamo. Če učenec v njem ustrezno napreduje, to označimo z nalepko.

6. NASMEJANI KAKTUS ali NAŠA ŠIBKA PODROČJA

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Zavejo se svojega šibkega področja in ga poimenujejo.

Medpredmetne povezave: likovna vzgoja, slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Slikajo s trdimi slikarskimi materiali (voščenkami).
- Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.

Učna sredstva: kartoni v obliki Bodovega stopala, barvice, majhni kaktusi, plastične oči za kaktuse, lepilo

Potek: Opazujemo kaktuse na mizi. Učence prosimo, da jih čim bolj nazorno opišejo. Poseben poudarek damo temu, da bodejo, da nam je neprijetno, če se jih dotaknemo. To previdno tudi storimo. Iz tega učence napeljemo na naša šibka področja. Vsakdo je v čem bolj šibek in to ga lahko boli, bode, mu je neprijetno, kadar se mora s tem soočiti... Povabimo jih, da poiščejo svoje šibko področje in ga narišejo na Bodovo stopalo. Na to stopalo potem vsakdo postavi lonček s kaktusom.

V nadaljevanju jih spodbudimo z razmišljanjem, da lahko v svojem šibkem področju tudi napredujemo in ga krepimo. Poiščemo načine za to. Dobro je, če se znamo sami sebi in svoji majhnosti tudi nasmehnuti. Takrat nas naše nerodnosti ne bolijo več tako. V znamenje tega vsakdo na svoj kaktus prilepi dvoje plastičnih oči. Ob naših nagajivih kaktusih se večkrat ustavimo in pogledamo, ali nam je uspelo kaj napredovati na šibkem področju. Trud pohvalimo.

Slika 9: Nasmejani kaktus in naša šibka področja.

7. TI SI DAR(ILO)

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Drug za drugega napišejo eno izmed njegovih dobrih lastnosti.
- Ob prejemu darila se zavejo, da so sprejeti, spoštovani.
- Sodelujejo v paru pri zavijanju darila.

Medpredmetne povezave: likovna vzgoja, slovenski jezik, glasbena vzgoja

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Zapojejo krajšo pesem Mi se imamo radi brez spremljave.
- Zapojejo jo glasno, tiho, hitro, počasi, naraščajoče in padajoče.
- Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.
- Vadijo branje in pisanje tiskanih (pisanih) črk.

Učna sredstva: barvni listki, svinčniki, barvice, majhne škatlice, darilni papir, pentlje, lepilo, škarje, lepilni trak

Potek: Učencem pripovedujemo o Bodovi vrnitvi v gozd. Povemo jim, da so ga ostale živali pričakale z lepo zavitim darilom. Ko je odprl darilno škatlo, je v njej našel listke, na katerih je pisalo, da je prijazen, da zna lepo plesati, se igrati z ribami... Tega je bil zelo vesel. Pogovarjamo se o tem, da tudi mi radi slišimo, če nam kdo pove kakšno našo dobro lastnost. Nato povabimo učence, da za vsakega sošolca ali pa sošolko napišejo eno izmed njegovih dobrih lastnosti na listek. Vse listke, namenjene enemu učencu, damo v svojo škatlico. Povabimo jih, da jih v parih zavijejo z darilnim papirjem, okrasijo z vrvico, pentljo... Na vsako škatlico napišemo ime učenca, ki mu je namenjena.

Otroke povabimo v krog. Vsak v roki drži škatlico, ki ni njegova. Izberemo učenca, ki začne igro. Le-ta pristopi k sošolcu, ki mu je namenjena škatlica v njegovi roki. Izroči mu darilo in mu pove, da smo veseli, da je med nami, saj je za nas pravi dar. Vsi skupaj mu zapojemo pesmico Mi se imamo radi, v katero vključimo njegovo ime. Enkrat pesem pojemo glasno, drugič tiho, hitro ali počasi, naraščajoče ali padajoče. Tako nadaljujemo verigo, dokler nima vsak svojega darila. Povabimo jih, da ga odprejo in vsem preberejo, kaj so dobili napisano.

8. NAJENKRATNEJŠA OSEBA

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Prepoznajo sebe v ogledalu.
- Zavejo se svoje enkratnosti, vrednosti.

Medpredmetne povezave: naravoslovje

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Poimenujejo različne vrste dreves.
- Naštejejo glavne dele drevesa (korenine, deblo, krošnja, listi).

Učna sredstva: listki v obliki Bodovih stopal, skrinja, ogledalo

Potek: Učencem povemo, da nam je Bodo prišepnil, da nam bo danes razkril, kdo je najenkratnejša oseba na svetu. Vse, kar moramo storiti, je, da sledimo odtisom njegovih nog. Med potjo moramo imenovati značilnejša drevesa ob poti, da bomo lahko na koncu določili še najenkratnejše drevo. Ob tem bomo ponovili tudi glavne dele drevesa.

Učence povabimo, da se oblečejo in z nami odpravijo na pot. Listki v obliki Bodovih stopal nas pripeljejo do velike skrinje. Z izštevanko določimo otroka, ki bo lahko prvi pokukal vanjo. Ko vidi njeno vsebino – sebe v ogledalu – jo zapre nazaj in tiho počaka, da vanjo pogledajo še ostali. Na koncu jih prosimo, da nam povedo, kdo je najenkratnejša oseba na svetu in zakaj mislijo, da je tako. Povabimo jih tudi, da na osnovi te izkušnje določijo še najenkratnejše drevo.

9. PREDLOG REFLEKSIJE

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Zavejo se, ali so se dobro počutili ali ne in to pokažejo s prstnim odtisom na ustreznem zmaju.
- S pomočje naprstne lutke povedo, katere dejavnosti so jim bile všeč, katere ne in kaj so se novega naučili.

Medpredmetne povezave: slovenski jezik

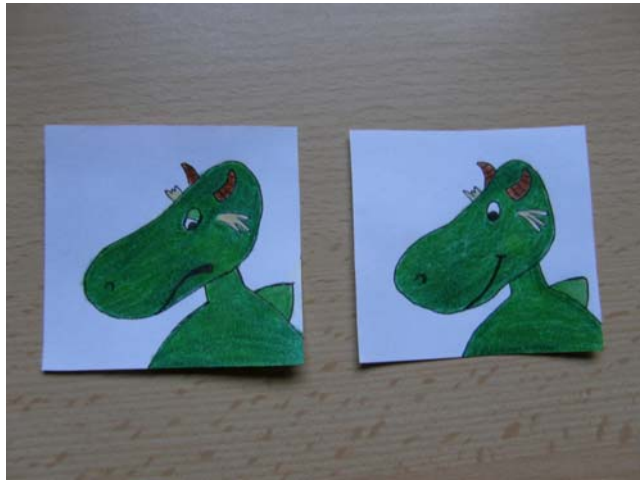
Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Spontano govorno nastopijo v razredu ob pomoči naprstnih lutk.

Učna sredstva: 2 lista – na enem je zmaj z veselim, na drugem pa z žalostnim obrazom, prstne barve, naprstne lutke v obliki zmaja, leva in kresničke.

Potek: Učence povabimo, da pomočijo prst v prstno barvo in naredijo odtis na obraz tistega zmaja, ki predstavlja, kako so se počutili. Nato vsakdo s pomočje naprstne lutke v obliki zmaja ostalim pove, kaj mu je bilo všeč. S pomočjo leva povedo, kaj jim ni bilo

všeč, ob kresničkah pa povedo, kaj so se naučili. To jim bo še naprej dajalo svetlobo tudi v temi.

Slika 10: Sliki žalostnega in veselega Boda.

9.3 PODROČJE SPODBUJANJA STRPNOSTI IN PRIPADNOSTI SKUPINI

PRAVLJICA: BREZ TEBE

Avtor: Stefan Gemmel

Vsebina: Vsebina je opisana pod poglavjem 9.2 Področje samopodobe.

9.3.1 PREDLOG POSREDOVANJA PRAVLJICE

Predlog posredovanja pravljice je podan pod poglavjem 9.2.1 Predlog posredovanja pravljice.

9.3.2 PREDLOGI DEJAVNOSTI ZA DOSEGANJE CILJEV NA PODROČJU SPODBUJANJA STRPNOSTI IN PRIPADNOSTI SKUPINI

SPLOŠNI CILJI v učnem načrtu:

- Spodbujanje občutka pripadnosti skupini.
- Spoznavanje in razumevanje sebe in drugih v socialnem okolju.
- Spoštovanje osebnosti drugih.
- Razumevanje različnosti kot kvalitete med posamezniki, skupinami in kulturami.
- Učenje sobivanja.
- Razvijanje solidarnosti in medsebojne pomoči.
- Spodbujanje ustvarjalnosti v medsebojnih interakcijah.
- Razvijanje in spodbujanje komunikacijskih strategij (Caf idr., 2006).

OPERATIVNI CILJI v učnem načrtu:

- Vzpostavljajo stike z drugimi.
- Spoznavajo pomen sporazumevanja znotraj skupine.
- Razvijajo sposobnosti za sporazumevanje.
- Uveljavljajo se v skupini.
- Sprejmejo povabilo k igri.
- Samoiniciativno se vključijo v igro.
- Ustvarjalno in aktivno sodelujejo v skupini.
- Opazujejo dogajanje v skupini.
- Spoznavajo pomen upoštevanja interesov in potreb drugih.
- Razvijajo občutek zaupanja, sprejetosti, varnosti in pripadnosti.
- Krepijo medsebojno povezanost.
- Sprejmejo različnost pri sebi in drugih.
- Spoštujejo kulturne, spolne, verske in druge razlike.
- Razvijajo toleranco, strpnost, razumevanje do različnosti med posamezniki.
- Sprejemajo določene zadolžitve.
- Pripravljene so pomagati drugemu.
- Negujejo prijateljske odnose z drugimi.
- Vzpodbudno vplivajo na dogajanje v skupini.
- Upoštevajo zaupnost in diskretnost v medosebnih odnosih (Caf idr., 2006).

1. TAM V GOZDU ali SKUPINSKO USTVARJANJE

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Sodelujejo med seboj in skupaj naredijo sliko gozda.

Medpredmetne povezave: likovna vzgoja, naravoslovje

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Predstavijo razlike med gozdom in drugimi okolji iz ožje okolice šole ter doma (vrt, sadovnjak, park, polje, vinograd, travnik, stoječa in tekoča voda, morje).
- Naštejejo gozdne živali.
- Opišejo, zakaj v različnih okoljih živijo različna živa bitja (prilagajanje, povezanost med živo in neživo naravo).
- S sestavljanjem, lepljenjem in prekrivanjem barvnih ploskev izdelajo sliko gozda.
- Narišejo njihovo najljubšo gozdno žival, jo črtno obogatijo in jo prilepijo na skupni plakat.

Učna sredstva: velik karton, lepilo, barvni papir, barvice, škarje

Potek: Učence prosimo, da poskušajo še enkrat naštet živali iz zgodbe. Vprašamo jih, katere živali prebivajo v naših gozdovih. Povabimo jih, da si vsak izbere tisto, ki mu je najbolj všeč in jo nariše ter črtno obogati. Ko jo drugim predstavi, pove, v čem je ta žival še posebej spretna.

Nato se z njimi pogovorimo o značilnostih gozda v primerjavi z drugimi okolji v ožji okolici šole in doma. Prosimo jih, da predstavijo razlike med njimi in da nam opišejo, zakaj v različnih okoljih živijo različna živa bitja. Po pogovoru jim pokažemo velik karton in barvne liste. Povabimo jih, da s sestavljanjem, lepljenjem in prekrivanjem barvnih ploskev skupaj izdelajo sliko gozda. Spodbujamo jih k enakovrednemu sodelovanju. Na koncu v gozd vsak prilepi svojo žival.

2. NALEPKE NA ZMAJEVEM REPU

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Zavejo se pomena pripadnosti skupini.
- Sodelujejo med seboj, da zaščitijo zmajev rep.

Medpredmetne povezave: gibalna vzgoja

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Razvijajo gibalne sposobnosti.

Učna sredstva: nalepke

Potek: Ko je bilo zmajev še več, so radi tekmovali, kdo uspe komu na rep nalepiti več nalepk. Učencem razložimo, da se lahko tudi mi igramo to igro, če se za nekaj časa spremenimo v zmaje. Razdelimo jih v dve skupini in jih povabimo, da se postavijo v kolono in primejo za rame. Prvi učenec predstavlja zmajevo glavo, zadnji pa njegov rep. Naloga prvega učenca je, da na rep nasprotnega zmaja oz. hrbet njihovega zadnjega učenca pritrdi čim več nalepk. Kolona se pri tem ne sme nikoli spustiti. Povabimo jih, da se preizkusijo v igri. Po nekaj minutah igro ustavimo in preštejemo, komu je uspelo pritrditi več nalepk. Ob tem se pogovorimo, kako je cela skupina odgovorna, da zaščiti zmajev rep. Spodbudimo jih k sodelovanju in medsebojni pomoči v skupini. Še enkrat jih povabimo k igri in na koncu ovrednotimo, ali so bili z medsebojno pomočjo uspešnejši.

3. PREHOD ČEZ POPLAVLJENO MOČVIRJE

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- S sodelovanjem in medsebojno pomočjo uspešno pridejo čez "poplavljeno močvirje."
- Mirno sprejmejo, če se mora zaradi napake enega cela skupina vrniti na začetek.

Medpredmetne povezave: gibalna vzgoja, družboslovje, slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Razvijajo gibalne sposobnosti.
- Naštejejo primere, ko je potrebna medsebojna pomoč.
- Pripovedujejo o poplavih, njihovih posledicah, pomoči, svoji izkušnji.
- Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.

Učna sredstva: krogi premera 20 cm (iz lesa ali kartona), ki predstavljajo štor

Potek: V prejšnji igri smo izkusili, da lahko zmagamo le, če med seboj sodelujemo. Moč sodelovanja so izkušale tudi živali v gozdu, ko so se ob poplavih morale rešiti na drugo stran gozda. Za to so imele na voljo le en štor več, kot je bilo njih. Z njimi so si tlakovale pot čez močvirje, ki je nastalo na travniku. Učence spodbudimo, da pripovedujejo o tem, katere naravne nesreče poznajo, kakšne so njihove posledice, in kdo pri tem pomaga ljudem. Prosimo jih, da pripovedujejo o svoji osebni izkušnji. Spodbudimo jih, da naštejejo še druge primere, ko si moramo med seboj pomagati.

Ob koncu pogovora jih povabimo, da poskusimo, če znamo tudi mi tako dobro sodelovati kot živali. Zanima nas, koliko časa bi potrebovali, da bi prišli iz enega konca športne dvorane na drugega, s pomočjo štorov (krogov). Razdelimo jih v dve skupini, ki med seboj tekmujeta. Prosimo jih, da se postavijo vsak v svojo kolono. Vsak učenec dobi štor in stopi

nanj, enega pa postavijo še na začetek kolone. Prvi učenec se na znak prestopi nanj, drugi potem prestopi na štor, na katerem je bil najprej prvi učenec. Veriga se tako nadaljuje naprej, dokler ne ostane prazen štor, ki je čisto na koncu kolone. Zadnji učenec ga prime in po rokah ostalih poda na začetek kolone. Če kateri izmed učencev stopi s štora, pade v močvirje in cela skupina se mora vrniti na začetek. Pri tem jih spodbujamo k mirnemu sprejemanju tega, da se mora zaradi napake enega cela skupina vrniti na začetek. Na koncu vsaka skupina poroča, kaj se ji je zdelo pomembno za uspeh.

4. PLES POD DEŽNIKOM

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Vsak naredi majhno nalogo v dobro razreda, ki si jo izbere s pomočjo učitelja.
- Zavejo se pomena medsebojne pomoči.
- Sprejemajo telesni stik z drugimi.

Medpredmetne povezave: gibalna vzgoja, družboslovje, glasbena vzgoja, slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Naučijo se osnovne korake polke.
- Plešejo ob spremljavi narodne glasbe.
- Naštejejo različne praznike – povezane s kulturno, versko in državnostvorno tradicijo.
- Zavejo se pomena urejene obleke in narodne noše ob praznikih.
- Med fotografijami različnih oblačil prepoznajo slovensko narodno nošo.
- Vadijo čim bolj tekoče in pravilno glasno (šepetajoče) branje tiskanih (pisanih) črk.

Učna sredstva: radio, cd z narodno glasbo, fotografije različnih vrst oblačil (vsakdanja obleka, slovenska narodna noša, delovna uniforma, pustni kostum ...), dežnik z listki, na katerih so naloge

Potek: Ko so živali iz gozda uspešno prišle čez poplavljeni močvirje, so od veselja kar zaplesale. Ker so vedele, da jim je to uspelo le zato, ker so med seboj sodelovale, so se odločile, da bodo to pomoč negovale še naprej. Vsaka, ki je odplesala svoj ples, je dobila na dežniku listek s posebno nalogo za naslednji dan.

Na radiu zavrtimo polko. Povemo jim, da je polka del naše narodne glasbe in jim pokažemo, kako se jo pleše. Ko se jo vsi naučijo, izberemo učenca, s katerim zaplešemo nekaj korakov. Ko končamo, vzamemo iz dežnika, ki ga imamo razprtega v kotu učilnice enega izmed listkov, on pa poišče novega soplesalca. Tako nadaljujemo verigo, dokler ne

zaplešejo vsi. Potem se posedemo v krog in učence prosimo, da vsak prebere svojo nalogo (naloge so npr. Pobrišem tablo. Zjutraj vsakega prijazno pozdravim. Pomagam pospraviti po malici. Poberem svinčnik, ki komu pade na tla ...). Povemo jim, da imajo za izpolnitev naloge časa en dan. Naslednji dan bomo preverili, kako jim je uspelo.

Za konec jim pokažemo fotografije različnih oblačil in jih vprašamo, kako se imenujejo. Povabimo jih, da poiščejo narodno nošo in povedo, za kakšne priložnosti jo ljudje oblečejo. Poudarimo pomen urejene obleke ob praznikih in jih prosimo, da naštejejo različne praznike povezane s kulturno, versko ali državotvorno tradicijo.

5. KAKO SMO SI RAZLIČNI

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Pozorno opazujejo in hitro zakličejo ime sošolca.
- Zavejo se razlik med ljudmi in jih naštejejo.

Medpredmetne povezave: družboslovje, slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Zavejo se razlik med ljudmi.
- Spontano govorno nastopijo v razredu.

Učna sredstva: listki z napisi, v čem smo si različni (barva kože, narodnost, spol, starost, zunanji videz, hobiji, družine iz katerih izhajamo ...), prilagojene karte Črnega Petra (na njih so fotografije različnih ljudi, Črni Peter pa je karta, na kateri je en in isti človek fotografiran desetkrat)

Potek: Učence spomnimo, da je Bodo rad plesal s kresničkami. Čeprav so se mnogim zdele vse kresničke enake, je Bodo vedel, da se med seboj v marsičem razlikujejo. V hipu je prepoznal prav vsako izmed njih. Kljub njihovi različnosti je z vsemi enako rad plesal.

Učence povabimo, da tudi oni preizkusijo, kako hitro prepoznajo drug drugega. Razdelimo jih v dve skupini. Eno pošljemo iz razreda, druga pa ostane v razredu. Vsaka skupina izbere nekoga, ki se pomakne k steni ob vratih. Na znak odpremo vrata. Učenca morata čimhitreje ugotoviti in zaklicati ime drug drugega. Najhitrejši za nagrado dobi listek z neko lastnostjo, po kateri se ljudje med sabo razlikujemo. Zanj poskuša naštet čim več različnih kategorij (npr. starost – dojenček, otrok, šolar, dijak, študent, odrasel, starček). Pri tem mu lahko pomagamo s tem, da izbira in opisuje fotografije na kartah prilagojenega Črnega Petra.

Ko končamo z igrico, opisano zgoraj, in naštevanjem razlik, lahko zavest o naši različnosti utrdimo še z igranjem prilagojenega Črnega Petra. Zopet poudarimo, da nas naša različnost bogati, da smo enakovredni in se moramo spoštovati.

6. ČIGAVA JE SENCA, ROKA, NOS ...

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Pozorno opazujejo in identificirajo drug drugega po njegovih delih telesa.
- Sprejemajo telesni dotik.

Medpredmetne povezave: matematika, družboslovje

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Ugotovijo, kdaj je senca na rjuhi skladna telesu, ki jo meče.
- Zavejo se razlik med sošolci in so strpni do njih (družboslovje).

Učna sredstva: rjuha, svetilka

Potek: V prejšnji igri smo ugotovili, da se tudi po zunanjem videzu v marsičem razlikujemo. Zdaj razred zopet razdelimo v dve skupini. Ena se postavi za veliko rjuho. Nekdo izza nje pomoli svojo roko, nogo, glavo, dlan ... Ostali ugibajo, čigava je.

Nato rjuho od zadaj osvetlimo z lučjo. Eden izmed učencev se postavi tik ob rjuho. Opazujemo senco, ki jo meče njegovo telo. Skušamo ugotoviti, čigava je. Ob tem se pogovorimo, ali je senca skladna obrisu osebe, ki jo predstavlja. Ali je vedno tako? Učenec za rjuho naj se poskuša postaviti tako, da njegova senca ne bo več skladna z njim.

Kasneje nekomu zavežemo oči in ga prosimo, da s tipanjem glave ugotovi, kdo stoji pred njim. Paziti moramo, da učencem ob dotiku ni neprijetno.

7. KAJ VEM O TEBI?

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Odgovorijo na vprašanja o svojih sošolcih.
- Pozorno poslušajo in ob koncu povedo vsaj eno stvar, ki so jo danes o sošolcih slišali prvič.

Medpredmetne povezave: glasbena vzgoja, slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Rajajo in pojejo ob spremljavi radia.
- V glasbenih in gibalno-plesnih dejavnostih se telesno in duševno sproščajo.
- Vadijo čimbolj tekoče in pravilno glasno (šepetajoče) branje tiskanih (pisanih) črk.

Učna sredstva: baloni z imeni učencev, list z vprašanji, radio, cd z znanimi pesmimi

Potek: Kot smo že omenili, je Bodo poznal vsako kresničko posebej. V prejšnji igri smo prepoznavali drug drugega po telesnih značilnostih, zdaj pa učence povabimo, da preizkusimo, koliko vedo drug o drugem tudi na drugih področjih. Vsakemu damo balon z njegovim imenom. Prižgemo radio in zavrtimo kakšno znano pesem, ki smo se jo učili pri glasbi. Učence prosimo, da ob poslušanju cd-ja pojejo in rajajo po razredu z balonom v roki. Ko ugasnemo radio, morajo učenci svoj balon vreči visoko v zrak in uloviti balon nekoga drugega. Enega izmed učencev prosimo, da prebere vprašanje iz lista. Primeri vprašanj so lahko: Kaj rad dela? Katerega šolskega predmeta ne mara? Kaj rad je za malico? Koliko ima bratov in sester? Kje živi? Ali zna smučati? Ali je v podaljšanem bivanju? Nato morajo vsi odgovoriti, kaj velja za sošolca, katerega ime je zapisano na njihovem balonu. Po vsakem vprašanju ponovno rajamo in mečemo balone. Ob koncu jih prosimo, da vsakdo pove vsaj eno stvar, ki jo je o katerem izmed sošolcev slišal prvič.

8. VERIGA ZAUPANJA

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Zaveje se pomena zaupanja sošolcem in stečejo skozi verigo rok.

Medpredmetne povezave: gibalna vzgoja

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Razvijajo gibalne sposobnosti.

Učna sredstva: /

Potek: Spomnimo jih, da je Bodo moral zaupati papigi, da ga živali resnično pogrešajo. Drugače si ne bi upal vrniti nazaj v gozd. Tudi mi moramo zaupati drug drugemu, če hočemo živeti skupaj in se imeti lepo. Otroke povabimo, da preizkusimo naše zaupanje z igro Veriga zaupanja. Izberemo enega učenca, ostale pa postavimo v dve kolini, razporejeni vzdolž športne dvorane. Prosimo jih, da se obrnejo drug proti drugemu in iztegnejo roke, tako da se s sošolcem, ki stoji nasproti njih, dotaknejo s prsti. Naloga učenca, ki smo ga izbrali na začetku, je, da kar se da hitro steče skozi verigo sklenjenih rok. Pri tem mora zaupati, da bodo ostali učenci pred njim roke pravočasno umaknili.

9. PRIDI NAZAJ

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Z besedo, dotikom in mimiko drugemu pokažejo, da je sprejet.

Medpredmetne povezave: naravoslovje, slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- S pantomimo pokažejo živali.
- Imenujejo in opredelijo glavne zunanje dele telesa živali.
- Spontano govorno nastopijo v razredu.

Učna sredstva: enciklopedija o živalih

Potek: Ponovno pripovedujemo o Bodovi žalosti, ko ga je lev napodil iz gozda. Bil je tako žalosten, da je šel kar v puščavo. Nato povemo, da se je tudi drugim živalim kdaj zgodilo, da se niso počutile sprejete med ostalimi in so v žalosti pobegnile.

Učence povabimo, da si vsak izbere žival, v katero se bo spremenil in jo ostalim pokaže s pantomimo. Po potrebi jim pomaga z opisom. Na koncu vsako žival poiščemo v enciklopediji in imenujemo njene glavne zunanje telesne dele. Nato učence razdelimo v pare. Eden iz para je žalosten in se skriva oz. zavije v klobčič, drugi pa ga skuša z besedo, mimiko in dotikom priklicati nazaj, saj ga pogreša. Nato vlogi zamenjata. Na koncu o svojih občutkih pripovedujejo v krogu.

10. PREDLOG REFLEKSIJE

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Zavejo se, kako so se počutili in to označijo na barometru.
- Zavejo se, kaj jim je bilo všeč, kaj ne in kaj so se novega naučili in to povedo ob podajanju žoge.

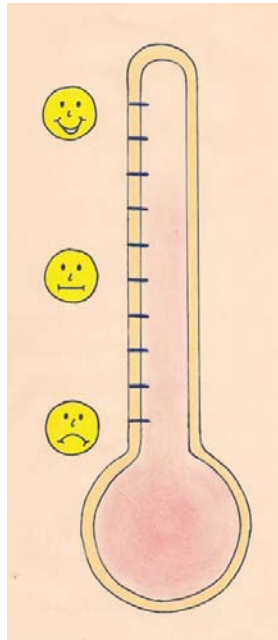
Medpredmetne povezave: gibalna vzgoja, naravoslovje, slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Razvijajo gibalne sposobnosti.
- Opišejo vremenske pojave, ki jih vidijo skozi okno.
- Primerjajo vremenske značilnosti v različnih letnih časih.
- Na barometru pokažejo, v katerem območju se giblje temperatura pozimi in kje poleti.
- Spontano govorno nastopijo v razredu.

Učna sredstva: barometer, plakat z barometrom in različnimi izrazi na obrazih, svinčnik, žoga

Potek: Učence povabimo, da se ozrejo skozi okno in opišejo, kakšno je zunaj vreme. Povabimo jih, da primerjajo vremenske značilnosti v različnih letnih časih. Pokažemo jim barometer. Pogovorimo se o njegovi uporabi. Prosimo jih, da nam pokažejo, v katerem delu se gibljejo temperature poleti in v katerem delu pozimi. Nato jim pokažemo plakat, na katerem je narisani barometer. Spodbudimo jih, da označijo, kako so se počutili sami. Če jim dejavnosti niso bile všeč, se podpišejo čim nižje, če so jim bile, pa bolj visoko. Nato jih povabimo v krog. Podajamo si žogo. Kdor jo dobi, mora povedati, katera dejavnost mu je bila všeč. V naslednjem krogu stojimo na eni nogi. Učenec, ki takrat ujame žogo, lahko stopi nazaj na obe nogi, pri tem pa pove, kaj mu ni bilo všeč. V zadnjem krogu si podajamo žogo čepe. Ob tem vsak pove, kaj se je novega naučil.

Slika 11: Barometer našega počutja med uro.

9.4 PODROČJE REŠEVANJA KONFLIKTOV

PRAVLJICA: KOŠTRUN PREPIRUN ali Kako se lahko izognemo prepiru

Avtor: Bärbel Spathelf

Vsebina: Pravlјica pripoveduje o bratcu in sestrici, Filipu in Katarini, ki se med igranjem začneta prepirati. Po posredovanju mame se pobotata. V trenutku, ko se začneta spraševati, kaj je mama mislila s tem, ko je omenila neke koštrune prepirune, se eden pojavi na Filipovi rami. Majhen koštrun pravi, da je on tisti, ki nam začne prišepetavati grde besede, nas jeziti in se ne da kar tako hitro odgnati. Tudi na Katarinini rami se pojavi koštrun prepirun. Ker se otroka ne pustita njegovemu prigovarjanju in se primeta za roke, oba koštruna izginite. Mama jima kasneje razloži, da koštruni izginejo, ko se pobotaš. Naslednji dan Filip in Katarina v vrtcu ob prepirih ostalih otrok opazujeta različne koštrune prepirune. Včasih nočejo in nočejo izginiti in mora posredovati vzgojiteljica Helena. O njihovi nadležnosti potožita mami. Ta ju potolaži, da majhni niti niso tako slabi – ljudje imamo pač različna mnenja in če si ta mirno povemo, se lahko igramo naprej. Veliko preprirov lahko ustavi tudi vzgojiteljica. In nenazadnje, če se držiš določenih pravil ali pa prepir hitro ustaviš, koštruni sploh ne morejo zrasti. Filip, Katarina in mama tako doma oblikujejo plakat s pravili za preganjanje koštrunov prepirunov: ne prepiraj se, ne cukaj za lase, ne kriči, ne zmerjaj, ne uničuj, ne meči igrač, ne jemlji igrač drugim, ne draži otrok, ne povzročaj bolečine. Plakat si ogledajo vsi otroci v vrtcu. Nanj dodajo še pravilo: pobotaj se.

9.4.1 PREDLOG POSREDOVANJA PRAVLJICE

Pravlјica je nekoliko daljša. Za doživljanje pravljice so izrednega pomena prepiri in lik koštruna prepiruna. Pozornost otrok usmerimo s tem, da prepire dramatiziramo s pomočjo lutk. Ob tem poskrbimo, da se v bližini prepira vedno pojavi lik koštruna prepiruna. Vmesno besedilo povzamemo s svojimi besedami.

Na mestu, kjer se začnejo Phillip, Katarina in mama pogovarjati o pravilih, s katerimi lahko koštrunom preprečimo, da bi sploh zrasli, se ustavimo. Otroke povabimo, da o pravilih, ki jih potrebujemo v razredu razmislijo sami. Skupaj zbiramo ideje in najpomembnejše narišemo in napišemo na plakat.

9.4.2 PREDLOGI DEJAVNOSTI ZA DOSEGANJE CILJEV NA PODROČJU REŠEVANJA KONFLIKTOV

SPLOŠNI CILJI v učnem načrtu:

- Konstruktivno reševanje konfliktnih situacij.
- Razvijanje občutka za odgovorno delovanje v različnih socialnih okoljih.
- Razumevanje vpliva vedenja na doživljanje in ravnanje drugih.
- Vzpodbujanje jasnega izražanja stališč in vrednot.
- Spoštovanje osebnosti drugih.
- Prepoznavanje in spoštovanje čustev drugih ljudi.
- Razvijanje sposobnosti za ustvarjalno socialno komuniciranje in razumno argumentiranje.
- Vživljanje v različne vloge (Caf idr., 2006).

OPERATIVNI CILJI v učnem načrtu:

- Naučijo se skupinskega reševanja problemov.
- Spoznavajo pomen upoštevanja potreb in interesov drugih.
- Spoznajo pomen pravil skupine.
- Pripovedujejo in analizirajo svoje osebne izkušnje pozitivnega in negativnega socialnega vedenja.
- Naučijo se spoštovati sogovorca in ga poslušati.
- Sprejemajo odgovornost za svoja dejanja.
- Sklepajo kompromise.
- Predvidijo posledice svojega vedenja.
- Sprejemajo povratne informacije o svojem vedenju in dajejo povratna sporočila drugim.
- Zavestno izbirajo primerne oblike vedenja.
- Sprejemajo in upoštevajo pobude in mnenja drugih.
- Razvijajo zavest o možnih načinih spoprijemanja z različnimi oblikami socialnih interakcij.
- Pojasnjujejo in utemeljujejo vrednost pozitivnega vedenja.
- Presojajo in utemeljujejo pomen in posledice negativnega vedenja.
- Prepoznavajo in korigirajo napake v svojem vedenju.
- Izražajo lastno moralno presojo o nekem vedenju.
- Prepoznavajo različne izbire reagiranja v danih situacijah (Caf idr., 2006).

1. SPOZNAVANJE POMENA PRAVIL

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Zavejo se pomena pravil skupine.
- Stalno in dosledno ravnajo v skladu s prometnimi predpisi za pešce in kolesarje, tudi kadar jih nihče ne nadzoruje.
- Stalno in dosledno ravnajo v skladu s pravili razreda, tudi kadar jih nihče ne nadzoruje.

Medpredmetne povezave: družboslovje, glasbena vzgoja, slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Obnovijo zgodbo s pomočjo ilustracij.
- Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.
- Naštejejo prometne predpise in znake za pešce ter kolesarje.
- Navedejo varne in manj varne poti za pešce ter kolesarje v okolici.
- Zapojejo enoglasno pesem ob spremljavi instrumentov.
- Pravilno držijo Orffova glasbila.

Učna sredstva: blazine, Orffova glasbila, spomin s slikicami pravil razreda

Potek: Učence povabimo, da se posedejo na blazine na tleh v obliki kroga. Prosimo jih, da s pomočjo ilustracij obnovijo zgodbo. Še enkrat pogledamo plakat, ki smo ga oblikovali ob poslušanju pravljice. Vprašamo jih, ali so pravila potrebna samo v razredu, ali moramo tudi kje drugje upoštevati dogovore. Povabimo jih, da pogledajo skozi okno na cesto. Spodbudimo jih, da razmislijo, kaj bi se zgodilo, če ljudje na cesti ne bi upoštevali prometnih znakov. Prosimo jih, da nam naštejejo prometne predpise in znake za pešce in kolesarje. Pogovarjamo se o tem, ali jih oni izpolnjujejo. Tej temi večkrat tekom leta namenimo pozornost, saj je resnično pomembno, da bi jih izpolnjevali tudi, ko niso pod nadzorom. Za konec jih prosimo, da poiščejo primere varnih in manj varnih poti za pešce ter kolesarje v okolici.

Kot drug primer predstavitve pomena pravil lahko uporabimo igranje na Orffove instrumente. Brez da bi določili katero pesem bomo igrali in kakšna je čigava vloga, jim razdelimo instrumente in začnemo dirigirati. Po neuspelem poskusu si razdelimo vloge in zaigramo kakšno od pesmi, ki smo se jo učili pri glasbeni vzgoji. Še enkrat skupaj ozavestimo pomen pravil in dogovorov tudi na tem področju.

Za konec učence povabimo k igri spomina, ki smo jo izdelali iz pravil, sestavljenih za plakat. Na ta način utrjujemo oz. ponavljamo pravila razreda, kar je prvi korak k njihovem uresničevanju.

2. UMETNO USTVARJENA KONFLIKTNA SITUACIJA ob izdelavi koštruna prepiruna

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Konstruktivno rešijo konfliktno situacijo.
- Identificirajo različne izbire reagiranja v dani situaciji.
- Predvidijo posledice svojega vedenja.
- Zavestno izberejo primerne oblike vedenja in sprejmejo odgovornost zanje.
- Spregovorijo o lastnih občutkih, čustvenih odzivih in spoštljivo poslušajo tudi druge.
- Sprejemajo povratne informacije o svojem vedenju in dajo povratna sporočila drugim.
- Identificirajo in korigirajo napake v svojem vedenju.

Medpredmetne povezave: likovna vzgoja, slovenski jezik,

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Izdelajo koštrune prepirune iz umetnih materialov.
- Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.

Učna sredstva: model koštruna prepiruna, karton, škarje, lepila, svinčniki, bela volna, črn papir ali pena, bela in črna tempera, čopiči

Potek: Učencem pokažemo koštruna prepiruna, ki smo ga uporabili že pri pripovedovanju zgodbe. Povemo jim, da bo danes vsak izdelal svojega. Pogovarjamo se, kaj za to potrebujemo. Učence odpeljemo do mize z materialom, ki smo jo predčasno pripravili. Pri tem smo pazili, da materiala ni dovolj za vse. Povabimo jih, da si vzamejo kar potrebujejo. Iz strani skrbno spremljamo delitev stvari. Ker je to učna situacija, lahko dopustimo manjši konflikt. Če začne preraščati v večjega, posežemo vmes. Po končanem deljenju materialov povabimo otroke v krog. Pogovorimo se, ali je nastopil kakšen problem in zakaj. Prosimo jih, da spregovorijo o lastnih občutkih in poslušajo tudi druge. Spodbujamo jih k dajanju in sprejemanju povratnih informacij ter identificiranju in korigiranju napak v njihovem vedenju. Pomagamo jim identificirati različne izbire reagiranja, predvideti njihove posledice, sprejeti odgovornost in izbrati primerne oblike vedenja.

Ko ovrednotimo izkušnjo razdeljevanja materiala, jih ponovno pošljemo k pripravljenemu materialu z naročilom, da naj sedaj poskusijo izbrati primerne oblike reagiranja in rešiti nastali problem. Ko imajo tako vsi potreben material, jim demonstriramo postopek izdelave koštruna prepiruna. Vsak korak izdelave pokažemo posebej in počakamo, da ga učenci naredijo. Najprej naredimo bel cof. Nato na črn karton ali peno obrišemo

koštrunovo glavo in jo izrežemo. Lahko jo tudi perforiramo. Nanjo z belo in črno tempero narišemo oči. Glavo prilepimo na cof.

Slika 12: Koštrun prepipun.

3. **KOŠTRUNJI PRETEP**

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Zavejo se, da pretep ni ustrezen način reševanja problemov.
- Zavejo se pomena komunikacije.

Medpredmetne povezave: slovenski jezik, gibalna vzgoja

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Razvijajo gibalne sposobnosti.
- Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.

Učna sredstva: dve vrvici, ki imata na koncu obešen cof, kartonček za risanje pravila, barvice, svinčnik

Potek: Učencem pripovedujemo, kako med koštruni večkrat pride do pretepa. Koštrunji boj uprizorimo tudi mi. Izberemo dva učenca, ki se postavita drug proti drugemu. Levo roko morata imeti stegnjeno ob telesu. Za hlačami imata zataknjen na vrvici obešen bel cof, ki predstavlja koštrunji rep. Zmaga tisti, ki drugemu prej izpuli cof oz. rep. Pri tem si lahko pomaga le z desno roko.

Ko vsi doživijo izkušnjo koštrunjega boja, se posedemo v krog. Pogovorimo se, kako so se počutili. Omogočimo, da spregovorijo tudi poraženci. Vprašamo jih, zakaj mislijo, da med koštruni tolikokrat pride do pretepa, ali se znajo tako kot mi pogovoriti. Poudarimo pomen komunikacije za mirno in konstruktivno reševanje sporov. Plakat s pravili dopolnimo s praviloma: Ne pretepaj se. Pogovori se.

4. POSTAVLJANJE LIKOV PO NAVODILU

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Pozorno poslušajo navodila in sestavijo sliko iz likov.
- Zavejo se pomena jasne komunikacije za preprečevanje preprirov.

Medpredmetne povezave: matematika

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Izberejo lik ustrezne barve in oblike (kvadrat, pravokotnik, trikotnik in krog).
- Razporedijo like po navodilu, ki vsebuje besede: pred, nad, za, zgoraj, spodaj, levo, desno, prvi, zadnji.

Učna sredstva: liki različnih barv in oblik (kvadrat, pravokotnik, trikotnik in krog).

Potek: Učenca prosimo, da nas pozorno posluša in naredi to, kar mu naročamo. Primer navodila je npr.: Vzemi zelen kvadrat in ga položi na mizo. Levo do njega položi rumen krog. Na rumen krog postavi še rdeč trikotnik. Nalogo delamo z vsakim otrokom individualno. Medtem od drugih zahtevamo, da tiho poslušajo in spremljajo dogajanje. Na koncu jih vprašamo, ali je izbrani učenec postavil like v ustrezno obliko.

V nadaljevanju lahko navodila podajamo hitreje, izberemo kompleksnejša, si zakrijemo usta, govorimo nerazločno, potihno iz drugega konca učilnice... V pogovoru nato izpostavimo pomen jasnega sporočanja in pozornega poslušanja za uspešno reševanje naloge in prav tako tudi za preprečevanje preprirov. Učence še enkrat spodbudimo k igri, pri čemer navodila podajajo sami.

5. POLIGON VLJUDNIH BESED

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Zavejo se pomena vljudnih besed za preprečevanje preprirov.
- Stalno si prizadevajo za vljudno komuniciranje.

Medpredmetne povezave: gibalna vzgoja, slovenski jezik, družboslovje

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Razvijajo gibalne sposobnosti.
- Opišejo situacije, v katerih se uporablja posamezna vljudna beseda.
- Obnovijo zgodbo in naštejejo konfliktno situacijo iz pravljice.
- Zavejo se pomena bontona v družini in v razredu (družboslovje).

Učna sredstva: dolga vrv, stožci, zaboja, tunel, kartončki z vljudnimi besedami, rutka

Potek: V športni dvorani postavimo poligon iz stožcev, zaboja, tunela... Pot označimo z dolgo vrvjo. Učenci se morajo eden po eden podati po njem z zavezanimi očmi. Pot iščejo

tako, da se držijo vrvi. Mi hodimo ob njih in jih po potrebi opozorimo na bližnjo oviro z dotikom ali besedo. Ko učenec premaga poligon, dobi kartonček, na katerem je napisana ena od vljudnih besed. Na koncu si besede med seboj predstavimo in opišemo situacije, v katerih naj bi jih uporabili. Pogovorimo se o njihovi pomembnosti, čeprav se zdi, da smo včasih zanje kar slepi in gluhi, tako kot danes na poligonu. Učence spodbudimo, da naštejejo konfliktno situacije iz pravlji. Zanje poskušamo najti rešitve s pomočjo vljudnih besed. Tekom vsakdanjih šolskih dni spodbujamo učence k njihovi uporabi.

6. KATERO SADJE JE BOLJŠE?

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Ustvarjalno komunicirajo in argumentirajo.
- Zavejo se, da imamo ljudi različne okuse in so do tega tolerantni.

Medpredmetne povezave: slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Spontano govorno nastopijo v razredu.

Učna sredstva: koščki različnih vrst sadja (jabolka, hruške, slive, banane, breskve...), rutke, kartonček za pravilo, barvice, svinčnik

Potek: Učencem z rutkami zavežemo oči. Vsakemu ponudimo košček sadja in ga vprašamo, katero je. Nato sestavimo dvojice. Učencem naročimo, naj si predstavljajo, da imajo sadje, ki so ga pravkar okusili najraje. Da je to sadje najboljše, naj poskušajo prepričati tudi svojega soigralca. Po končani igri jih povabimo, da vsak pove svoje občutke. Vprašamo jih tudi, katero sadje imajo v resnici najraje. Pogovorimo se o naših različnih okusih in o tem, da ni potrebno, da so vzrok prepira. Sestavimo pravilo o spoštovanju drugega, ki ga narišemo ali pa napišemo na kartonček za naš plakat.

7. MOST REŠEVANJA KONFLIKTOV

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Razčlenijo zaigrane situacije in se zavejo stvari, ki so potrebne za uspešno reševanje konfliktov ter jih naštejejo.

Medpredmetne povezave: slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Sodelujejo v skupinski dramatizaciji.

Učna sredstva: modro blago, lesene deske, papir, svinčnik

Potek: Na tleh z modrim blagom naredimo reko. Predstavimo jo kot simbol, ki ločuje dva sprta človeka. Eno skupino učencev postavimo na en breg in drugo na drug breg reke. Podamo jim konfliktno situacijo iz pravljice ali pa si izmislimo svojo. Povabimo jih, da se vsaka skupina vživi v svojo vlogo. Vprašamo jih, kaj bi bilo potrebno narediti, da bi nastali konflikt uspešno rešili. To zapišemo na liste, ki jih pritrdimo na lesene deske. Iz njih naredimo most drug k drugemu. Nato učence povabimo, da zaigrajo trenutek, ko se je spor rešil. Ko tako razrešimo že več preprirov, prosimo učence, da razmišljajo, kaj je potrebno za uspešno reševanje konfliktov na splošno npr. komunikacija, vživljanje v drugega, sprejemanje dogovorov, spoštovanje drugačnega mnenja, prevzemanje odgovornosti, opravičilo... Tudi iz teh stvari sestavimo most.

Slika 13: Most reševanja konfliktov.

8. “TANCŠOLA” ŠESTSTOPENJSKEGA MODELA REŠEVANJA PROBLEMA

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Ob pomoči učitelja konstruktivno rešijo problem po Gordonovem šeststopenjskem modelu reševanja problema.

Medpredmetne povezave: gibalna vzgoja, slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Razvijajo gibalne sposobnosti.
- Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.

Učna sredstva: polje za “tancšolo”, kamenček, listi z opisom posamezne stopnje

Potek: To dejavnost lahko uporabimo za reševanje konkretnega konflikta v razredu.

Naredimo “tancšolo”, ki ima šest polj. Vsako polje predstavlja svojo stopnjo v modelu.

1. Ugotovimo, kaj točno je problem.
2. Poiščemo čim več možnih rešitev.
3. Pogovorimo se, katere rešitve bi bile dobre in katere slabe.
4. Skupaj izberemo najboljšo rešitev.
5. Odločimo se, kako jo bomo uresničili.
6. Čez čas preverimo, ali je bila rešitev uspešna.

Prvi učenec za uspešno opravljeno skakanje prejme list s prvo stopnjo. Skupaj izpolnimo navodilo, napisano na njem. Nato skače drugi učenec in prejme drugo stopnjo. Tako nadaljujemo vse do šeste stopnje. Potrebna je aktivna učiteljeva podpora.

9. PREDLOG REFLEKSIJE

Operativni cilji pri socialnem učenju:

- Zavejo se, kako so se počutili pri dejavnostih in to pokažejo z gibom rok.
- Zavejo se, kaj jim je bilo všeč, kaj ne in kaj so se novega naučili ter to povedo.

Medmetne povezave: gibalna vzgoja, slovenski jezik

Operativni cilji pri medpredmetnih povezavah:

- Razvijajo gibalne sposobnosti.
- Spontano govorno nastopijo v razredu.

Učna sredstva: kolebnica

Potek: Učence prosimo, da z rokami pokažejo, kako so se počutili. Če jim je bilo všeč, naj kar se da široko razprostregajo roke. Če jim ni bilo, naj jih dajo čim bolj skupaj. Nato jim vrtimo kolebnico. Vsakdo, ki izpade, pove, kaj mu je bilo všeč. V naslednjem krogu vsak pove, kaj mu ni bilo všeč. Ko skačejo tretjič, vsak pove, kaj se je novega naučil.

10 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

10.1 1. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Ali lahko s pomočjo vsebine sodobnih pravljic realiziramo cilje specialno pedagoške dejavnosti – socialno učenje s področja čustvovanja, samopodobe, reševanja konfliktov ter spodbujanja strpnosti in pripadnosti skupini?

Vsebina številnih sodobnih pravljic se navezuje na področja socialnega učenja. V spodnji tabeli so zapisani naslovi pravljic, ki sem jih vključila v seznam pravljic pod poglavjem z zaporedno številko 8 – Seznam pravljic. Za vsako pravljico je opredeljeno prevladujoče področje, ki se ga dotika, in tudi ostala področja, s katerimi se prepleta.

	NASLOV PRAVLJICE	PODROČJE				
		Č	S	SP	RK	
PP: ČUSTVOVANJE	VESELJE	1. Vsak je kdaj...srečen	X			
		2. Sapranišja sreča	X		X	
		3. Sreča je	X		X	X
		4. Zakaj si tako žalosten, rjavi zajček?	X		X	
		5. Čarobna krogla	X			
	JEZA	1. Vsak je kdaj.. jezen	X			X
		2. Mandi ne jezi se	X	X	X	X
		3. Matevž, očka je rekel ne	X			X
		4. Pa tako rad bi bil jezen	X		X	X
		5. Paglavček Marko je zelo jezen	X	X		X
	ŽALOST	1. Vsak je kdaj...žalosten	X		X	
		2. Žalost	X		X	
		3. Žalostni princ	X		X	
		4. Zakaj je bil rožnati slonček žalosten	X		X	
		5. Dedka ni več	X		X	
		6. Jazbečeva darila v slovo	X		X	
		7. Medvedkov dedek	X		X	
	STRAH	1. Vsak je kdaj...prestrašen	X		X	
		2. Žabec se boji	X		X	
		3. Mavrične ribice ni več strah	X		X	
		4. Ne moreš zaspati, mali medo?	X		X	
		5. Strah me je teme	X		X	
		6. Bavbav	X		X	
		7. Rik se ne boji	X		X	
		8. Mami, kje si?	X		X	
		9. Matevž noče zaspati	X			
		10. Matevž pri zdravniku	X			

	NASLOV PRAVLJICE	PODROČJE			
		Č	S	SP	RK
PP: SAMOPODOBA	1. Jaz sem nekaj posebnega	X	X	X	
	2. Misli dobro in modro		X	X	
	3. Žabec je junak	X	X	X	
	4. Blaž je ljubosumen	X	X	X	X
	5. Nosorog Jani je hotel leteti	X	X	X	X
	6. Paglavček Kvako	X	X		
	7. Pegasta jagoda	X	X	X	
PP: SPODBUJANJE STRPNOSTI IN PRIPADNOSTI SKUPINI	1. Najlepše darilo	X		X	
	2. A veš, koliko te imam rad?	X		X	
	3. Prijatelja	X	X	X	
	4. Mavrično moštvo	X	X	X	X
	5. Žabec in tujec	X	X	X	X
	6. Pujsa imamo za soseda	X		X	X
	7. Uhlji takšni in drugačni	X	X	X	X
	8. Volkec	X	X	X	
	9. Drugačen	X	X	X	X
	10. Brez tebe	X	X	X	X
	11. Veveriček posebne sorte	X	X	X	
	12. Lev Rogi ali Sreča v nesreči	X	X	X	
	13. Želva Elva	X	X	X	
PP: REŠEVANJE KONFLIKTOV	1. Koštrun prepirun	X		X	X
	2. Očka in mama se prepirata	X		X	X
	3. Kaja se grdo vede	X		X	X
	4. Blaž se pretepa	X		X	X
	5. Kaja se prepira z bratom	X		X	X
	6. Vsi se spravljajo name	X		X	X
	7. Bodimo prijazni	X		X	X
	8. Reci prosim	X		X	X
	9. Tudi paglavčki se kregajo	X		X	X
LEGENDA: PP - prevladujoče področje, Č- čustvovanje, S- samopodoba, SP - spodbujanje strpnosti in pripadnosti skupini, RK - reševanje konfliktov					

Tabela 1: Seznam pravljic s področji, na katera segajo.

Iz tabele je razvidno, da sem za potrebe svoje diplomske naloge izdelala seznam 56 pravljic. Od tega največ pravljic primarno sega na področje čustvovanja. Le-to je razdeljeno na podpodročja: veselje, jeza, žalost in strah. Skupno tako obsega 27 pravljic. Za področje spodbujanja strpnosti in pripadnosti skupini sem primarno v seznam vključila 13 pravljic, za reševanje konfliktov 9, za samopodobo pa 7.

Področje čustev prevladuje tudi v skupnem seštevku, v katerem so vključene tudi stranske teme. Pravzaprav ni zastopano le v eni izmed pravljic. O spodbujanju strpnosti in pripadnosti skupini govori vsega skupaj 48 pravljic, o reševanju konfliktov 23, o samopodobi pa 19.

Za realizacijo ciljev specialno pedagoške dejavnosti – socialno učenje, ni dovolj pravljico učencem le prebrati. Potrebno je, da iz nje izpeljemo raznovrstne dejavnosti. Predloge za dejavnosti, ki jih lahko izpeljemo iz pravljice in vključimo v pouk, sem opisovala pod poglavjem številka 9 – Primeri uporabe pravljic in iz njih izpeljanih dejavnosti za specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje. Zraven vsake dejavnosti sem navedla operativne cilje za področje socialnega učenja, ki jih lahko z njo dosežemo. S tem sem pokazala, kako lahko s pomočjo vsebine sodobne pravljice in v njej nastopajočih likov realiziramo cilje specialno pedagoške dejavnosti – socialno učenje s področja čustvovanja, samopodobe, reševanja konfliktov ter spodbujanja strpnosti in pripadnosti skupini.

10.2 2. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Kako lahko s pomočjo vsebine pravljice in v njej nastopajočih likov izpeljemo različne tipe dejavnosti, priporočene za realizacijo ciljev socialnega učenja?

V tabeli je prikazana zastopanost različnih tipov dejavnosti, ki jih lahko vključimo v pouk za realizacijo ciljev socialnega učenja. V učnem načrtu za specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje so med predlaganimi dejavnostmi kooperativne igre, gibalne in likovne dejavnosti ter dramatizacija (igre z lutkami, igre vlog in pantomima). Sama sem, glede na teoretična izhodišča in splošna priporočila za delo z učenci z lažjimi motnjami v duševnem razvoju, dodala še pogovor, glasbene dejavnosti, prilagojene družabne igre in multisenzorno učenje.

	IME DEJAVNOSTI	TIP DEJAVNOSTI							
		S D	P O	D R	G I B	L I K	G L	D R I	M U
področje: ČUSTVOVANJE	Posredovanje pravljice		X				X		X
	1. Pogovor po pripovedovanju pravljice		X						
	2. Pantomima - česa me je strah			X		X			
	3. Pujskova hiška	X	X		X				
	4. Kaj vidiš v ogledalu?		X	X					
	5. Domine s čustvi			X	X		X	X	
	6. Kako se strah vidi v polenti?					X			X
	7. Kaj mi pomaga, da me ni strah?		X		X				
	8. Potapljanje ladje s strahovi		X			X			
	9. Strah je dober, kadar ...	X	X						
	10. Kaj naj stori žabec?	X	X	X					
11. Predlog refleksije		X		X					
področje: SAMOPODOBA	Posredovanje pravljice		X					X	
	1. Odtis telesa	X			X	X			X
	2. To je moje telo	X	X			X			X
	3. Kaj je moje močno področje?		X						X
	4. Bodova fotografska razstava		X						
	5. Kaj lahko prispevam k skupini?		X						
	6. Nasmejani kaktus ali naša šibka področja		X			X			X
	7. Ti si dar(ilo)	X	X			X	X		
	8. Najenkratnejša oseba		X						
9. Predlog refleksije		X	X						

	IME DEJAVNOSTI	TIP DEJAVNOSTI							
		S D	P O	DR	GIB	LIK	GL	DRI	MU
področje: SPODBUJANJE STRPNOSTI IN PRIPADNOSTI SKUPINI	Posredovanje pravlјice (obravnavano že pri samopodobi)								
	1. Tam v gozdu ali skupinsko ustvarjanje	X				X			
	2. Zmaja lovita rep	X	X		X				
	3. Prehod čez poplavlјeno močvirje	X	X		X				
	4. Ples pod dežnikom		X		X		X		
	5. Kako smo si različni	X	X					X	
	6. Čigava je senca, roka, nos ...?								X
	7. Kaj vem o tebi?		X		X		X		
	8. Veriga zaupanja	X	X		X				
	9. Pridi nazaj	X	X	X					
	10. Predlog refleksije		X		X				
področje: REŠEVANJE KONFLIKTOV	Posredovanje pravlјice	X	X	X		X			
	1. Spoznavanje pomena pravil	X	X				X	X	
	2. Umetno ustvarjena konfliktna situacija	X	X			X			
	3. Koštrunji pretep	X	X		X				
	4. Postavlјanje likov po navodilu	X	X						
	5. Poligon vlјudnih besed		X		X				X
	6. Katero sadje je boljše?	X	X						X
	7. Most reševanja konfliktov	X	X	X					
	8. "Tancšola" šeststopenjskega modela reševanja konfliktov	X	X		X				
9. Predlog refleksije		X		X					
LEGENDA: SD - sodelovalna dejavnost, PO - pogovor, DR - dramatizacija, GIB - gibalna dejavnost, LIK - likovna dejavnost, GL - glasbena dejavnost, DRI - družabna igra, MU - multisenzorno učenje									

Tabela 2: Zastopanost različnih tipov dejavnosti.

V treh načinih posredovanja pravlјic in devetintridesetih primerih dejavnosti je najpogosteje zastopani tip dejavnosti pogovor, ki se pojavi kar 36-krat. Na drugem mestu so sodelovalne dejavnosti, ki se pojavijo 20-krat. Gibalne dejavnosti so vpete v program 15-krat, likovne pa 10-krat. Z multisenzornim učenjem sem opredelila le tiste dejavnosti, kjer sta vključena tip in okus ali pa je sprejemanje informacij po več čutilih ključnega pomena za čustveno doživetje. Tako se v programu multisenzorno učenje pojavi 9-krat. Dramatizacijo sem uporabila 8-krat, glasbene dejavnosti 6-krat, prilagojene družabne igre pa 4-krat.

Iz tabele lahko vidimo, da lahko s pomočjo vsebine pravlјice in v njej nastopajočih likov vsako izmed štirih področij socialnega učenja povežemo z vsemi tipi dejavnosti, ki so priporočeni za realizacijo ciljev socialnega učenja. To daje dejavnostim raznolikost in motivacijsko vrednost, saj učenje lahko poteka, ne da bi se učenci zavedali, da se učijo.

10.3 3. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Na kakšen način lahko socialne veščine s pomočjo pravlјice in medpredmetnih povezav razvijamo tudi pri drugih predmetih?

V tabeli so prikazane medpredmetne povezave, ki so zajete v treh načinih posredovanja pravlјice in devetintridesetih primerih dejavnosti, ki jih lahko vključimo v pouk za razvijanje socialnih spretnosti.

	IME DEJAVNOSTI	MEDPREDMETNA POVEZAVA						
		SLO	MAT	DR	NR	LV	GV	ŠV
področje: ČUSTVOVANJE	Posredovanje pravlјice	X					X	
	1. Pogovor po pripovedovanju pravlјice	X						
	2. Pantomima - česa me je strah	X				X		
	3. Pujskova hiška	X						X
	4. Kaj vidiš v ogledalu?	X			X			
	5. Domine s čustvi	X						X
	6. Kako se strah vidi v polenti?	X				X		
	7. Kaj mi pomaga, da me ni strah?	X						X
	8. Potapljanje ladjic s strahovi	X	X		X	X		
	9. Strah je dober, kadar ...	X						
	10. Kaj naj stori žabec?	X		X				
11. Predlog refleksije	X							
področje: SAMOPODOBA	Posredovanje pravlјice	X						
	1. Odtis telesa					X		X
	2. To je moje telo		X	X		X		
	3. Kaj je moje močno področje?	X						
	4. Bodova fotografska razstava							
	5. Kaj lahko prispevam k skupini?	X						
	6. Nasmejani kaktus ali naša šibka področja	X				X		
	7. Ti si dar(ilo)	X				X	X	
	8. Najenkratnejša oseba				X			
9. Predlog refleksije	X							
področje: SPODBUJANJE STRPNOSTI IN PRIPADNOSTI SKUPINI	Posredovanje pravlјice (obravnavano že pri samopodobi)							
	1. Tam v gozdu ali skupinsko ustvarjanje					X		
	2. Zmaja lovita rep							X
	3. Prehod čez poplavlјeno močvirje	X		X				X
	4. Ples pod dežnikom	X		X			X	X
	5. Kako smo si različni	X		X				
	6. Čigava je senca, roka, nos ...?		X	X				
	7. Kaj vem o tebi?	X					X	X
8. Veriga zaupanja							X	

	IME DEJAVNOSTI	MEDPREDMETNA POVEZAVA						
		SLO	MAT	DR	NR	LV	GV	ŠV
	9. Pridi nazaj	X			X			
	10. Predlog refleksije	X			X			X
področje: REŠEVANJE KONFLIKTOV	Posredovanje pravljice	X				X		
	1. Spoznavanje pomena pravil	X		X			X	
	2. Umetno ustvarjena konfliktna situacija	X				X		
	3. Koštrunji pretep	X						X
	4. Postavljanje likov po navodilu		X					
	5. Poligon vljudnih besed	X		X				X
	6. Katero sadje je boljše?	X						
	7. Most reševanja konfliktov	X						
	8. "Tancšola" šeststopenjskega modela reševanja konfliktov	X						X
9. Predlog refleksije	X						X	
LEGENDA: SLO - slovenski jezik, MAT - matematika, DR - družboslovje, NR - naravoslovje, LV - likovna vzgoja, GV - glasbena vzgoja, ŠV - športna vzgoja								

Tabela 3: Zastopanost medpredmetnih povezav.

Najpogostejša medpredmetna povezava je slovenski jezik, saj se pojavlja pri 33 od 42 predstavljenih dejavnosti. To izhaja iz dejstva, da lahko cilje, vezane na socialno učenje uresničujemo sočasno s cilji slovenskega jezika, kot so: spontano govorno nastopanje pred razredom, pogovarjanje med seboj in z učiteljem, branje in pisanje povedi in kratkih besedil s tiskanimi in pisanimi črkami.

Na drugem mestu je medpredmetna povezava športna vzgoja, ki se pojavi 14-krat, na tretjem pa likovna vzgoja, ki je prisotna 10-krat. Družboslovje se pojavi 8-krat, glasbena vzgoja in naravoslovje 5-krat, matematika pa 4-krat.

Iz tabele vidimo, da lahko vsako izmed štirih področij socialnega učenja povežemo z vsemi zgoraj naštetimi predmeti. Edina izjema je področje reševanja konfliktov, ki nima izdelane povezave z naravoslovjem.

Največ izdelanih medpredmetnih povezav imata področji čustvovanja ter spodbujanja strpnosti in pripadnosti skupini, saj je le-teh 23 oz. 22. Področje reševanja konfliktov ima 19, samopodoba pa 15 medpredmetnih povezav.

Zanimivo je, da v nobenem učnem načrtu pri medpredmetnih povezavah ni omenjene specialno pedagoške dejavnosti – socialno učenje, in to kljub temu da ima družboslovje celo nekaj enakih ciljev (npr. Spozna razlike med ljudmi ter sprejema in spoštuje drugačnost. Razvija občutek odgovornosti do sebe in drugih. Razume smisel povezovanja v družino in sodelovanja v razredu. Pridobiva navade, ki nam pomagajo živeti v družini in

razredu.) Posredno bi jo mogoče lahko opazili le pri glasbeni vzgoji, kjer je opredeljeno, da je urjenje poslušanja in sproščanje uporabno pri vseh predmetih.

Iz zgornje tabele lahko vidimo, da je tako medpredmetno povezovanje možno. Vsaka izdelana medpredmetna povezava nam daje možnosti, da socialne spretnosti razvijamo tudi znotraj ur, ki so namenjene drugim predmetom in tako prispevamo k njihovemu kakovostnejšemu razvoju. Podrobnejše opise izvedbe medpredmetnih povezav sem naredila zraven vsake dejavnosti, opisane pod poglavjem številka 9 – Primeri uporabe pravljic in iz njih izpeljanih dejavnosti za specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje.

10.4 4. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Kako lahko z dejavnostmi ob posamezni pravljici realiziramo različne nivoje vzgojno-izobraževalnih ciljev po taksonomijah za kognitivno, afektivno in psihomotorično področje?

Pri vrednotenju zastopanosti različnih nivojev vzgojno-izobraževalnih ciljev po taksonomijah za vsa tri področja sem se opirala na tabele, v katerih sem za vsak operativni cilj, ki se pojavi v sestavljenih dejavnostih, označila, na katero področje in nivo tega področja sega. Ker je ciljev, vezanih na učenje socialnih spretnosti in medpredmetne povezave, ki so zajete v dejavnostih, zelo veliko, sem zaradi večje preglednosti vsako področje socialnega učenja obravnavala v svoji tabeli. Za vsako tabelo sledi kratka predstavitev rezultatov po področjih. Na koncu vseh štirih tabel sem področja socialnega učenja primerjala med seboj, izpostavljala posebnosti in rezultate utemeljevala.

Na kognitivnem področju sem operativne cilje razvrščala na naslednje nivoje: znanje, razumevanje, uporaba, analiza, sinteza in vrednotenje. *Znanje* je definirano kot zmožnost pomnjenja in reproduciranja naučene snovi (npr. definicij, dejstev, kategorij, postopkov, metod). Pri *razumevanju* učenci dojemajo smisel in bistvo sporočila in razlagajo naučeno snov (npr. prevajajo vsebine iz ene oblike v drugo, povzemajo zgodbo, prevedejo tekst iz angleškega jezika, formulo izrazijo v stavku). *Uporaba* pomeni zmožnost, da naučena pravila, koncepte, teorije in pripomočke uporabimo v novih situacijah (npr. reševanje matematičnih problemov, uporaba metod in procedur). *Analiza* je sposobnost razčlenjevanja vsebine na sestavne dele in uvid odnosa med njimi. Pri *sintezi* mora učenec posamezne elemente, ki jih pozna, združiti v novo celoto, ki je pred tem še ni bilo (npr. sestavljanje načrta raziskave, pisanje spisa). Vrednotenje pomeni presojanje vrednosti izdelkov, rešitev, idej, metod glede na določene kriterije, ki so podani ali pa jih učenec določi sam (Galeša, 1993; Marentič - Požarnik, 1991).

Na afektivnem področju sem cilje razvrščala na nivoje: sprejemanje, reagiranje, vrednotenje, organizacija vrednot in karakterizacija. Kriterij za določitev nivoja je stopnja ponotranjenosti vrednote s strani učenca. Le-ta je pri svojem ravnanju vse bolj neodvisen od zunanje kontrole, vrednote so vedno bolj posplošene, usklajene in imajo vpliv na širše delovanje učenca. Tako kot je bilo zahtevno samo sestavljanje taksonomije za afektivno področje, je zahtevno tudi razvrščanje ciljev na ustrezne nivoje, saj je včasih težko z

gotovostjo trditi, ali je učenec nekaj naredil zato, ker se to od njega pričakuje, ali pa iz lastnega prepričanja. Poleg tega ni nujno, da cilj napisan z enakimi besedami vedno predstavlja enak nivo, saj je to odvisno tudi od dejavnosti, v kateri se pojavlja. Zavedati se moramo, da doseganje višjih nivojev na afektivnem področju zahteva tudi vpletenost višjih kognitivnih nivojev in dosledno ter vztrajno delo, zato jih je v šoli včasih težko doseči. Kljub temu nas to ne sme odvrniti od njihovega načrtovanja.

Če pogledamo po vrsti posamezne nivoje, lahko vidimo, da *sprejemanje* zajema zavedanje o obstoju določenega dražljaja, pripravljenost, da se ga tolerira in selektivno pozornost. *Reagiranje* predpostavlja učenčevo aktivno participacijo, pri čemer lahko učenec nekaj dela zaradi zunanje kontrole, prostovoljno ali z navdušenjem. Tretji nivo je *vrednotenje* ali usvajanje vrednot. Zajema stališča in ocene, ki vplivajo na dosledno, stalno enako ravnanje v določenih okoliščinah, kar je rezultat lastnega prepričanja. *Organizacija vrednot* zajema urejanje vrednot v nek med seboj povezan sistem, določanje njihovih medsebojnih odnosov in pomembnosti. Zadnji nivo je nivo *karakterizacije* ali razvoja celovitega značaja. Zajema skladen, celovit sistem vrednot, ki je tako trden, da lahko predstavlja življenjsko filozofijo, v skladu s katero človek deluje v vseh situacijah (Galeša, 1993; Marentič - Požarnik, 1991).

Na psihomotoričnem področju nisem vzela taksonomije, ki bi tako kot pri prvih dveh področjih sledila vzgojno-izobraževalnim ciljem od preprostih do najbolj sestavljenih. Izbrala sem klasifikacijo, ki je sestavljena na osnovi razvojno pogojenega zaporedja, po katerem se gibalne spretnosti pojavljajo pri otrocih. Vsebuje kategorije: veliki (grobi) telesni gibi, drobni koordinirani gibi, nebesedno sporočanje in govorne spretnosti. Pri *velikih telesnih gibih* je poudarek na hitrosti, moči in natančnosti. Stopnja zajema gibe gornjih in spodnjih okončin ter gibe več delov telesa hkrati. Pri *drobnih koordiniranih gibih* mora učenec poznati zaporedja finih koordiniranih gibov. Pri tem je pomembna koordinacija oči, ušes, rok in nog ter kombinacija koordiniranih gibov. Stopnja nebesednega sporočanja zajema naučene kretnje rok, mimiko in gibe vsega telesa, s katerimi želimo drugim nekaj sporočiti neverbalno. Kategorija *govornih spretnosti* se močno povezuje z učenjem materinščine, z dramatizacijo, pa tudi z glasbo. Zajema pravilno oblikovanje glasov, besed in daljših tekstov ter koordinacijo besed in kretenj (Marentič - Požarnik, 1991). V nasprotju s taksonomijama za kognitivno in afektivno področje lahko pri izbrani taksonomiji za psihomotorično področje posamezen cilj hkrati sega v več kategorij.

Za psihomotorično področje sem izbrala to klasifikacijo zato, ker menim, da lahko z njo dobro pojasnim veliko zastopanost psihomotoričnega področja v sestavljenih dejavnostih, kot posledico medpredmetnih povezav. O tem bom pisala pri interpretaciji tabel. Menim tudi, da bi ob taksonomiji, kjer si nivoji sledijo po naraščajoči zahtevnosti, težko enoznačno opredelila npr. nivo pisanja, saj bi pri njem v 4. razredu šlo za vodeno reakcijo, v višjih pa za mehanizacijo.

Tabela 4: Taksonomije vzgojno-izobraževalnih ciljev za področje čustvovanja.

OPERATIVNI CILJI POSAMEZNIH DEJAVNOSTI	KOGNITIVNO P.						AFEKTIVNO P.					PSIHOMO. P.			
	Z	R	U	A	S	V	S	R	V	OV	K	VT	DK	NS	GS
1. Pogovor po pripovedovanju zgodbe															
Pri sebi identificirajo in ubesedijo čustvo strahu.							X								
Pripovedujejo o svoji izkušnji in diskutirajo z drugimi.								X							X
Obnovijo zgodbo s pomočjo sličic.		X													X
Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.								X							X
2. Pantomima - česa me je strah															
Identificirajo svoj strah.							X								
Veselijo se zmage ali pa čestitajo zmagovalcu.								X							
Spontano se izrazijo preko pantomime.														X	
Narišejo svoj strah s trdimi slikarskimi materiali – npr. ogljem.			X										X		
3. Pujskova hiška															
Identificirajo svoj strah.							X								
Zavejo se pomena skupine, prijateljev pri premagovanju strahov.								X							
Sprejemajo telesni stik.							X								
Razvijajo gibalne sposobnosti (koordinacija gibanja, ravnotežje, hitrost, moč, gibljivost, natančnost).												X			
Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.								X							X
4. Kaj vidiš v ogledalu?															
Practicirajo nebesedno izražanje čustev.								X						X	
Pozorno opazujejo in identificirajo čustvene izraze na obrazih drugih.							X							X	
S pantomimo pokažejo, kako vsako jutro poskrbijo za osebno higieno.	X													X	
Pojasnijo pomen osebne higiene pri preprečevanju bolezni.		X													X
Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.								X							X
Spontano nastopijo pred razredom.								X							X
5. Domine s čustvi															
Pozorno opazujejo in identificirajo različne čustvene izraze na naslikanih obrazih.							X								

OPERATIVNI CILJI POSAMEZNIH DEJAVNOSTI	KOGNITIVNO P.						AFEKTIVNO P.					PSIHOMO. P.			
	Z	R	U	A	S	V	S	R	V	OV	K	VT	DK	NS	GS
Povedo stavke, v katerem je čustvo povezano z njegovim vzrokom.		X						X							X
Veselijo se zmage ali pa čestitajo zmagovalcu.									X						
Prakticirajo gibalno izražanje svojih čustev.								X						X	
Vadijo čimbolj tekoče in pravilno glasno (šepetajoče) branje tiskanih (pisanih) povedi in kratkih besedil.		X													X
Poslušajo instrumentalno glasbo.							X								
Identificirajo čustvo, ki ga izraža skladba.								X							
Ob poslušanju ustvarjalno gibalno izrazijo čustvo.								X						X	
6. Kako se strah vidi v polenti?															
Prakticirajo likovno izražanje svojih čustev.								X					X		
Zavejo se intenzivnosti svojega doživljanja strahu.							X								
Obnovijo vsebino pravljice.		X													X
S prstom narišejo risbo v polento ali drugo nenavadno podlago.													X		
7. Kaj mi pomaga, da me ni strah?															
Zavejo se kaj jim pomaga, kadar jih je strah in to povedo.							X								X
Slišijo ideje za strategije spopadanja s strahovi.	X						X								
Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.								X							X
Z balinčkom zadanejo plakat.												X			
8. Potapljanje ladjic s strahovi															
Identificirajo svoj nepotreben strah in ga napišejo na ladjico.							X						X		
Odločijo se, da ga želijo premagati in se za to trudijo.									X						
Najdejo stvar, ki jim bo pomagala pri premagovanju strahu, in jo napišejo na kamenček.								X					X		
S pomočjo demonstracije in besednih navodil izdelajo papirnate ladjice.	X												X		
Razumejo izraze levo, desno, daljša, krajša, spodaj, zgoraj.		X													
Spontano govorno nastopijo.								X							X
Ugotovijo, da se ladjica potopi, če jo preveč obtežimo.	X														
9. Strah je dober, kadar ...															
Zavejo se pozitivnega pomena strahu.							X								
Se izogibajo resničnim nevarnostim.									X						

OPERATIVNI CILJI POSAMEZNIH DEJAVNOSTI	KOGNITIVNO P.						AFEKTIVNO P.					PSIHOMO. P.			
	Z	R	U	A	S	V	S	R	V	OV	K	VT	DK	NS	GS
Pozorno poslušajo in skupaj uganejo pomen stavka.							X								
Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.								X							X
Vadijo pisanje tiskanih črk in se učijo in vadijo pisanje pisanih črk.		X										X			
Naštejejo resnične nevarnosti iz okolja in razložijo, zakaj je dobro, da jih je strah.		X													X
10. Kaj naj stori žabec?															
Pretehtajo, kateri je najbolj primeren odziv na situacijo, v kateri je živali strah, ker so naredile nekaj narobe.						X				X					
Opišejo, kako so se v zgodbi počutili goska in zajčkovi starši.		X						X							X
Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.								X							X
Sodelujejo v skupinski dramatizaciji.								X						X	X
Zavejo se odgovornosti do sebe in drugih.							X								
11. Predlog refleksije															
Zavejo se, kako so se počutili in to pokažejo z izbiro balona.							X								
Zavejo se, katere dejavnosti so jim bile všeč, katere ne in to pokažejo z izbiro balona.							X								
Opišejo, kaj so se novega naučili.								X							X
Spontano govorno nastopijo v razredu.								X							X
LEGENDA: P-področje, PSIHOMO-psihomotorično, Z-znanje, R-razumevanje, U-uporaba, A-analiza, S-sinteza, V-vrednotenje, S-sprejemanje, R-reagiranje, OV-organizacija vrednot, K-karakterizacija, VT-veliki telesni gibi, DK-drobni koordinirani gibi, NS-nebesedno sporočanje, GS-govorne spretnosti															

V okviru dejavnosti za področje čustvovanja sem opredelila 57 operativnih ciljev. Med njimi jih na afektivno področje sega 42, na kognitivno pa 15. Na psihomotorično področje sega 35 ciljev, od tega je eden hkrati zastopan v dveh kategorijah taksonomije psihomotoričnega področja. Na afektivnem področju so cilji razporejeni na prvih štirih stopnjah. Polovica ciljev ustreza stopnji reagiranja, 40,5 % jih je na nivoju sprejemanja, 7,1 % na nivoju vrednotenja in le 2,4 % ali 1 cilj na nivoju organizacije vrednot. Na kognitivnem področju je najbolj zastopan nivo razumevanja, na katerem je 60 % ciljev. Na stopnji uporabe in vrednotenja sta vsega skupaj 2 cilja. Na psihomotoričnem področju največ, kar pomeni 20 ciljev, spada v kategorijo govornih spretnosti. Kategorija velikih telesnih gibov se pojavi le 2-krat.

Tabela 5: Taksonomije vzgojno-izobraževalnih ciljev za področje samopodobe.

OPERATIVNI CILJI POSAMEZNIH DEJAVNOSTI	KOGNITIVNO P.						AFEKTIVNO P.					PSIHOMO. P.			
	Z	R	U	A	S	V	S	R	V	OV	K	VT	DK	NS	GS
1. Odtis telesa															
Sodelujejo v paru in na velik plakat obrišejo telo sošolca.								X					X		
Rišejo na veliko površino.													X		
Razvijajo gibalne sposobnosti.												X			
2. To je moje telo															
Primerjajo svoje telesne značilnosti drug z drugim in se zavejo svoje enkratnosti.	X						X								X
Določijo, kdo v razredu je največji, najmanjši, ima najdaljše ali najkrajše lase ...	X														X
Primerjajo dolžine.		X													
Merijo s standardnimi in nestandardnimi enotami.			X										X		
Ocenijo, izmerijo in zapišejo dolžine z merskim številom in enotami (m, dm).			X										X		
S pomočjo prstnih barv odtisnejo svojo dlan.													X		
Pogovarjajo se o svojih telesnih značilnostih in se zavejo razlik med ljudmi.	X						X								X
3. Kaj je moje močno področje?															
S tipanjem prepoznajo različne predmete.	X												X		
Ob predmetu povedo dejavnost, pri kateri ga uporabljamo.	X														X
Naredijo seznam svojih močnih področij.								X					X		
Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.								X							X
4. Bodova fotografska razstava															
Fotografirajo se s predmeti, ki predstavljajo njihova močna področja.								X							
Prepoznajo sebe na fotografiji.	X						X								
5. Kaj lahko prispevam k skupini?															
Učenec si s pomočjo učitelja postavi realen cilj, kako bo s svojim močnim področjem prispeval k dobremu počutju vseh v razredu in ga tekom leta uresniči.								X							
Vadijo pisanje tiskanih črk in se učijo ter vadijo pisanje pisanih črk.		X											X		
6. Nasmejani kaktus ali naša šibka področja															
Zavejo se svojega šibkega področja in ga poimenujejo.							X								
Slikajo s trdimi slikarskimi materiali (voščenkami).			X										X		

OPERATIVNI CILJI POSAMEZNIH DEJAVNOSTI	KOGNITIVNO P.						AFEKTIVNO P.					PSIHOMO. P.			
	Z	R	U	A	S	V	S	R	V	OV	K	VT	DK	NS	GS
Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.								X							X
7. Ti si dar(ilo)															
Drug za drugega napišejo eno izmed njegovih dobrih lastnosti.								X					X		
Ob prejemu darila se zavejo, da so sprejeti, spoštovani.							X								
Sodelujejo v paru pri zavijanju darila.								X					X		
Zapejejo krajšo pesem Mi se imamo radi brez spremljave.	X														X
Zapejejo jo glasno, tiho, hitro, počasi, naraščajoče in padajoče.		X													X
Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.								X							X
Vadijo branje in pisanje tiskanih (pisanih) črk.		X											X		X
8. Najenkratnejša oseba															
Prepoznajo sebe v ogledalu.	X						X								
Zavejo se svoje enkratnosti, vrednosti.							X								
Poimenujejo različne vrste dreves.	X														X
Naštejejo glavne dele drevesa (korenine, deblo, krošnja, listi).	X														X
9. Predlog refleksije															
Zavejo se, ali so se dobro počutili ali ne in to pokažejo s prstnim odtisom na ustreznem zmaju.							X								
S pomočjo naprstne lutke povedo, katere dejavnosti so jim bile všeč, katere ne in kaj so se novega naučili.								X					X		X
Spontano govorno nastopajo v razredu ob pomoči naprstnih lutk.								X							X
LEGENDA: P-področje, PSIHOMO-psihomotorično, Z-znanje, R-razumevanje, U-uporaba, A-analiza, S-sinteza, V-vrednotenje, S-sprejemanje, R-reagiranje, OV-organizacija vrednot, K-karakterizacija, VT-veliki telesni gibi, DK-drobni koordinirani gibi, NS-nebesedno sporočanje, GS-govorne spretnosti															

V okviru dejavnosti za področje samopodobe sem opredelila 35 operativnih ciljev. Med njimi jih na afektivno področje sega 16, na kognitivno pa 17. Na psihomotorično področje sega 26 ciljev, od tega sta dva hkrati zastopana v dveh kategorijah taksonomije psihomotoričnega področja. Na afektivnem področju sta zastopani stopnji sprejemanja in reagiranja. Na nivoju sprejemanja je 42,1 %, na nivoju reagiranja pa 57,9 % ciljev. Na kognitivnem področju je najpogostejši nivo znanja, ki ima 58,8 % ciljev, sledita mu nivo razumevanja s 23,5 % in nivo uporabe s 17,6 % ciljev. Psihomotorično področje je tako močno zastopano zaradi 14-ih ciljev, ki se dotikajo kategorije govornih spretnosti in 13-ih ciljev, ki se dotikajo kategorije drobnih koordiniranih gibov. Kategorija nebesednega sporočanja ni zastopana.

Tabela 6: Taksonomije vzgojno-izobraževalnih ciljev za področje spodbujanja strpnosti in pripadnosti skupini.

OPERATIVNI CILJI POSAMEZNIH DEJAVNOSTI	KOGNITIVNO P.						AFEKTIVNO P.					PSIHOMO. P.			
	Z	R	U	A	S	V	S	R	V	OV	K	VT	DK	NS	GS
1. Tam v gozdu ali skupinsko ustvarjanje															
Sodelujejo med seboj in skupaj naredijo sliko gozda.								X					X		
Predstavijo razlike med gozdom in drugimi okolji iz ožje okolice šole in doma (vrt, sadovnjak, park, polje, vinograd, travnik, stoječa in tekoča voda, morje).		X													X
Naštejejo gozdne živali.	X														X
Opišejo, zakaj v različnih okoljih živijo različna živa bitja (prilagajanje, povezanost med živo in neživo naravo).		X													X
S sestavljanjem, lepljenjem in prekrivanjem barvnih ploskev izdelajo sliko gozda.			X										X		
Narišejo njihovo najljubšo gozdno žival, jo črtno obogatijo in jo prilepijo na skupni plakat.			X										X		
2. Nalepke na zmajevem repu															
Zavejo se pomena pripadnosti skupini.							X								
Sodelujejo med seboj, da zaščitijo zmajev rep.								X							
Razvijajo gibalne sposobnosti.												X			
3. Prehod čez poplavljeni močvirje															
S sodelovanjem in medsebojno pomočjo uspešno pridejo čez "poplavljeni močvirje."								X				X			
Mirno sprejmejo, če se mora zaradi napake enega cela skupina vrniti na začetek.							X		X						
Razvijajo gibalne sposobnosti.												X			
Naštejejo primere, ko je potrebna medsebojna pomoč.	X														X
Pripovedujejo o poplavih, njihovih posledicah, pomoči, svoji izkušnji.	X							X							X
Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.								X							X
4. Ples pod dežnikom															
Vsak naredi majhno nalogo v dobro razreda, ki si jo izbere s pomočjo učitelja.								X							
Zavejo se pomena medsebojne pomoči.							X								
Sprejemajo telesni stik z drugimi.							X								
Naučijo se osnovne korake polke.	X											X			

OPERATIVNI CILJI POSAMEZNIH DEJAVNOSTI	KOGNITIVNO P.						AFEKTIVNO P.					PSIHOMO. P.			
	Z	R	U	A	S	V	S	R	V	OV	K	VT	DK	NS	GS
Plešejo ob spremljavi narodne glasbe.		X										X			
Naštejejo različne praznike – povezane s kulturno, versko in državnostveno tradicijo.	X						X								X
Zavejo se pomena urejene obleke in narodne noše ob praznikih.	X						X								
Med fotografijami različnih oblačil prepoznajo slovensko narodno nošo.	X														
Vadijo čim bolj tekoče in pravilno glasno (šepetajoče) branje tiskanih (pisanih) črk.		X													X
5. Kako smo si različni															
Pozorno opazujejo in hitro zakličejo ime sošolca.							X								
Zavejo se razlik med ljudmi in jih naštejejo.	X						X								X
Spontano govorno nastopijo v razredu.								X							X
6. Čigava je senca, roka, nos ...															
Pozorno opazujejo in identificirajo drug drugega po njegovih delih telesa.							X								
Sprejemajo telesni dotik.							X								
Ugotovijo, kdaj je senca na rjuhi skladna telesu, ki jo meče.		X													
Zavejo se razlik med sošolci in so strpni do njih.	X						X								
7. Kaj vem o tebi?															
Odgovorijo na vprašanja o svojih sošolcih.	X						X								X
Pozorno poslušajo in ob koncu povedo vsaj eno stvar, ki so jo danes o sošolcih slišali prvič.							X								X
Rajajo in pojejo ob spremljavi radia.								X				X			X
V glasbenih in gibalno-plesnih dejavnostih se telesno in duševno sproščajo.								X				X			
Vadijo čim bolj tekoče in pravilno glasno (šepetajoče) branje tiskanih (pisanih) črk.		X													X
8. Veriga zaupanja															
Zavejo se pomena zaupanja sošolcem in stečejo skozi verigo rok.							X					X			
Razvijajo gibalne sposobnosti.												X			
9. Pridi nazaj															
Z besedo, dotikom in mimiko drugemu pokažejo, da je sprejet.								X					X	X	X
S pantomimo pokažejo živali.	X												X		
Imenujejo in opredelijo glavne zunanje dele telesa živali.	X														X
Spontano govorno nastopijo v razredu.								X							X
10. Predlog refleksije															
Zavejo se, kako so se počutili in to							X						X		

OPERATIVNI CILJI POSAMEZNIH DEJAVNOSTI	KOGNITIVNO P.						AFEKTIVNO P.					PSIHOMO. P.			
	Z	R	U	A	S	V	S	R	V	OV	K	VT	DK	NS	GS
označijo na barometru.															
Zavejo se, kaj jim je bilo všeč, kaj ne in kaj so se novega naučili in to povedo ob podajanju žoge.								X				X			X
Razvijajo gibalne sposobnosti.												X			
Opišejo vremenske pojave, ki jih vidijo skozi okno.	X														X
Primerjajo vremenske značilnosti v različnih letnih časih.		X													X
Na barometru pokažejo, v katerem območju se giblje temperatura pozimi in kje poleti.	X														
Spontano govorno nastopijo v razredu.								X							X
LEGENDA: P-področje, PSIHOMO-psihomotorično, Z-znanje, R-razumevanje, U-uporaba, A-analiza, S-sinteza, V-vrednotenje, S-sprejemanje, R-reagiranje, OV-organizacija vrednot, K-karakterizacija, VT-veliki telesni gibi, DK-drobni koordinirani gibi, NS-nebesedno sporočanje, GS-govorne spretnosti															

V okviru dejavnosti za področje spodbujanja strpnosti in pripadnosti skupini sem opredelila 49 ciljev. Med njimi jih na afektivno področje sega 29, na kognitivno pa 23. Na psihomotorično področje sega 35 ciljev, od tega sta dva hkrati zastopana v dveh kategorijah, eden pa v treh kategorijah taksonomije psihomotoričnega področja. Na afektivnem področju na nivo vrednotenja sega le 1 cilj, ostali pa so precej enakomerno razporejeni med nivoja sprejemanja in reagiranja, saj je na nivoju sprejemanja 51,7 %, na nivoju reagiranja pa 44,8 % ciljev. Na kognitivnem področju so zastopani prvi trije nivoji. Na nivo znanja sega 60,9 % ciljev, 30,4 % jih je na nivoju razumevanja in 8,7 % na nivoju uporabe. Psihomotorično področje je tako močno zastopano zaradi 21-ih ciljev, ki se dotikajo kategorije govornih spretnosti in 11-ih ciljev, ki se dotikajo kategorije velikih telesnih gibov.

Tabela 7: Taksonomije vzgojno-izobraževalnih ciljev za področje reševanja konfliktov.

OPERATIVNI CILJI POSAMEZNIH DEJAVNOSTI	KOGNITIVNO P.						AFEKTIVNO P.					PSIHOMO. P.			
	Z	R	U	A	S	V	S	R	V	OV	K	VT	DK	NS	GS
1. Spoznavanje pomena pravil															
Zavejo se pomena pravil skupine.	X						X								
Stalno, dosledno ravnajo v skladu s prometnimi znaki tudi, ko jih nihče ne opazuje.			X						X						
Stalno in dosledno ravnajo v skladu s pravili razreda tudi, kadar jih nihče ne nadzoruje.									X						
Obnovijo zgodbo s pomočjo ilustracij.		X													X
Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.								X							X
Naštejejo prometne predpise in znake za pešce ter kolesarje.	X														
Navedejo varne in manj varne poti za pešce ter kolesarje v okolici.		X													X
Zapejejo enoglasno pesem ob spremljavi instrumentov.			X									X			X
Pravilno držijo Orffove instrumente.	X											X			
2. Umetno ustvarjena konfliktna situacija ob izdelavi koštruna prepiruna															
Konstruktivno rešijo konfliktno situacijo.								X							X
Identificirajo različne izbire reagiranja v dani situaciji.				X						X					X
Predvidijo posledice svojega vedenja in sprejmejo odgovornost zanje.				X						X					
Zavestno izberejo primerne oblike vedenja.						X				X					
Spregovorijo o lastnih občutkih, čustvenih odzivih in spoštljivo poslušajo tudi druge.		X						X							X
Sprejemajo povratne informacije o svojem vedenju in oblikujejo povratna sporočila za druge.			X						X						X
Identificirajo in korigirajo napake v svojem vedenju.			X					X							
Izdelajo koštrune prepirune iz umetnih materialov.	X											X			
Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.								X							X
3. Koštrunji pretep															
Zavejo se, da pretep ni ustrezen način reševanja problemov.							X								
Zavejo se pomena komunikacije.							X								
Razvijajo gibalne sposobnosti.											X				
Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.								X							X

OPERATIVNI CILJI POSAMEZNIH DEJAVNOSTI	KOGNITIVNO P.						AFEKTIVNO P.					PSIHOMO. P.			
	Z	R	U	A	S	V	S	R	V	OV	K	VT	DK	NS	GS
4. Postavljanje likov po navodilu															
Pozorno poslušajo navodilo in sestavijo sliko iz likov.							X						X		
Zavejo se pomena jasne komunikacije za preprečevanje preprirov.							X								
Izberejo lik ustrezne barve in oblike (kvadrat, pravokotnik, trikotnik in krog).	X														
Razporejajo like po navodilu, ki vsebuje besede: pred, nad, za, zgoraj, spodaj, levo, desno, prvi, zadnji.		X													
5. Poligon vljudnih besed															
Zavejo se pomena vljudnih besed za preprečevanje preprirov.							X								
Stalno si prizadevajo za vljudno komuniciranje.			X						X						X
Razvijajo gibalne sposobnosti.											X				
Opišejo situacije, v katerih se uporablja posamezna vljudna beseda.		X						X							X
Obnovijo zgodbo in naštejejo konfliktne situacije iz pravljice.		X						X							X
Zavejo se pomena bontona v družini in v razredu.	X						X								
6. Katero sadje je boljše?															
Ustvarjalno komunicirajo in argumentirajo.			X					X							X
Zavejo se, da imamo ljudje različne okuse in so do tega tolerantni.							X								
Po okusu prepoznajo vrsto sadja in ga poimenujejo.	X														
Spontano govorno nastopijo v razredu.								X							X
7. Most reševanja konfliktov															
Razčlenijo zaigrane situacije in se zavejo stvari, ki so potrebne za uspešno reševanje konfliktov ter jih naštejejo.	X			X			X								X
Sodelujejo v skupinski dramatizaciji.								X					X	X	
8. "Tancšola" šeststopenjskega modela reševanja problema															
Ob pomoči učitelja konstruktivno rešijo problem po Gordonovem šeststopenjskem modelu reševanja problema.		X						X							
Razvijajo gibalne sposobnosti.											X				
Pogovarjajo se med seboj in z učiteljem.								X							X
9. Predlog refleksije															
Zavejo se, kako so se počutili pri dejavnostih in to pokažejo z gibom rok.							X								
Zavejo se, kaj jim je bilo všeč, kaj ne in kaj so se novega naučili ter to							X								X

OPERATIVNI CILJI POSAMEZNIH DEJAVNOSTI	KOGNITIVNO P.						AFEKTIVNO P.					PSIHOMO. P.			
	Z	R	U	A	S	V	S	R	V	OV	K	VT	DK	NS	GS
povedo.															
Razvijajo gibalne sposobnosti.												X			
Spontano govorno nastopijo v razredu.								X							X
LEGENDA: P-področje, PSIHOMO-psihomotorično, Z-znanje, R-razumevanje, U-uporaba, A-analiza, S-sinteza, V-vrednotenje, S-sprejemanje, R-reagiranje, OV-organizacija vrednot, K-karakterizacija, VT-veliki telesni gibi, DK-drobni koordinirani gibi, NS-nebesedno sporočanje, GS-govorne spretnosti															

V okviru dejavnosti za področje reševanja konfliktov sem opredelila 45 ciljev. Med njimi jih na afektivno področje sega 32, na kognitivno pa 25. Na psihomotorično področje sega 27 ciljev, od tega sta dva hkrati zastopana v dveh kategorijah taksonomije psihomotoričnega področja. Na afektivnem področju so razen zadnjega zastopani vsi nivoji. Vrednotenje zajema 4 cilje, organizacija vrednot pa 3 cilje, kar je skupaj 21,9 % ciljev. Na nivoju reagiranja je 43,8 %, na nivoju sprejemanja pa 34,4 % ciljev. Kognitivno področje zajema vse nivoje razen sinteze. Prvi trije nivoji so skoraj enakovredno zastopani. Nivo analize zajema 12,0 % ciljev, nivo vrednotenja pa 4 %, kar je 1 cilj. Na psihomotoričnem področju prevladuje kategorija govornih spretnosti, ki se pojavi pri 20-ih ciljih. Kategorija neverbalnega sporočanja se pojavi le 1-krat.

Interpretacija vseh štirih področij skupaj:

Če pogledamo celoto, lahko vidimo, da sem pri dejavnostih za vsa štiri področja skupaj opredelila 186 operativnih ciljev. Mnogi od teh segajo hkrati na kognitivno, afektivno in psihomotorično področje. Tako se afektivnega področja dotika 122 ciljev, kognitivnega pa 80 ciljev. Na psihomotorično področje sega 123 ciljev, med katerimi jih je sedem hkrati zastopanih v dveh kategorijah, eden pa v treh kategorijah izbrane taksonomije psihomotoričnega področja.

Na afektivnem področju segajo cilji do nivoja organizacije vrednot. Od tega jih 48,4 % spada na nivo reagiranja in 41,8 % na nivo sprejemanja. Na nivo organizacije vrednot sežejo le 4 cilji, kar je 3,3 %. Preostalih 6,6 % ciljev je na nivoju vrednotenja. Najvišja stopnja karakterizacije ali razvoja celotnega značaja se ne pojavi, kar je razumljivo, saj Marentič - Požarnik meni, da osebe z motnjami v duševnem razvoju te stopnje v celoti ne morejo doseči. Pravzaprav te stopnje v popolnosti ne dosežejo niti učenci redne osnovne šole, temveč je dosegljiva zreli osebnosti dvajsetih let. Je rezultat vztrajnega, bolečega in intelektualno napornega iskanja in dela (Marentič - Požarnik, 1991). Tudi dejstvo, da na nivo vrednotenja in organizacije vrednot sega vsega skupaj le 9,9 % ciljev lahko osvetlimo s tem, da so teme, vezane na socialno učenje, za učence z lažjimi motnjami v duševnem razvoju težke, kar iz svojih izkušenj potrjujeta tudi učiteljici, ki sem ju povabila k sodelovanju za ovrednotenje uporabnosti izdelanega gradiva.

Na afektivnem področju skoraj na vseh štirih področjih socialnega učenja prevladujejo cilji na nivoju reagiranja. Samo področje spodbujanja strpnosti in pripadnosti skupini ima 2 cilja več na nivoju sprejemanja. Vse prve štiri nivoje zajemajata področji reševanja konfliktov in čustvovanja. Področje spodbujanja strpnosti in pripadnosti skupini zajema prve tri nivoje, področje samopodoba pa le prva dva nivoja.

Na kognitivnem področju so zastopani vsi nivoji razen sinteze. Večina ciljev se giblje na prvih treh nivojih. Stopnja znanja zavzema 45 %, razumevanja 33,6 % in uporabe 15 % ciljev. Na nivoju analize so 3 cilji, kar je 3,8 %, na nivoju vrednotenja pa 2, kar predstavlja 2,5 %.

Če primerjamo področja socialnega učenja med seboj, lahko ugotovimo, da nivoja analize in vrednotenja nista prisotna na področjih samopodobe ter spodbujanja strpnosti in pripadnosti skupini. Najbolj izstopa področje reševanja konfliktov, ki ima na nivoju

uporabe 24 % ciljev. Prav tako tudi vsi 3 cilji na nivoju analize, ki so zajeti v programu, spadajo pod področje reševanja konfliktov.

Vzrok velike zastopanosti psihomotoričnega področja je predvsem kategorija govornih spretnosti, ki ji z veliko razliko sledi kategorija drobnih koordiniranih gibov. Obe kategoriji sta močno povezani z medpredmetnim povezovanjem s slovenskim jezikom, ki je zastopano v 78,6 % dejavnosti. Govorne spretnosti se tako pojavljajo ob vsakem pogovoru ali dramatizaciji, drobni koordinirani gibi pa med drugim tudi pri pisanju. Omenjeni dve kategoriji se pojavljata tudi pri dejavnostih, povezanih z likovno in glasbeno vzgojo, naravoslovjem ter družboslovjem. Zastopanost kategorije velikih telesnih gibov osvetljuje medpredmetna povezava s športno vzgojo, nebesedno sporočanje pa se pojavlja neposredno ob učenju socialnih spretnosti in ob dramatizaciji v okviru slovenskega jezika. Cilji, ki se dotikajo psihomotoričnega področja, lahko hkrati segajo v več kategorij izbrane taksonomije. Kot sem že omenila, je najbolj zastopana kategorija govornih spretnosti, ki se je dotika 75 od 123-ih ciljev, ki segajo na psihomotorično področje. Z 29 cilji ji sledijo drobni koordinirani gibi. Kategorije velikih telesnih gibov se dotika 18 ciljev, nebesednega sporočanja pa 10 ciljev.

Če primerjamo vsa štiri področja socialnega učenja, vidimo, da je povsod največ ciljev v kategoriji govornih spretnosti, temu pa sledijo drobni koordinirani gibi ali pa veliki telesni gibi. Kategorija nebesednega sporočanja je najmočnejša na področju čustvovanja, kjer je zastopana v 7 ciljih, na področju samopodobe pa je sploh ni.

Ko strnemo vse ugotovitve, opazimo, da lahko z dejavnostmi ob posamezni pravljici realiziramo različne nivoje vzgojno-izobraževalnih ciljev. Na kognitivnem področju sta najpogosteje zastopana prva dva nivoja, cilji pa se pojavljajo tudi na nivojih uporabe, analize in vrednotenja. Manjka nivo sinteze. Na afektivnem področju segajo cilji do stopnje organizacije vrednot, ni pa zajeta stopnja karakterizacije. Najpogostejši so v kategoriji sprejemanja in reagiranja. Na psihomotoričnem področju segajo cilji v vse štiri kategorije.

10.5 5. RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Kako vrednotijo uporabnost seznama pravljič in programa dejavnosti učiteljice, ki poučujejo specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje?

Pripravljen material sem dala na vpogled dvema učiteljicama, ki poučujeta specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje na Osnovni šoli Jela Janežiča v Škofji Loki. Ko sta ga prebrali, sem ju prosila, da izpolnita vprašalnik, ki je viden pod poglavjem številka 13 – Priloge. Njuno mnenje sem strnila v spodnjih vrsticah. Z ležečimi črkami so napisani deli besedila, ki so izraženi z njunimi besedami.

Prva učiteljica je po izobrazbi univerzitetni diplomirani socialni pedagog z defektološko dokvalifikacijo (DP-FIBO). Ima 10,5 let delovnih izkušenj, specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje pa poučuje eno leto. Poleg tega ima izkušnje pri poučevanju socialnih veščin tudi iz svetovalnega dela na tej šoli, kjer je veliko delala z učenci z negativno samopodobo. Po njenem mnenju je za učenje socialnih spretnosti zelo pomembno izkoristiti tudi vsakodnevne, naravne situacije, razredne ure in podaljšano bivanje. Ob tem pogosto uporablja pravljičice.

Druga učiteljica ima 19 let delovnih izkušenj, specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje pa poučuje pet let. Pravljičico pri svojem delu uporablja občasno.

Na vprašalniku so bila prva štiri vprašanja podana kot trditve, ki jih je bilo potrebno ovrednotiti z izborom ene od ocen od 1 do 5, pri čemer je 1 pomenila nikakor ne drži, 5 pa popolnoma drži. Obe učiteljici sta se strinjali, da popolnoma drži, da sta seznam pravljič in program dejavnosti pregledno oblikovana in da bi oboje uporabili pri svojem delu. Trditev, da dejavnosti kažejo, kako lahko socialne spretnosti razvijamo preko različnih tipov dejavnosti in tudi pri drugih predmetih v sklopu medpredmetnega povezovanja, je ena označila kot popolnoma drži, druga pa drži. Uporabnost programa za 4., 5. in 6. razred osnovne šole s prilagojenim programom in nižjim izobrazbenim standardom sta obe opredelili s številko 4 – drži.

Kot posebej vreden element je prva učiteljica poudarila *zelo dobro vzpostavljeno povezavo med vsebino, posameznimi sporočilnimi elementi določene pravljičice in konkretno interakcijsko igro ali drugo obliko dejavnosti*. Meni, da je vsebina pravljičice *“izkoriščena” zelo poglobljeno in večplastno*. Do izraza pride *inovativnost, senzibilnost, ustvarjalnost in*

domišljija avtorice. Besedilo je bogato z izvirnimi idejami. Pojmi, ki so sicer sami po sebi zelo abstraktni (samopodoba, čustva, empatija, komunikacija...), so konkretizirani s pomočjo predmetov (lasten strah učenci dobesečno lahko primejo v roke – primer kamna), iger, dejavnosti. Prav to učenci z lažjimi motnjami v duševnem razvoju potrebujejo. O temah, vezanih na socialne veščine, se zelo težko pogovarjajo, če jim niso podane na otipljiv, preprost, izčiščen, jasen način. Izdelan program daje za uresničevanje vsega tega zelo dobra izhodišča, saj je v njem izpostavljeno iskanje načina, kako preko konkretnih sredstev sprožiti v učencih proces zavedanja sebe, razmišljanja o sebi in drugih. Ker je to za omenjeno populacijo otrok težko, je izdelano gradivo nadvse dobrodošlo.

Druga učiteljica je izpostavila, da je gradivo pripravljeno sistematično, enostavno in razumljivo. To učitelju omogoča, da hitro najde temo, ki mu bo pri izvajanju učne snovi pri socialnem učenju ali trenutni situaciji v razredu pomagala doseči želeni cilj. Meni, da je gradivo zastavljeno tako, da ga lahko prilagodimo zahtevnosti oz. razvojni stopnji posameznega učenca ali razreda.

Gradivo je zelo obsežno, kar ima v prvi vrsti svoje prednosti, a če se učitelj pri njegovi uporabi ne bi zavedal, da ga je potrebno v konkretni učni situaciji vedno znova prilagoditi dinamiki razreda in značilnostim posameznega učenca, bi bila ta obsežnost lahko tudi pomanjkljivost. Ena izmed učiteljic meni, da bi bilo potrebno natančneje diferencirati, kaj od naštetega je uporabno za katero starost, druga pa meni, da bi bilo dobro nekatere cilje na področju čustvovanja in samopodobe napisati bolj konkretno.

Obe učiteljici sta mnenja, da je pozitivno, da je v pripravljenem gradivu naštetih veliko operativnih ciljev, za obravnavo enega področja, kar učitelju omogoča večjo izbiro glede na potrebe razreda. Hkrati s tem pa poudarjata, da je potrebno za delo v razredu cilje oklestiti in izluščiti bistvene, saj je pomembno, da učencev ne zasujemo s preveč dražljaji naenkrat. Poleg tega na tak način lažje sledimo napredku in socialnemu razvoju posameznega učenca.

Poleg zgoraj omenjenih stvari njune izkušnje kažejo tudi na to, da imajo učenci radi dinamične, razgibane ure socialnega učenja. Pričakujejo, da bo socialno učenje drugačen predmet kot npr. slovenščina ali matematika. Ta dinamičen element sestavljeno gradivo vsekakor vsebuje. Socialne igre in interakcijske vaje imajo zelo radi, pri čemer pa potrebujejo pomoč, da iz njih izluščijo bistvo. Glede posredovanja pravljič ima prva učiteljica, ki jih pogosto uporablja, izkušnjo, da učenci veliko bolje sledijo vsebini pravljič ob projekciji povečanih ilustracij na interaktivni tabli kot ob sedenju v krogu in

vmesnem gledanju ilustracij v knjigi. Pri tem je *potrebno izbirati preproste in kratke tekste, s preprostimi in neprenasičenimi ilustracijami.*

11 SKLEP

V diplomskem delu sem ugotavljala, kako lahko uporabimo pravljico za realizacijo ciljev pri specialno pedagoški dejavnosti – socialno učenje. Pokazala sem, da nudi možnosti za izpeljavo različnih tipov dejavnosti in medpredmetnih povezav ter doseganje različnih nivojev vzgojno-izobraževalnih ciljev po taksonomijah za kognitivno, afektivno in psihomotorično področje.

Pri izdelavi diplomskega dela sem se opirala na učni načrt za specialno pedagoško dejavnost – socialno učenje. Ob tem sem imela kar nekaj težav, saj je učni načrt precej shematičen in nudi pretežno ciljne smernice za načrtovanje dela, še te pa so nekoliko manj sistematično in koherentno podane. Sama sem jih tako zaradi večje preglednosti razdelila na štiri področja – čustvovanje, samopodoba, reševanje konfliktov ter spodbujanje strpnosti in pripadnosti skupini – in za vsako področje izpisala splošne in operativne cilje, ki so navedeni v učnem načrtu in se ga dotikajo. To mi je bilo izhodišče za načrtovanje dejavnosti, saj v učnem načrtu metodičnih smernic skoraj ni.

Kljub temu da je bilo delo z učnim načrtom zahtevno, pa verjetno ravno to dejstvo osvetljuje pomen oziroma prispevek mojega diplomskega dela praksi. Uporabnost izdelanega gradiva, še posebej s stališča izvirnosti, sistematičnosti, razumljivosti, konkretnosti, dinamičnosti in velikih možnosti izbire za učitelja potrjujeta tudi dve učiteljici, ki sem ju prosila za mnenje o uporabnosti. Zavedam se, da vzorec dveh učiteljic ni dovolj velik in reprezentativen, da bi ga lahko posplošili, a vseeno osvetljuje moje delo z vidika izkušenj poučevanja v razredu. Nenazadnje moj namen ni bil napisati programa, ki bi se ga morali držati od prve do zadnje črke, saj je izdelani program zelo obsežen in vsebuje veliko operativnih ciljev, temveč podati predloge pravljič in dejavnosti, ki se jih lahko in mora prilagoditi potrebam posameznega razreda in učencev v njem. K temu me je vodila zavest, da sta individualizacija in diferenciacija dve izmed temeljnih načel poučevanja otrok s posebnimi potrebami.

Ob nadaljnjem raziskovanju tega področja bi bilo koristno izpeljati dejavnosti še iz drugih pravljič. Predvsem bi bilo to potrebno na področju čustvovanja, kjer zaradi velikega obsega diplomskega dela nisem zajela podpodročij veselja, jeze in žalosti, saj sem vse dejavnosti

izpeljala iz pravljice Žabec se boji, ki govori o strahu. Uporabnost seznama pravljic in načrtovanih dejavnosti bi bilo potrebno tudi empirično preveriti pri učencih različne starosti.

Menim, da uporaba pravljic in iz njih izpeljanih dejavnosti nudi neizčrpne možnosti za poučevanje socialnih spretnosti. Le-to je lažje in učinkovitejše, saj učencem nudi mnogo priložnosti za izkustveno učenje in učenje preko identifikacije s pravljичnimi junaki. Ob tem se niti ne zavedajo, da se učijo in so lahko zato bolj sproščeni. Hkrati tako okolje tudi učitelju omogoča, da z učenci vstopi v globlji odnos.

12 VIRI

- Blažič, M., Cencič, M., Marentič Požarnik, B., Poljak, V. in Strmčnik, F. (1991). *Izbrana poglavja iz didaktike*. Novo mesto: Pedagoška obzorja.
- Bogataj, J. Budnar, M., Janša, O., Rener, T., Umek, M., Zabukovec, M., idr. (2006). *Učni načrt za prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom za družboslovje v drugem triletju*. Pridobljeno 14.3. 2011 s
http://www.zrss.si/doc/_PP_NIS_druzboslovje_2_triletje.doc
- Caf, B., Šah Štok, M. in Gramc, J. (2006). *Specialno pedagoška dejavnost - Socialno učenje*. Pridobljeno 14. 3. 2011 s
http://www.zrss.si/doc/_PP_NIS_SOCIALNO_UCENJE.doc
- Dorđević, D. (1982). *Psihologija mentalno zaostalih lica*. Gornji Milanovac: Dječje novine.
- Ferbar, J., Glažar, S., Kralj, M., Velikonja, A., Vodopivec, I., Novak, M. idr (2006). *Učni načrt za prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom za naravoslovje v 4., 5. in 6. razredu*. Pridobljeno 14. 3. 2011 s
http://www.zrss.si/doc/_PP_NIS_naravoslovje_2_triletje.doc
- Galeša, M. (1993). *Osnove specialne didaktike*. Radovljica: Didakta.
- Gardner, H. (1995). *Razsežnosti uma: teorija o več inteligencah*. Ljubljana: Tangram.
- Gordon, T. (1989). *Trening večje učinkovitosti za učitelje*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- Horvat, J. (2005). *Socialno učenje in otroci s posebnimi potrebam*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Jerman, J. (2009/2010). *Zapiski s predavanj psihologija oseb z motnjami v duševnem razvoju: študijsko gradivo*. Neobjavljeno delo.
- Juriševič, M. (1999). *Samopodoba šolskega otroka*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kmecl, M., Poznanovič, M., Bešter, M., Honzak, M., Ivšek, M., Kranjc, S. idr. (2003). *Učni načrt za prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom - Slovenščina*. Pridobljeno 14. 3. 2011 s
http://www.zrss.si/doc/_PP_NIS_slovenscina.doc
- Kobe, M. (1987). *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kobe, M. (1999). *Sodobna pravljica. Otrok in knjiga*, 26 (47), 5–11.

- Kolar, M. (2000). *Uporaba socialnih iger v šestem razredu osnovne šole s prilagojenim programom*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Kolar, N. (2004). *Vpliv treninga strategij reševanja konfliktov na samopodobo*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Kovač, M., Novak, D., Vrtovec, M., Zupančič, M., Komel, J. In Cankar, F. (2006). *Učni načrt za prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom za predmet športna vzgoja*. Pridobljeno 14. 3. 2011 s http://www.zrss.si/doc/_PP_NIS_sportna_vzgoja.doc
- Kranjc, V. (2001). Od ljudske do sodobne pravljice. *Katarina*, 7 (1), 28–29.
- Kucler, M. (2002). Pravljica kot socialnopedagoška intervencija. *Socialna pedagogika*, 6 (1), 21–46.
- Lamovec, T. (1991). *Spretnosti v medosebnih odnosih*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za produktivnost dela, Center za psihodiagnostična sredstva.
- Lipec Stopar, M. (2008/2009). *Zapiski s predavanj metodika slovenskega jezika; študijsko gradivo*. Neobjavljeno delo.
- Marentič - Požarnik, B. (1991). Pomen operativnega oblikovanja vzgojnoizobraževalnih smotrov za uspešnejši pouk. V M. Blažič (ur.), *Izbrana poglavja iz didaktike* (str. 5 - 80). Novo mesto: Pedagoška obzorja.
- McGrath, H. in Francey, S. (1996). *Prijazni učenci, prijazni razredi: učenje socialnih veščin in samozaupanja v razredu*. Ljubljana: DZS.
- Novljan, E. (1997). *Specialna pedagogika oseb z lažjo motnjo v duševnem razvoju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Oblak, B., Ajtnik, M., Vrbančič, I., Slosar, M., Cernuta Novak, L., Čibej, S. Idr. (2003). *Učni načrt za prilagojen program z nižjim izobrazbenim standardom – glasba*. Pridobljeno 14. 3. 2011 s http://www.zrss.si/doc/_PP_NIS_glasba_zadnja_verzija.doc
- Ortner, G. (1997). *Nove pravljice, ki so otrokom v pomoč*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Reščič - Rihar, T. in Urbanija, J. (1999). *Biblioterapija*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.
- Rozina, S. (1997). *Program za izboljšanje samopodobe učencev drugega razreda*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Rozman, U. (2006). *Trening socialnih veščin*. Nova Gorica: Educa, Melior.
- Rutar, P. (2008). Pravljica kot socialnopedagoška intervencija. *Socialna pedagogika*, 12 (3), 293–316.

- Schilling, D. (2000). *50 dejavnosti za razvijanje čustvene inteligence*. Ljubljana: Inštitut za razvijanje osebne kakovosti.
- Smrtnik Vitulič, H. (2007). *Čustva in razvoj čustev*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Splošni del prilagojenega izobraževalnega programa z nižjim izobrazbenim standardom in predmetnik (2006)*. Pridobljen 12. 2. 2011 s
http://www.zrssi.si/doc/_PP_NIS_Splosni_del_programa_in_predmetnik.doc
- Tacol, T., Frelj, Č., Rimele, O., Klančnik, R., Kramberger, A., Markočič, V. Idr (2006). *Učni načrt za prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom za predmet likovna vzgoja*. Pridobljeno 14. 3. 2011 s
http://www.zrssi.si/doc/_PP_NIS_likovna_vzgoja.doc
- Tancig, S. (2006/2007). *Zapiski s predavanj razvojna s pedagoško psihologijo: študijsko gradivo*. Neobjavljeno gradivo.
- Tomšič, G., Žakelj, A., Pagon, D., Kejžar, B., Magajna, Z., Cotič, M. idr (2006). *Učni načrt za prilagojen izobraževalni program – Matematika*. Pridobljeno 14. 3. 2011 s
http://www.zrssi.si/doc/_PP_NIS_matematika.doc .
- Virk-Rode, J. in Belak-Ožbolt, J. (1991). *Razred kot socialna skupina in socialne igre*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Žmuc-Tomori, M. (1983). *Pot k odraslosti*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Warden, D. in Christie, D. (2001). *Spodbujanje socialnega vedenja: dejavnosti za spodbujanje prosocialnih medosebnih spretnosti in vedenja*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Youngs, B. (2000). *Šest temeljnih prvin samopodobe: kako jih razvijamo pri otrocih in učencih: priručnik za vzgojitelje in učitelje v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Educy.

13 PRILOGE

PRILOGA 1 (vprašalnik se obravnava pod poglavjem številka 10.5 – 5. Raziskovalno vprašanje)

VPRAŠALNIK ZA OVREDNOTENJE UPORABNOSTI SEZNAMA PRAVLJIC IN PREDLAGANIH DEJAVNOSTI ZA URESNIČEVANJE CILJEV SPECIALNO PEDAGOŠKE DEJAVNOSTI – SOCIALNO UČENJE

Sem Tadeja Klobučar, študentka Specialne in rehabilitacijske pedagogike. V svoji diplomski nalogi pišem o uporabi pravljice za realizacijo ciljev specialno pedagoške dejavnosti – socialno učenje. Izdelala sem seznam primernih pravljic in iz njih izpeljanih dejavnosti. Prosila bi vas, da izpolnite vprašalnik in mi na ta način podate mnenje o uporabnosti pripravljenega programa v praksi.

1. Izobrazba:

2. Delovne izkušnje:

3. Koliko časa že poučujete socialno učenje?

4. Kako pogosto uporabljate pravljico kot izhodišče pri urah socialnega učenja?

1-nikoli

2- redko

3-občasno

4-pogosto

5-vedno

Prosila bi vas, če lahko preberete seznam pravljic in iz njih izpeljane predlagane dejavnosti ter ovrednotite prve štiri zapisane trditve z izborom ene od ocen 1 do 5, pri čemer 1 pomeni *nikakor ne drži* 5 pa *popolnoma drži*.

1. Seznam pravljic in program dejavnosti sta pregledno oblikovana.

1-nikakor ne drži 2- ne drži 3-ne morem se odločiti 4-drži 5-popolnoma drži

2. Dejavnosti pokažejo, kako lahko socialne spretnosti razvijamo preko različnih tipov dejavnosti in tudi pri drugih predmetih v sklopu medpredmetnega povezovanja.

1-nikakor ne drži 2- ne drži 3-ne morem se odločiti 4-drži 5-popolnoma drži

3. Program je uporaben za učence v 4., 5. in 6. razredu osnovne šole s prilagojenim programom in nižjim izobrazbenim standardom.

1-nikakor ne drži 2- ne drži 3-ne morem se odločiti 4-drži 5-popolnoma drži

4. Seznam pravljic in oblikovan program bi uporabila pri svojem delu.

1-nikakor ne drži 2- ne drži 3-ne morem se odločiti 4-drži 5-popolnoma drži

5. Bi lahko izpostavili posebej vreden element pripravljenega gradiva?

6. Opazite kakšno pomanjkljivost pripravljenega gradiva?

7. Prosim vas še za kratko osebno mnenje (glede na vaše izkušnje s poučevanjem in razmišljanja o poučevanju socialnega učenja) o uporabnosti pripravljenega gradiva.

Najlepša hvala za vašo pomoč!